

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

-x. A.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1932: 12
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

JORDBRUKSUTREDNINGENS BETÄNKANDEN VII

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

ÅTGÄRDER FÖR
LINDRANDE AV JORDBRUKETS
KREDITSVÅRIGHETER

AVGIVET DEN 12 APRIL 1932

S T O C K H O L M

1 9 3 2

Statens offentliga utredningar 1932

Kronologisk förteckning

1. Sociala jordutredningens betänkande med förslag till vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen. Marcus. 121 s. Jo.
2. Betänkande rörande erkännande och verkställighet av utländsk civildom. Av E. Marks von Würtemberg. Marcus. 43 s. Ju.
3. Luftförsvarsutredningens betänkande. Utredning beträffande hemortens och civilbefolkningens skyddande vid luftanfall mot Sverige. Norstedt. 189 s. Fö.
4. Dödlighetsantaganden för livränteförsäkring. Norstedt. 142 s. E.
5. Betänkande rörande frivilliga sammanslutningar mellan enskilda järnvägar i Skåne m. m. Beckman. 132 s. 2 bilagor. K.
6. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 1. Byggnadsordning för stad, köping och större municipalsamhälle. Marcus. 37 s. K.
7. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 2. Byggnadsordning för mindre municipalsamhälle. Marcus. 27 s. K.
8. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 3. Byggnadsordningar och utomplansbestämmelser för lundsbygden. Marcus. 18 s. K.
9. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 4. Bilagor till normalbyggnadsordningar för städer och för lundsbygden. Marcus. 32 s. K.
10. Jordbruksutredningens betänkanden. 6. Promemoria rörande inkomstutvecklingen inom Sveriges jordbruk i jämförelse med i andra näringsgrenar och dess sammanhang med lönepolitiken. Beckman. 52 s. Jo.
11. Normalförslag till provisoriska byggnadsföreskrifter. Marcus. 10 s. K.
12. Jordbruksutredningens betänkanden. 7. Betänkande angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kredit-svårigheter. Beckman. 99 s. Jo.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1932: 12
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

JORDBRUKSUTREDNINGENS BETÄNKANDEN VII

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

ÅTGÄRDER FÖR LINDRANDE AV JORDBRUKETS KREDITSVÅRIGHETER

AVGIVET DEN 12 APRIL 1932

STOCKHOLM 1932
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

[851 32]

DEUTSCHE

ANSTALT

FÜR

KREDIT- UND KASSA-GEHÄLTEN

UND KASSA-GEHÄLTEN

IN

BERLIN

1898

Till KONUNGEN.

Genom skrivelse den 8 januari 1932 har Kungl. Maj:t uppdragit åt Jordbruksutredningen att snarast upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med utformade förslag i av Jordbruksutredningen i skrivelse den 22 december 1931 behandlad fråga om åtgärder till lindrande av jordbrukets kredit svårigheter. I anledning härav har Jordbruksutredningen utarbetat betänkande med vissa förslag beträffande dylika åtgärder, vilket betänkande härmed överlämnas.

Vid betänkandets utarbetande har Jordbruksutredningen biträtt av bankdirektören Nils Brolén i Linköping såsom sakkunnig på kreditväsendets område.

Beträffande viss del av förslagen har undertecknad Adler anfört avvikande mening.

I detta ärendes behandling har ledamoten professor Thure Björkman ej deltagit.

Stockholm den 12 april 1932.

Underdånigst

DAVID PETTERSSON

NILS ADLER

AXEL PEHRSSON

G. H. ANDERSSON

GERH. STRINDLUND

FABIAN LILLIECREUTZ

A. Lilienberg.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till Konungen</i>	3
Betänkande angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter	5
Jordbruksutredningens framställning den 22 december 1931 rörande kredit- lättnader för jordbruket	5
Åtgärder i vissa främmande länder	6
1. Danmark	6
2. Norge	9
3. Finland	9
4. Tyskland	10
Jordbrukets kreditförhållanden i Sverige	12
Jordbruksutredningens förslag	19
1. Olika framkomna förslag	21
2. Åtgärder i avseende å primärkrediten	23
3. Jordbrukets sekundärkredit	31
4. Frågan om moratorium	32
5. Statsbidrag för ackord	32
6. Utlämning av förbättringslån	35
7. Frågan om åtgärder med hänsyn till 1933 års fastighetstaxering	38
8. Sammanfattning	41
Särskilt yttrande av ledamoten Nils Adler	42
<i>Bilaga 1. Jordbruksutredningens framställning till Kungl. Maj:t den 22 december 1931 angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter</i>	44
<i>Bilaga 2. Förslag till kungörelse angående utlämnande av stödlån till jord- brukare</i>	60
<i>Bilaga 3. Förslag till lag angående tillämpning av vissa bestämmelser i lagen den 13 maj 1921 (nr 277) om ackordsförhandling utan konkurs å förhand- ling om underhandsackord åt jordbrukare</i>	95

Betänkande angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter.

I framställning till Kungl. Maj:t den 22 december 1931 framlade jordbruksutredningen viss undersökning rörande krisförhållandena inom landets jordbruk samt därav framkallade svårigheter bland annat å jordbrukskreditens område. Undersökningen ifråga, vilken här bifogas (bilaga 1), gav i stort sett vid handen, att jordbruket och dess binäringar genom den sedan flera år pågående och på senaste tiden alltmer skärpta jordbrukskrisen försatts i ett synnerligen bekymmersamt läge och därför vore i trängande behov av stödjande åtgärder från det allmännas sida. Jordbrukets svårigheter, vilka ägde sin grund i ett flertal samverkande orsaker, däribland framför allt det inträdda starka prisfallet för jordbruks- och skogsprodukter, hade gjort det nödvändigt för jordbrukarna i vida kretsar att tillgripa ökad skuldsättning för att kunna bestrida ofrånkomliga utgifter, och för de svårast skuldsatta vore det, om en vändning till det bättre ej snart inträdde, endast en tidsfråga, när ekonomiskt sammanbrott komme att ske och vederbörande måste lämna sina jordbruk. Svårigheterna kunde anses mest tryckande för större och medelstora gårdar, enär man här, på grund av beroendet av främmande arbetskraft m. m., icke ägde samma möjligheter att nedbringa utgifterna som vid de mindre jordbruken. Stora grupper funnes emellertid även av mindre jordbrukare, vilka befunno sig i ett kritiskt läge, särskilt ett stort antal egnahemslånetagare, vilka hade svårt att komma ut med räntor och amorteringar å sina lån, samt småbrukare i skogsbygderna, framför allt Norrland, vilka för sin utkomst vore beroende av inkomster av skogsförsäljningar eller skogsarbeten.

Beträffande jordbrukets kreditförhållanden framgick i allmänhet av undersökningen, att jordbrukarnas behov av och anspråk på kredit på senaste tiden väsentligt ökats, att inbetalningar av räntor och amorteringar å jordbrukarlån ävensom likvideringen av förfallna växlar visade avgjord försämring samt att antalet lagsökningar och andra exekutiva åtgärder för indrivning av fordringar hos jordbrukare betydligt ökats. Omsättning av växlar vore synnerligen vanlig, och ej sällan måste kreditinrättningarna medgiva omsättning utan avbetalning. En påtaglig ökning hade inträtt ifråga om de av lanthandlare och andra jordbrukets leverantörer till jordbrukare lämnade krediterna. Såsom bevis för jordbrukarnas penningssvårigheter gällde även, att insättningar å sparkasse- och andra räkningar i affärs- och sparbanker från jordbrukares sida avsevärt minskats, medan uttagningarna starkt ökats.

Av den verkställda undersökningen fann jordbruksutredningen framgå, att landets jordbrukare hade att kämpa med stora ekonomiska svårigheter, vilka hotade att bli en stor del av jordbrukarna övermäktiga. Jordbruksutred-

*Jordbruks-
utredningens
framställning
rörande
kredit-
lättnader för
jordbruket
den 22 decem-
ber 1931.*

ningen ansåg under dylika förhållanden nödvändigt, att extraordinära åtgärder vidtoges för att bereda jordbrukarna lättnad och andrum i deras ekonomiska betryck. Vid omprövningen av olika utvägar för angivna syfte hade jordbruksutredningen kommit till den uppfattningen, att särskilda stödåtgärder borde genomföras bland annat på jordbrukskreditens område, enär det syntes nödvändigt att söka mildra de med jordbrukskrisen följande, allt större penningssvårigheterna för flertalet jordbrukare. Med avseende på denna fråga uttalades i princip, att stödåtgärderna i främsta rummet syntes böra komma de av räntebördor mest tyngda jordbrukarna till godo samt att åtgärderna ifråga, med hänsyn till lägets kritiska beskaffenhet och den ytterligare skärpning av krisen, som kunde förväntas inom den närmaste framtiden, syntes böra sättas i verket med största möjliga skyndsamhet.

Beträffande sättet för den sålunda ifrågasatta kreditjälpens anordnande inskränkte sig jordbruksutredningen till vissa allmänna uttalanden under framhållande av att detta spørsmål liksom frågan om beredandet av kreditlättnader för jordbruket överhuvud borde göras till föremål för utredning genom särskilda experter på kreditväsendets område jämte representanter för jordbruket. Jordbruksutredningens skrivelse utmynnade därför i en hemställan, att dylik utredning måtte verkställas samt att skyndsamma åtgärder måtte vidtagas för beredande av kreditlättnader åt sådana jordbrukare, som därav vore i särskilt trängande behov.

Efter jordbruksutredningens ovan berörda framställning har Kungl. Maj:t den 8 januari 1932 uppdragit åt jordbruksutredningen att snarast upprätta och inkomma med utformade förslag i den uti jordbruksutredningens framställning avhandlade fråga om åtgärder till lindrande av jordbrukets kreditssvårigheter.

Vid fullgörande av det sålunda erhållna uppdraget har jordbruksutredningen funnit behövt att dels verkställa undersökning rörande de stödåtgärder i avseende å jordbrukskrediten, som genomförts i vissa främmande länder, dels genom överläggningar med olika sakkunniga och inhämtande av uppgifter i skilda hänseenden söka vinna klarhet beträffande vårt eget jordbruks kreditförhållanden och de utvägar, som kunna anses möjliga och lämpliga för beredande av lättnad i rådande svårigheter å området. Först skall här en kort redogörelse lämnas för förstberörda undersökning.

*Åtgärder
i vissa
främmande
länder.*

Undersökningen av de utländska hjälpåtgärderna inom jordbrukskrediten har begränsats till förhållandena i Norge, Danmark, Finland och Tyskland, vilka länder ifråga om jordbrukets förutsättningar och beskaffenhet synts erbjuda goda jämförelsepunkter med Sverige. Av de anförda länderna har i främsta rummet *Danmark*, vareist jordbrukskrisen gjort sig i särskild grad gällande och omfattande stödåtgärder måst tillgripas bl. a. på kreditväsendets område, synts kunna erbjuda värdefullt studiematerial i förevarande avseende, och jordbruksutredningen har därför genom en särskild utsänd delegation inhämtat upplysningar rörande olika av jordbrukskrisen föranledda åtgärder m. m. på kreditväsendets område i nämnda land. En kort redogörelse för de viktigaste av ifrågavarande åtgärder skall nedan lämnas.

1. Danmark.

I Danmark på grund av jordbrukskrisen under senaste tiden utfärdade *lagar* av allmän karaktär och direkt berörande kreditväsendet avse i huvudsak:

1. Underlättande av ackord för jordbrukare;
2. Uppskov med exekutivauctioner å jordbruksegendomar;
3. Provisorisk hjälp till betalning av skatter och räntor för ägare och arrendatorer av jordbruksegendomar; samt
4. Förmånsrätt i 1932 års skörd för gäld, som ägare och arrendatorer av jordbruksegendomar ådragit sig för anskaffande av utsäde, frö och konstgödsel.

Lagstiftningen angående underlättande av ackord för jordbrukare möjliggör utlåning av statsmedel till ägare av jordbruksegendomar såsom stöd för uppnående av frivilligt ackord eller tvångsackord utan konkurs. Lån kan beviljas för ackord, varigenom fordringsägarna erhålla högst 35 % av sina fordringar, och gäldenärens skulder skola genom ackordet nedbringas till ett belopp, motsvarande jordbruksegendomens taxeringsvärde med tillägg av värdet å besättning och inventarier. Utöver nyssberörda 35 % kunna fordringsägarna erhålla ytterligare intill 35 %, om de gå in på att under en tid av fem år låta denna del av sina fordringar innestå mot in-teckning i egendomen jämte inventarier, med rätt näst efter statens lånebidrag. Ifrå-gavarande in-teckning skall icke förräntas men förfaller till betalning efter fem år. Därest genomsnittet av veckonoteringarna på smör och fläsk under nämnda tid kommer att ligga minst 35 % över motsvarande genomsnitt under andra halvåret 1931, skall in-teckningen i sin helhet betalas, i annat fall med ett förhållandevis nedsatt belopp. Skulle ingen prisstegring inträda, bortfaller alltså betalningsskyldigheten. Det av statsmedel utgående lånet kan uttgöra högst 10 % av jordbruksfastighetens taxeringsvärde. Dock kan lånebeloppet därutöver ökas med 400 kronor men får i varje fall ej överstiga 8 400 kronor. Dylikt lån skall förräntas efter vissa grunder, är amorteringsfritt i tre år samt amorteras därefter under tolv år med $\frac{1}{12}$ årligen. För $\frac{1}{4}$ av lånet skall ställas borgen, varjämte panträtt för lånet skall upplåtas i gäldenärens egendom. Kravet på borgen kan dock under vissa förhållanden eftergivnas.

Uppskov med exekutivauction beträffande jordbruksegendom kan ske, när ägaren styrker, att han söker uppnå ackord eller annan uppgörelse med sina fordringsägare eller att inom en kortare tid väsentlig förbättring i hans ekonomiska förhållanden kommer att inträda. Dylikt uppskov kan medgivas intill tre månader och, när särskilda skäl tala därför, under ytterligare någon kortare tid.

För provisorisk lindring av skatter och räntor för ägare av jordbruksegendomar ställde riksdagen år 1931 ett belopp av 30 miljoner kronor till förfogande. Av de sålunda anslagna medlen skulle understöd utgå till jordbrukare i huvudsak enligt följande grunder. Åt ägare av jordbruk, vars sammanlagda skuld överstiger jordbrukarens egen förmögenhet, lämnas understöd med högst 2 % av det belopp, varmed skulden överstiger förmögenheten. I det enskilda fallet gäller som maximum ett understödsbelopp av 2 000 kronor. Understödet utgår med $\frac{1}{4}$ under oktoberkvartalet 1931 och med en $\frac{1}{4}$ under vart

och ett av de tre följande kvartalen, utbetalas till vederbörande lands- eller stadskommun samt användes för bestridande av jordägarens på nämnda kvartal löpande skatter till kommunen. Överskjutande del av understödet disponeras för täckande av egendomen åvilande skatter till landstinget (amtskommunen) för oktoberterminen 1931 och aprilterminen 1932 samt, sedan dessa till fullo gäldats, för betalning av skatter till staten. Belopp, som här- efter eventuellt återstår, användes för betalning av ränta å botteninteckning. I händelse egendomen är utarrenderad, kan understödet uppdelas på jord- ägaren och arrendatorn eller, om jordägaren ej är berättigad till understöd, med skäligt belopp tillerkännas endast arrendatorn. Till egendomar, som under tiden 1 april 1931 till förevarande bestämmelsers ikraftträdande bytt ägare eller utarrenderats, utgår intet understöd, och för egendomar, som under stödåtgärdens giltighetstid säljas eller utarrenderas, bortfaller under- stödet från och med det kvartal, varunder försäljningen eller utarrenderingen ägt rum. Om en person anses genom sina dispositioner själv hava väsentlig skuld till sin svaga ekonomiska ställning, kan han uteslutas från understöd.

Mottaget understöd skall återbetalas under loppet av två år från den 11 juni 1937, dock endast om priset å smör och fläsk enligt veckonoteringarna under åren 1932—1936 i genomsnitt komma att ligga minst 30 % över genom- snittet av motsvarande noteringar under andra halvåret 1931.

Enligt föreliggande uppgifter äro 135 000 jordbrukare eller 67 % av totala antalet berättigade att erhålla ovan berörda understöd. Det för ändamålet anslagna beloppet, 30 miljoner kronor, har visat sig ej på långt när förslå, varför ett ytterligare anslag av 18 miljoner kronor begärts av regeringen, samtidigt som vissa begränsningar i fråga om understödets utgående före- slagits.

Lagstiftningen angående förmånsrätt i 1932 års skörd för gäld, som ägare och arrendatorer av jordbruksegendomar ådragit sig för anskaffande av ut- säde, frö och konstgödsel, innebär, att till säkerhet för betalning av skuld, som berörda jordbrukare under våren 1932 ådraga sig för anskaffande av nyssnämnda varor, kan leverantören inrymmas förmånsrätt i sagda års skörd. Ifrågavarande förmånsrätt skall medföra panträtt i skörden framför alla andra panträtter i densamma och i egendomen överhuvud. Varor, som leve- rerats enligt denna lagstiftnings villkor, kunna icke göras till föremål för exekutivåtgärder för utbekommande av andra fordringar hos gäldenären.

I Danmark föreligga även vissa ännu ej avgjorda *lagförslag*, berörande jordbrukets kreditförhållanden. Ifrågavarande förslag avse i huvudsak dels visst betalningsanstånd för ägare av jordbruksegendomar och fiskefartyg, dels statsanslag för upprättande av mindre jordbruk. Förstberörda förslag åsyftar, att om utmätning begäres hos ägare av jordbruksegendom eller fiske- fartyg för förfallna räntor eller amorteringar å lån och gäldenären, oaktat han är solvent, icke är i besittning av medel för betalningen, skulle anstånd kunna beviljas med erläggandet av hela det ifrågavarande beloppet eller del därav. Kredit- och hypoteksföreningar skulle medgivas sådana modifikationer i reglerna för utlottning av obligationer, som kunde finnas nödvändiga med

hänsyn till de föreslagna bestämmelserna. Förslaget angående statsanslag för upprättande av mindre jordbruk innebär, att statsmedel skulle ställas till förfogande för inköp av jord i och för styckning. Härigenom avses bland annat att åstadkomma lättnad för större jordbruk i deras penningsvårigheter på så sätt, att jordområden skulle inköpas från sådana jordbruk och deras ägare såmedelst beredas tillgång till kontanta medel.

I Norge har jordbrukskrisen hittills icke föranlett genomförandet av särskilda stödåtgärder av större betydelse på jordbrukskreditens område. Att man emellertid numera funnit dylika åtgärder av behovet påkallade, framgår därav, att regeringen i mars 1932 till stortinget avgivit en proposition om inrättande av en statlig lånekassa för jordbrukare och fiskare. Förslaget ifråga innehåller i huvudsak, att ur berörda kassa skola kunna utdelas lån dels till ägare av jordbruk eller fiskefartyg, vilka träffa ackordsuppgörelse med sina fordringsägare angående nedsättning av deras skulder eller som äro i behov av lån för att ordna hypotekslån hos likviderande bank, dels till den, som vill söka förvärva eller behålla jordbruksegendom eller fiskefartyg, som av honom själv eller nära släkting sålts eller begärts försåld genom tvångsauktion eller övertagits av pantinnehavare. Lån ur kassan medges endast, om lånesökanden kan antagas icke äga möjlighet att på annan väg erhålla lån på rimliga villkor och sociala skäl i övrigt tala för lånets beviljande. För lån skall som säkerhet lämnas in-teckning i låntagarens jordbruksegendom eller fiskefartyg, lånet får icke överstiga 30 % av egendomens efter särskilda grunder uppskattade värde, och sedan lånet utbetalats, få innehavarens sammanlagda skulder inklusive ansvarsförbindelser icke överstiga egendomens värde med mera än 20 %. Bestämmelser rörande amortering och förräntning av lånen skola utfärdas av konungen. För lånekassans räkning begäres ett anslag av 5 miljoner kronor för budgetåret 1932/1933.

2. Norge.

I Finland hava från det allmännas sida vidtagna stödåtgärder, för så vitt det gäller jordbrukets kreditförhållanden, i främsta rummet tagit sikte på en konsolidering av jordbrukets kortfristiga skulder. Redan i februari 1930 upptogs ett utländskt lån å 300 miljoner franska francs, vilket jämte valutan för två inhemska statsgaranterade obligationslån å sammanlagt 100 miljoner mark tagits i anspråk för angivna ändamål. Under tiden augusti 1930—augusti 1931 beviljades av berörda medel inemot 8 000 lån till ett sammanlagt belopp av omkring 300 miljoner mark. Å lånen, vilka förmedlats av jordbrukets andelskassor och deras centralorgan, Andelskassornas Centralkreditanstalt Aktiebolag, skall under de tre första åren betalas en annuitet av 8.75 % och under de 27 därpå följande 7.95 %, varav ränta 6.55 %.

3. Finland.

I september 1931 biföll vidare riksdagen en av regeringen framlagd proposition rörande utvidgning av den finska Lantfastighetsbanken Aktiebolags verksamhet för stabilisering av jordbrukets skulder. I propositionen beräknas ifrågavarande skulder till ett totalbelopp av 5 920 miljoner mark, därav c:a 20 % långfristiga krediter. Av återstoden skulle c:a 34 % ligga i affärs- och sparbankerna, c:a 15 % utgöra kort kredit hos jordbrukets andelskassor, c:a 27 % vara placerade hos enskilda och resten, c:a 4 %, vara kortfristig stats-

kredit. Högsta räntan, i genomsnitt 10,9 %, betalades för den av affärsbankerna lämnade krediten. Enligt riksdagens beslut skulle Lantfastighetsbankens aktiekapital höjas från 4 till 20 miljoner mark, därvid vissa penninginrättningar enligt gjort åtagande skulle teckna 8 miljoner och staten återstoden. Genom denna höjning av aktiekapitalet blev banken, som jämväl tillförsäkrades visst understöd från statens sida, berättigad att utgiva obligationer intill ett belopp av 200 miljoner mark. Man tänkte sig, att obligationerna vid gällande depositionsränta av 6 % skulle kunna utgivas till en räntefot av $6\frac{1}{2}$ % ävensom att räntan å de utlämnade stabiliseringslånen troligen skulle bli $6\frac{1}{2}$ %. Dylika lån kunna lämnas intill 70 % av jordbruksfastighetens värde och intill 30 % av värdet å skog och jordbruksinventarier. Lån beviljas ej åt jordbrukare, som kunna erhålla långfristiga lån från andra kreditinstitutioner, t. ex. Finlands hypoteksbank, liksom ej heller åt dem, vilkas ställning ej står att rädda genom skuldernas konsolidering eller som inlåtit sig på för lantbruket och skogshushållningen främmande affärsföretag.

De i avseende å Lantfastighetsbankens verksamhet sålunda vidtagna åtgärderna hava emellertid i praktiken icke lett till beräknat resultat. Det har sålunda visat sig, att bankens obligationer, vilka avsetts att lämnas såsom likvid för i stabiliseringssyfte övertagna krediter, ehuru statsgaranterade, icke rönt tillräckligt gynnsamt mottagande hos vederbörande kreditinrättningar. Vissa inrättningar hava visserligen i princip förklarat sig villiga att godtaga obligationerna som betalning men förbehållit sig att pröva frågor härom från fall till fall, andra åter hava helt vägrat. På grund härav har regeringen funnit erforderligt att genom särskilda, mera tvångsartade åtgärder möjliggöra ifrågavarande konsolidering. En i februari 1932 till riksdagen avlåten proposition, i vilken meddelas, att stabiliseringslån söks till ett sammanlagt belopp av över 400 miljoner mark, innehåller sålunda bl. a. förslag till föreskrifter, att borgenär såsom betalning för skuld, för vars stabilisering Lantfastighetsbanken beslutar bevilja lån, skall vara skyldig mottaga av banken med statsgaranti utfärdade $6\frac{1}{2}$ % obligationer till deras nominella värde. Undantag från berörda skyldighet skall dock medgivas, därest borgenären förbinder sig att mot säkerhet, som skolat pantförskrivas för det av banken beviljade lånet, låta skuldens kapitalbelopp kvarstå såsom lån intill utgången av år 1935 mot ränta, som av banken godkännes och står i skäligt förhållande till gängse depositionsränta. De föreslagna bestämmelserna skulle gälla till den 1 juli 1933.

Av övriga i Finland på senaste tiden vidtagna eller ifrågasatta, av jordbrukskrisen motiverade åtgärder, berörande kreditväsendet, må här anföras ändring av utskökningslagstiftningen för möjliggörande av längre uppskov med exekutivauktioner, temporär ändring i konkurslagen för möjliggörande av ackordsavtal genom beslut av borgenärerna med viss kvalificerad majoritet, stödjande av andelsmejerier genom konsolidering av oförmånliga lån, underlättande av utvidgning av vissa exportslakterier samt kredithjälp för åstadkommande av kooperativa spannmålslagerhus.

4. Tyskland. Även *Tyskland* erbjuder exempel på omfattande åtgärder för jordbrukets

stödjande i kreditavseende. Så vitt tillgängligt material utvisar, avse ifråga-
varande åtgärder i huvudsak:

1. Möjliggörande av kredit och konsolidering av kredit åt jordbrukare;
2. Säkerställande av arbetet för och inhöstandet av 1932 års skörd;
samt
3. Säkerställande av jordbrukets behov av utsäde och konstgödsel för
1932 års skörd.

Åtgärderna ifråga gälla emellertid icke hela Tyskland utan äro i stort sett
begränsade till den del av riket, som är belägen norr och öster om Elbe,
d. v. s. till landets egentliga jordbruksprovinser. På grund härav bruka
dessa åtgärder jämte vissa andra för berörda landsdelar avsedda hjälpåtgärder
sammanfattas under benämningen Osthilfe.

Ovan under 1) nämnda kreditunderstöd regleras i huvudsak genom en
lag av den 31 mars 1931 (»Osthilfegesetz») med tillhörande tillämpnings-
förfordningar, varigenom bland annat stadgas, att Bank für Deutsche Industrie-
obligationen, en halvstatlig bank, till vilken det tyska näringslivet har att
enligt särskilda bestämmelser lämna bidrag, skall tillhandahålla minst 500
miljoner RM för avlösning av skulder på jordbruk. Vidare bemyndigas
riksfinansministern att ikläda riket borgensförbindelser intill 250 miljoner RM
för anskaffande av ytterligare medel för nyss angivna ändamål ävensom att
gentemot banken teckna underborgen för en fjärdedel av den till jordbrukare
beviljade lånesumman intill ett totalbelopp av 850 miljoner RM.

Av ovan berörda medel kunna lån utlämnas till jordbrukare för skilda
ändamål, såsom nödig reglering av skulderna för jordbruksdriftens säker-
ställande, hjälp för anskaffande av realkredit, komplettering av outhärliga
inventarier, underlättande av kredit åt arrendatorer och småbrukare, hjälp
till förekommande av insolvens för grupper av jordbrukare, vilkas ekonomiska
förhållanden intimt sammanhånga på grund av inbördes borgensförbindelser,
höjande av jordbrukets räntabilitet samt hjälp till nödlidande nyodlare.
Beträffande lånevillkoren föreskrives, att lånen skola återbetalas senast inom
33 år och att annuiteten skall utgöra under de första fem åren högst $4\frac{1}{2}\%$
och under de därpå följande högst $5\frac{1}{2}\%$. Räntesatsen synes utgöra 1 %.
Varje låntagare häftar intill ett belopp, motsvarande 10 % av det erhållna
lånet, för de förluster, som kunna uppkomma på andra lån. Lånen utlämnas
mot säkerhet av in-teckning och få icke överstiga $\frac{2}{3}$ av jordbruksegendomens
belåningsvärde. Vid sidan av lånen kunna även tillskott utan återbetalnings-
skyldighet i viss utsträckning medgivas.

För påskyndande av ovan berörda skuldavlösning har i förordning den
6 februari 1932 föreskrivits, att fordringsägare äro skyldiga att såsom likvid
för avlösta skulder mottaga med $4\frac{1}{2}\%$ ränta löpande förskrivningar, som
intill ett belopp av 500 miljoner RM utställas av Deutsche Rentenbank. I
den händelse nämnda bank skulle bli försatt i konkurs, hava de på dessa
förskrivningar grundade fordringarna företrädesrätt framför bankens andra
borgenärer.

För säkerställande av arbetet för och inhöstandet av 1932 års skörd hava

särskilda bestämmelser utfärdats. Enligt bestämmelserna ifråga, vilka kunna betraktas såsom ett komplement till ovan berörda åtgärder för avlösning av skulder å jordbruk, kan särskilt s. k. säkerhetsförfarande tillgripas, då det gäller ägare eller arrendator av jordbruk, som är ur stånd att »utan väsentligt intrång på förberedandet och inhöstandet av nästa skörd» fullgöra sina betalningsförpliktelser. Dylikt säkerhetsförfarande skall tillämpas endast i de fall, då detsamma är erforderligt för att, till säkerställande av landets livsmedelsförsörjning, möjliggöra arbetet för och inhöstandet av ifrågavarande skörd. Inledande av säkerhetsförfarande i avseende å gäldenär har till följd, att exekutivåtgärder mot denne icke kunna vidtagas, att av denne ställd pant icke får försälas och att med avgörandet av ansökningar om konkurs eller offentligt ackord skall anstå. Under tiden för förfarandet sker avbrott i gällande preskriptionstider, och kvittning kan i regel ej verkställas. I händelse av behov kan tvångsförvaltning av gäldenärens jordbruk anordnas. I de fall, där skuldavlösningförfarande inletts men ej avslutats, liksom då offentligt ackordsförfarande är inlett, hava vederbörande myndigheter att självmant besluta inledande av säkerhetsförfarande. I övrigt sker detta på ansökan av ägare eller arrendator av jordbruk, i den mån dylik ansökan prövas böra bifallas. Har skuldavlösningförfarande ej inletts, skall ansökan härom vid tillämpning av säkerhetsförfarande göras.

För säkerställande av jordbrukets behov av utsäde och konstgödsel för 1932 års skörd hava i januari 1932 föreskrifter utfärdats av huvudsakligt innehåll, att fordringar för levererade gödselmedel och utsäde, som efter 1932 års ingång anskaffas och användas av ägare eller arrendator av jordbruk inom ramen för hittillsvarande brukningssätt, skola säkerställas genom panträtt i jordbrukets produkter. Sådan panträtt skall gälla även för lån, som upptagits för betalning av dylika leveranser. Panträtten ifråga gäller framför alla andra panträtter samt upphör den 1 april 1933. Vidare be- myndigas riksf finansministern att ikläda riket borgen intill ett belopp av 57 miljoner RM för fordringar på grund av leveranser av gödselmedel för våren 1932.

Då det gäller frågan om åtgärder för lindrande av jordbrukets kredit-svårigheter i vårt eget land, synas först några orienterande uppgifter be- träffande den svenska jordbrukskreditens art och omfattning m. m. böra meddelas.

För fyllandet av sitt kreditbehov anlitar vårt jordbruk i huvudsak:

1. De allmänna kreditinrättningarna (affärs- och sparbanker samt post-sparbanken);
2. Speciella för jordbruket avsedda kreditinrättningar (hypoteksförening-arna och jordbrukskassorna);
3. Olika statliga utlåningsfonder och andra allmänna fonder o. d.;
4. Jordbrukets leverantörer av produktionsförnödenheter och konsumtions- varor ävensom avnämare av jordbrukets produkter (industriföretag, affärs- firmor, inköps- och försäljningsföreningar m. fl.); samt

5. Enskilda personer inom eller utanför jordbruket samt andra långivare av diverse kategorier.

Angående affärs- och sparbankernas kreditgivning till jordbrukare må följande av jordbruksutredningen insamlade och tidigare offentliggjorda uppgifter återges.

Affärsbankernas berörda utlåning uppgick per den 15 februari 1930 till sammanlagt omkring 353 miljoner kronor. Härav kom i avrundade tal på:

Växlar, diskonterade av jordbrukare.....	78	miljoner kronor
» accepterade av jordbrukare	96	» »
Kredit mot fastighetsinteckning	113	» »
» » pant i spannmål.....	1	» »
» » borgen	46	» »
» » annan säkerhet	19	» »

Summa 353 miljoner kronor

Enligt uppgifter från 350 *sparbanker*, avseende läget vid 1929 års början, vilka banker då ägde en total medelsplacering av 2 625 miljoner kronor, utgörande 87 % av motsvarande belopp för rikets samtliga sparbanker, uppgick utlåningen till jordbruket till 18·9 % av angivna summa eller 496 miljoner kronor. Av anförda belopp kom på:

Inteckning inom halva taxeringsvärdet	289	miljoner kronor
» över »	60	» »
» jämte borgen	52	» »
Borgenslån	95	» »

Summa 496 miljoner kronor

Därest man antager, att de vid undersökningen ej ingående sparbankerna ägde medel placerade hos jordbrukare i samma proportion som de övriga, skulle sparbankernas totalutlåning till jordbruket hava utgjort c:a 570 miljoner kronor.

Angående *postsparbankens* fasta medelsplaceringar per den 31 december 1931 har generalpoststyrelsen meddelat följande uppgifter:

Obligationer (bokfört värde)	1 000 kronor
Statens	32 481
Sveriges allm. hypoteksbanks	40 163
Landstings	1 587
Övriga	69 446
	143 677
Lån till städer och köpingar.....	81 785
» » landskommuner	28 452
» » Svenska jordbrukskreditkassan	5 520
» » enskilda jordbrukare	1 287
Fastighetslån (ej jordbrukslån).....	112 072
	372 793

Summan för inköpta hypoteksbanksobligationer samt till Svenska jordbrukskreditkassan och enskilda jordbrukare utlämnade lån uppgår till 47

miljoner kronor, vilket belopp alltså skulle representera postsparbankens medelsplacering i jordbrukskredit. Av hela den fasta medelsplaceringen utgör anförda belopp 12·6 %. Till jämförelse kan nämnas, att postsparbanken år 1928 vid en total fast medelsplacering av 222 miljoner kronor hade en placering av 28 miljoner eller 12·6 % av totalplaceringen i jordbrukskredit.

Beträffande *hypoteksföreningarnas* kreditgivning inhämtas ur nyssnämnda banks berättelse för år 1931, att totalbeloppet av föreningarnas vid nämnda års utgång hos jordbrukare utestående lån utgjorde 399·4 miljoner kronor, vilket belopp med inemot 13 miljoner kronor överstiger motsvarande summa för år 1930.

Av Svenska jordbrukskreditkassan har inhämtats, att *jordbrukskassornas* totala långivning per den $31/12$ 1931 uppgick till 17·6 miljoner kronor, därav primärlån 3·2 och andelskredit (växlar och borgenslån) 14·4 miljoner kronor. Utlåningen vid motsvarande tidpunkt 1930 var 15·0 miljoner. Vid slutet av mars 1932 hade den av jordbrukskassorna utlämnade krediten stigit till 19·5 miljoner kronor. Antalet jordbrukskassor och till dessa anslutna medlemmar utgjorde $31/12$ 1930 respektive 187 och 14 066, $31/12$ 1931 279 och 18 710 samt vid slutet av mars 1932 330 och 21 500.

En betydande kreditgivning till jordbruket äger även rum från olika för jordbrukets stödjande inrättade fonder och dylikt. Ifråga om berörda låneverksamhet skall här endast erinras om några viktigare exempel. Vid slutet av budgetåret 1930/1931 uppvisade egnahemslånefonden ett utestående lånebelopp av 188·2 miljoner kronor jämte räntefordringar å 3·9 miljoner. Härav torde att döma av egnahemsstyrelsens uppgifter om de utdelade egnahemslånens fördelning på jordbrukslägenheter och bostadslägenheter cirka 70 % hänföra sig till förstnämnda grupp. För statens avdikningslånefond utgjorde vid samma tidpunkt beloppet utlånta medel 39 miljoner kronor och räntefordringar 8·4 miljoner kronor. Ur täckdikningslånefonden utlånta medel uppgingo till 5·6 miljoner kronor, ur allmänna och norrländska nyodlingsfonderna till 1·8 miljoner kronor och ur gödselvärdslånefonden till 1 miljon kronor.

Även från andra allmänna fonder och kapitaltillgångar än de speciellt för jordbruket avsedda mottager jordbruket direkt eller indirekt kredit i viss utsträckning, såsom t. ex. från kyrkofonden, riksbankens fond för avbetalningslån, pensionsförsäkringsfonden, riksförsäkringsanstaltens medel m. m. Sålunda kan anföras, att av kyrkofondens medel inemot 3 miljoner kronor vid slutet av mars 1932 voro placerade i allmänna hypoteksbankens obligationer, varjämte från nämnda fond kredit i viss utsträckning lämnas till arrendatorer av kyrkojord i form av förskott för byggnadsändamål. Enligt en undersökning avseende läget den 15 februari 1930 voro av riksbankens avbetalningslånefond cirka 6 miljoner kronor, fördelade på 6 300 lån, utlämnade till jordbrukare. Det kan tilläggas, att ett stort antal andra penningplacerande fonder, institutioner och företag, däribland särskilt försäkrings-

bolagen, bidraga att förse jordbruket med kredit, bl. a. genom inköp av allmänna hypoteksbankens obligationer.

Beträffande omfattningen av den mångskiftande kredit, som jordbruket tager i anspråk hos olika kategorier av dess varuleverantörer och avnämare, i senare fallet i form av förskott å framtida leveranser, föreligga inga statistiska uppgifter, och detsamma gäller om den kredit, som tillhandahålles jordbrukarna av deras yrkesbröder, enskilda personer i övrigt samt diverse andra långgivare. Med säkerhet rör sig här berörda kredit om synnerligen betydande belopp, men hållpunkter saknas även för en approximativ uppskattning av densamma.

Det skulle föra för långt att här närmare ingå på de ränte- och övriga villkor, som tillämpas för olika former av jordbrukskredit. Vissa uppgifter i berörda avseende hava meddelats i jordbruksutredningens inledningsvis berörda skrivelse den 22 december 1931, och det synes här tillräckligt att erinra om följande. Jordbrukets behov av kredit mot fastighetsinteckning har hittills i främsta rummet tillgodosetts av hypoteksföreningarna och sparbankerna, varvid räntesatsen normalt rört sig i förra fallet omkring 4, $4\frac{1}{2}$ à 5 % och i senare fallet omkring $4\frac{1}{2}$, 5 à $5\frac{1}{2}$ %. Inteckningskredit lämnas även av affärsbankerna samt i någon mån jordbrukskassorna, vilka förstnämnda härvid liksom för annan utlämnad kredit i huvudsak tillämpa av bankerna periodvis offentliggjorda, efter riksbankens växeldiskonto avpassade räntesatser. Jordbrukskassornas räntor för inteckningslån bruka hållas på ungefär samma nivå som sparbankernas. För lån mot borgen, vilken låneform praktiseras av samtliga här berörda kreditinrättningar med undantag av hypoteksföreningarna, ligger räntan i allmänhet $\frac{1}{2}$ à 1 % högre än inteckningslåneräntan. Växelkredit tillhandahålles endast av affärsbankerna och jordbrukskassorna samt ställer sig, då fråga är om låneväxlar, i räntehänseende ungefär som borgenslånen. Räntesatserna för de ur allmänna fonder och dylikt utlämnade lånen ansluta sig i allmänhet till statens egen upplåningsränta och äro därför jämförelsevis låga. Anmärkas må, att hänsyn här ej tagits till det på hösten 1931 i samband med valutakrisen starkt förhöjda ränteläget.

Ehuru de ovan återgivna uppgifterna rörande jordbrukets skuldsättning hos olika kreditinrättningar icke genomgående äro fullt aktuella, synas de samma dock lämna god hållpunkt för ett bedömande av arten och storleksordningen av ifrågavarande skuldsättning. Vad först beträffar *affärsbankerna* framgår av uppgifterna, att deras kreditgivning till jordbrukare i främsta rummet avser växelkredit. Krediten ifråga gäller dels av jordbrukare diskonterade växlar, dels av jordbrukare accepterade växlar, de senare tydligen som regel tillkomna i samband med varuleveranser till jordbruket. Anmärkas bör, att uppgifterna avse en årstid (15 februari 1930), då förekomsten av jordbrukarväxlar i bankerna torde beteckna ett relativt minimum, samt att jordbrukets växelskuld liksom dess skuldbörda i övrigt i samband med de två senaste årens skärpta penningsvårigheter torde i avsevärd grad ökats. Beträffande affärsbankernas övriga utlåning till jordbruket framgår av upp-

gifterna, att densamma som helhet uppgår till ett belopp, som ungefärligen motsvarar växelkrediten. De slag av kredit, det här gäller, äro i huvudsak lån mot fastighetsinteckning eller borgen.

Det synes äga intresse att även undersöka, huru affärsbankernas kredit till jordbruket fördelar sig på olika landsdelar. I berörda avseende återgivas följande av Svenska bankföreningen meddelade uppgifter, avseende samma tidpunkt som de ovan behandlade uppgifterna, d. v. s. den 15 februari 1930.

Affärsbankernas krediter till jordbrukare den 15 februari 1930.

Vid bankkontor inom	Växlar, diskont. av jord- brukare	Växlar, accept. av jord- brukare	Lån mot fastigh- intektn.	Lån mot borgen	Lån mot annan säkerhet	Summa
1 000-tal kronor						
Stockholms stad	111	2 447	2 385	477	2 148	7 568
Stockholms län	943	1 315	1 736	1 300	347	5 641
Uppsala "	1 383	2 725	3 033	1 786	491	9 418
Södermanlands "	1 049	5 328	6 571	2 685	1 737	17 370
Östergötlands "	3 801	5 975	5 670	3 524	1 449	20 419
Jönköpings "	4 175	3 909	3 757	1 782	380	14 003
Kronobergs "	2 451	1 951	1 757	492	128	6 779
Kalmar "	3 710	3 472	5 335	1 898	933	15 348
Gotlands "	2 265	773	721	1 028	207	4 994
Blekinge "	3 669	2 258	418	362	388	7 095
Kristianstads "	3 885	6 400	836	1 188	1 027	13 336
Malmöhus "	3 950	20 775	3 895	4 062	4 755	37 437
Hallands "	3 112	5 232	3 966	2 239	358	14 907
Göteb. o. Bohus "	965	1 993	1 255	1 142	338	5 693
Älvsborgs "	5 804	3 687	6 840	3 543	419	20 293
Skaraborgs "	5 292	6 166	8 697	3 834	1 425	25 414
Värmlands "	4 480	3 930	6 068	3 025	240	17 743
Örebro "	1 305	2 104	2 929	1 449	352	8 139
Västmanlands "	2 516	2 376	3 314	1 646	616	10 468
Kopparbergs "	3 622	3 971	6 198	1 659	463	15 913
Gävleborgs "	5 766	2 907	9 664	1 419	331	20 087
Västernorrlands "	4 063	1 999	8 323	1 309	270	15 964
Jämtlands "	5 622	1 393	10 225	898	796	18 954
Västerbottens "	1 979	1 320	5 466	2 089	69	10 923
Norrbottens "	2 315	1 308	3 637	1 562	128	8 950
Summa	78 233	95 714	112 696	46 398	19 795	352 836

Såsom av tabblån framgår, är omfattningen av affärsbankernas kreditgivning till jordbrukare mycket växlande i olika län. Särskilt framträdande är det höga beloppet för växelkredit i Malmöhus län. Beträffande speciellt lån mot fastighetsinteckning äro de jämförelsevis höga beloppen för de norrländska länen anmärkningsvärda. Förklaringen kan antagas ligga i den ringa utbredning, som andra kreditinrättningar, såsom hypoteksföreningar, sparbanker och jordbrukskassor, hittills ägt i Norrland.

Ifråga om totalbeloppet av till jordbruket lämnade krediter intaga *sparbankerna* främsta platsen bland landets kreditinrättningar. Att så förhåller sig, förklaras naturligen av att ifrågavarande kreditinrättning, i viss mån

dock med undantag för Norrland, är den på landsbygden mest spridda och att jordbrukarna själva i stor utsträckning äro intresserade i sparbanksrörelsen. Härtill kommer, att sparbankerna för de slag av kredit, som av dem utlämnas, d. v. s. in-tecknings- och borgenslån, som regel tillämpa lägre räntesatser än affärsbankerna. Å andra sidan förtjänar emellertid framhållas, att sparbankernas utlåning till jordbrukare ingalunda representerar någon dominerande del av deras utlåningsrörelse. Av ovan återgivna uppgifter kan slutas, att vid 1929 års början i genomsnitt omkring 19 % av sparbankernas placeringar hänförde sig till jordbrukskredit, och det visar sig, att även om sparbankerna i de största städerna uteslutas vid beräkningen, stiger ifrå-gavarande procentuella andel dock ej mera än till 23 % (jfr K. prop. 1930 nr 268 s. 42). Härmed vare ej sagt, att icke enskilda sparbanker i de mera utpräglade jordbrukarbygderna kunna komma upp till en betydligt högre motsvarande procentsiffra.

Att sparbankerna sålunda i stort sett placera endast en jämförelsevis be-gränsad del av sitt kapital i jordbrukskredit synes innebära, att jordbrukets hos berörda banker insatta sparmedel endast delvis komma jordbruket till-godo i form av motsvarande kreditgivning. Visserligen saknas uppgifter om storleken av det kapital, som av jordbruksbefolkningen placerats hos spar-bankerna, men man torde utan risk för misstag kunna antaga, att detta betydligt överstiger den utlämnade jordbrukskrediten. Den överskjutande delen skulle följaktligen användas för annan kreditgivning, och härvid synas särskilt olika kreditbehov för industriella och kommersiella ändamål samt byggnadsverksamhet m. m. i landets större städer och andra samhällen komma ifråga. En dylik kapitalöverföring kan givetvis utgöra en förutsätt-ning för att sparmedlen skola kunna förräntas och bör ej möta betänklighet, så länge jordbrukets egna kreditbehov ej härigenom eftersättas. Annorlunda bleve givetvis förhållandet, därest förfarandet ifråga skulle visa sig medföra, att sparbankerna icke kunde fylla sin funktion som kreditgivare åt jord-bruket.

Såsom i det föregående redan påvisats, erbjuda *hypoteksföreningarna* den i räntehänseende förmånligaste krediten. Då härtil kommer, att ränte-satserna äro bundna och lånen i ordinära fall ouppsägbara från kreditgiva-rens sida, kunde det te sig naturligt, om ifrågavarande kredit vore i syn-nerlig grad eftersträvad av jordbrukarna. Föreliggande uppgifter rörande det utestående hypotekslånebeloppet och dess förhållande till jordbruks-fastigheternas taxeringsvärde synas emellertid visa, att jordbrukarna i landet som helhet icke använt sig av ifrågavarande kreditmöjlighet i den utsträck-ning, man skulle kunnat vänta. Det framgår sålunda, att av nyssberörda värde, enligt 1930 års taxering uppgående till 4 969 miljoner kronor oberäk-nat skogsvärde, utgjorde det vid 1931 års slut utestående hypotekslånebe-loppet, 399⁴ miljoner kronor, allenast 8 %, vilket med hänsyn till jordbru-kets långvariga kreditsvårigheter synes anmärkningsvärt lågt.

Då det synts äga intresse att något närmare undersöka här berörda för-hållande, har jordbruksutredningen från Sveriges allmänna hypoteksbank

inhämtat uppgifter om hypotekslånens fördelning på skilda län, vilka uppgifter i nedanstående tablå sammanställts med taxeringsvärdet av jordbruksfastighet exklusive skogsvärde.

Hypotekslånebelopp i förhållande till taxeringsvärde.

L ä n	Antal lån	Utestående	Taxeringsvärde	Lånebelopp i procent av fastighetsvärde
		lånebelopp	av jordbruks- fastighet exkl. skogsvärde	
		1 000-tal kr.	1 000-tal kr.	
Stockholms stad o. län	1 324	21 704	206 370	10.5
Uppsala	1 555	15 510	138 579	11.2
Södermanlands	841	22 815	175 652	13.0
Östergötlands	4 433	45 002	323 620	13.9
Jönköpings	2 589	11 026	188 016	5.9
Kronobergs	1 933	6 747	126 191	5.3
Kalmar	4 188	24 972	205 937	12.1
Gotlands	1 650	7 115	61 061	11.7
Blekinge	2 048	8 145	87 153	9.3
Kristianstads	2 975	18 746	325 066	5.8
Malmöhus	5 949	74 231	687 591	10.8
Hallands	4 172	23 317	194 710	12.0
Göteborgs o. Bohus	3 425	11 367	133 987	6.2
Älvsborgs	4 103	17 424	261 705	6.7
Skaraborgs	2 905	23 316	313 583	7.4
Värmlands	2 026	14 116	209 023	6.8
Örebro	2 976	19 399	177 798	10.9
Västmanlands	610	11 248	147 328	7.6
Kopparbergs	677	3 536	212 463	1.7
Gävleborgs	1 737	5 091	185 046	2.8
Västernorrlands	1 846	4 986	171 204	2.9
Jämtlands	729	2 501	116 550	2.1
Västerbottens	1 666	3 078	151 365	2.0
Norrbottnens	1 853	4 026	119 443	3.4
Summa	58 210	399 418	4 969 441	8.0

Såsom av sammansställningen framgår, företer förhållandet mellan taxeringsvärde och hypotekslånebelopp stora variationer i olika län. Generellt sett gäller, att lånebeloppet är relativt högst i de egentliga jordbruks- och slättbygderna samt lägst i de mera utpräglade skogsbygderna, främst Kopparbergs län och Norrland.

Att hypotekslåneinrättningen sålunda hittills vunnit endast jämförelsevis begränsad anslutning, torde förklaras av ett flertal samverkande omständigheter. En dylik omständighet torde ligga däri, att många jordbrukare i förhoppning att inom kortare tid kunna infria sina skuldförbindelser finna det mindre tilltalande att binda sig för långvariga lån och underkasta sig de med deras erhållande förenade formaliteterna. Andra bidragande orsaker torde vara, att jordbrukarna i stor utsträckning äro intresserade i de lokala sparbankerna och därför i främsta rummet anlita dessa vid förefallande lånebehov samt att jordbrukarna ej sällan äro beroende av affärsbanker för sin driftskredit och därför stundom kunna bli i viss mån bundna vid dessa även ifråga om annan kredit. Beträffande skogsbygderna torde gälla, att

jordbrukets behov av kredit är relativt mindre framträdande på grund av de inkomster och arbetsförtjänster, som jordbrukarna här i normala fall kunna hämta från skogsbruket. För speciellt Norrland tillkommer, att de jordägande bolagen vanligen tillgodose sitt behov av lång kredit genom egna obligationslån samt att de talrika egnahemsjordbruken äga tillgång till förmånlig statskredit. I övrigt torde generellt sett kunna sägas, att hypotekskreditens begränsade användning till viss grad förklaras av bristande insikt och uppmärksamhet hos jordbrukarna beträffande de med denna låneform förenade fördelarna samt stundom otillräcklig upplysningsverksamhet i berörda avseende från hypoteksföreningarnas sida. I vissa fall synes dessutom föreningarnas för lånerörelsen upprättade organisation icke äga önskvärd effektivitet, smidighet och omfattning.

Den på kooperativ bas grundade *jordbrukskasserörelsen*, vilken ju äger som speciell uppgift att bereda jordbruket driftkredit på möjligast förmånliga villkor, hade före år 1930 ej uppnått den utveckling, att den kunde i större omfattning verka för sitt ändamål. Efter det ökade stöd från det allmännas sida och de förbättrade organisatoriska förutsättningar, som gävos berörda rörelse vid 1930 års riksdag, har densamma visat betydande framsteg.

Beträffande jordbrukskasserörelsens utbredning i olika landsdelar vid 1931 års utgång återgivas följande av Svenska jordbrukskreditkassan meddelade uppgifter.

Jordbrukskassornas utlåning.

Jordbrukskassor tillhörande	Antal kassor	Antal medlemmar	Andels- kredit	Primär- kredit	Summa
			1 000-tal kr.	1 000-tal kr.	1 000-tal kr.
Mälarprovinsernas centralkassa ..	85	2 850	3 804	1 436	5 240
Södra Sveriges " ...	64	5 437	4 987	392	5 379
Malmöhus läns " ...	31	1 903	1 506	55	1 561
Skaraborgs läns " ...	39	1 900	965	170	1 135
Gävleborgs " ...	26	1 620	287	97	384
Mellersta Norrlands " ...	34	5 000	2 804	1 064	3 868
Summa	279	18 710	14 353	3 214	17 567

Överhuvud taget gäller, att jordbrukskasseinstitutionen hittills varit ganska ojämnt företrädd inom skilda landsdelar och att vidsträckta bygder praktiskt taget icke berörts av dess verksamhet. Ett omfattande, med allmänna medel understött arbete pågår emellertid för kasserörelsens utbredning till nya jordbruksbygder med slutligt syftemål att göra jordbrukskassorna till en för landets jordbrukare allmänt tillgänglig kreditinrättning.

Jordbruksutredningen har redan inledningsvis erinrat om den undersökning rörande jordbrukets kreditvärigheter, vars resultat framlagts i skrivelserna till Kungl. Maj:t den 22 december 1931 (se bilaga 1). Av undersökningen framgick, såsom förut påvisats, att jordbruket till följd av den långvariga och

*Jordbruks-
utredningens
förslag.*

på senaste tiden i hög grad skärpta jordbrukskrisen, yttrande sig främst i starkt reducerade priser för jordbrukets produkter, bragts i allt större ekonomiskt trångmål och därmed fått att kämpa med kreditsvårigheter, vilka redan blivit eller hotade att bli en stor del av landets jordbrukare övermäktiga.

Att genom statistiskt material och liknande uppgifter närmare klarlägga kreditsvårigheternas art, räckvidd och yttringar har tiden icke medgivit, och jordbruksutredningen anser även ett dylikt klarläggande mindre nödvändigt, då ifrågavarande svårigheter därförutan äro tillräckligt kända och omvittnade. På en punkt, där statistik jämförelsevis snabbt kunnat åvägabringas, har jordbruksutredningen dock införskaffat aktuellt upplysningsmaterial. Uppgifterna ifråga, vilka förmedlats av justitiedepartementet, avse antalet av i konkurs sökta eller försatta jordbrukare under perioderna $\frac{1}{10}$ — $\frac{31}{12}$ 1930 och 1931 samt $\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{2}$ 1931 och 1932. Ett sammandrag länsvis av uppgifterna meddelas nedan.

L ä n	Konkursansökningar			
	$\frac{1}{10}$ — $\frac{31}{12}$ 1930	$\frac{1}{10}$ — $\frac{31}{12}$ 1931	$\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{2}$ 1931	$\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{2}$ 1932
Stockholms	11	12	4	8
Uppsala	4	8	—	5
Södermanlands	6	4	12	10
Östergötlands	13	26	6	32
Jönköpings	4	4	2	8
Kronobergs	2	4	—	3
Kalmar	5	13	4	8
Gotlands	4	4	3	1
Blekinge	3	13	5	6
Kristianstads	14	43	18	31
Malmöhus	23	58	16	41
Hallands	5	16	1	9
Göteborgs och Bohus	2	4	—	1
Älvsborgs	11	17	7	4
Skaraborgs	8	12	3	9
Värmlands	10	11	5	6
Örebro	5	6	3	3
Västmanlands	3	6	2	3
Kopparbergs	6	3	—	4
Gävleborgs	4	5	5	3
Västernorrlands	10	8	4	4
Jämtlands	5	14	3	2
Västerbottens	8	4	1	7
Norrbottens	3	7	2	1
Summa	169	302	106	209

Ehuru absolut taget ej synnerligen höga utvisa de framkomna siffrorna, såsom synes, en högst betydande ökning av konkurserna mellan de jämförda tidsperioderna. För riket i dess helhet steg sålunda antalet av i konkurs sökta eller försatta jordbrukare från 169 under perioden $\frac{1}{10}$ — $\frac{31}{12}$ 1930 till 302 under motsvarande period 1931, d. v. s. med 79 %, och från 106 under perioden $\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{2}$ 1931 till 209 under motsvarande period 1932, d. v. s. med 97 %. Från perioden $\frac{1}{10}$ 1930— $\frac{15}{2}$ 1931 till perioden $\frac{1}{10}$ 1931— $\frac{15}{2}$ 1932 utgör stegringen 86 %. Av tablån framgår, att konkurserna ifråga om

såväl antalet som ökningen till vida övervägande delen hänföra sig till jordbrukare i rikets mest utpräglade jordbruksområden, såsom särskilt Malmöhus, Kristianstads och Östergötlands län.

Med avseende på ovan framlagda uppgifter synes emellertid även böra påpekas, att desamma icke kunna annat än i mycket begränsad grad belysa jordbrukets betalningssvårigheter. Det bör nämligen icke förbises, att ifråga om jordbruk lång tid kan förflyta mellan ett i verkligheten inträtt obestånd och företagarens försättande i konkurs, icke minst med hänsyn till kreditgivarnas intresse, synnerligast under nuvarande krisförhållanden, av att undvika att framkalla betalningsinställelse. Framhållas må även i avseende på det aktuella läget, att den ur betalningssynpunkt för jordbrukarna mest påfrestande tiden kan beräknas infalla på våren och försommaren, då dels inkomsterna av föregående års skörd förbrukats, dels den nya skörden ännu ej kan ekonomiskt utnyttjas. Tagas här berörda förhållanden i betraktande, måste de ovan anförda siffrorna tillmätas en allvarligare innebörd, än deras storlek i och för sig kunde synas giva vid handen.

Om jordbruksutredningen nu övergår till frågan om åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter, kan till en början erinras därom, att berörda svårigheter, såsom naturligt är, framkallat förslag och önskemål beträffande stödåtgärder från skilda håll och av olika innebörd. Ifrågavarande förslag och önskemål, vilka delvis framlagts för innevarande års riksdag, synas i stort sett kunna fördelas på följande huvudgrupper.

1. Olika framkomna förslag.

Förslag beträffande:

1. Åvägbringande av ökade kreditmöjligheter samt lindrigare ränte- och andra kreditvillkor;
2. Införande av betalningsanstånd (moratorium) för jordbrukare och förhindrande av exekutivförsäljningar av jordbruksegendomar;
3. Statsbidrag för genomförande av ackord;
4. Kontanta tillskott till de i inkomsthänseende svagast ställda jordbrukarna; samt
5. Åtgärder med avseende på de olägenheter för jordbrukskrediten, som kunna följa av en eventuell större nedsättning av fastighetsvärdena vid nästkommande allmänna fastighetstaxering.

Det är ej jordbruksutredningens avsikt att ingå på någon närmare redogörelse för här ifrågavarande förslag och önskemål, men en kort sammanfattning av deras huvudsakliga innebörd synes dock behövlig.

Vad först beträffar de under grupp 1. hänförliga förslagen, möter här en mångfald önskemål rörande kreditlättnader av olika slag. Till denna grupp äro att hänföra Kungl. Maj:ts propositioner angående inteckning i jordbruksinventarier m. m., angående hjälptåtgärder åt vissa egnahemslantagare, bland annat bestående i sänkning av vissa räntesatser å egnahemslån och beredande av räntefria s. k. stödlån, samt angående ökning av Svenska jordbrukskreditkassans grundfond m. m. Vidare kan hit räknas en serie andra förslag eller önskemål, såsom exempelvis beträffande avsättning av en fond å 40 miljoner kronor för utlåning till jordbrukare genom nyssnämnda kredit-

kassa och eventuellt andra penninginrättningar på lång tid och mot billig ränta (högst 5 %), upprättande av en ny avbetalningslånefond hos riksbanken å 25 miljoner kronor att användas för utlåning till jordbrukare i form av amorteringslån å högst 10 000 kronor med 10 års löptid och högst 5 % ränta, ändring i riksbankens reglemente, så att amorteringslån å 10 000 och 15 000 kronor kunna utlämnas till mindre och medelstora jordbrukare mot 4 % ränta och med 10 å 15 års amorteringstid, uppläggande av en statlig fond för utdelning av räntefria lån, större hänsyn än hittills till landets inre ekonomiska förhållanden vid riksbankens räntebestämning, stödkredit för jordbruket efter mönster av Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 samt lättnader ifråga om villkoren för lån ur täckdiktningsslånefonden.

De framkomna förslagen rörande betalningsansånd för jordbrukare samt förhindrande av exekutivauctioner å jordbruksegendomar innebära i huvudsak, att jordbrukare, som på grund av för stor skuldbörda stå inför utsikten att få inställa betalningarna och lämna sina jordbruk, skulle beredas andrum genom betalningsansånd under viss tid eller förbud mot indrivning av skuld genom exekutiv försäljning av deras egendom. Fordringsägare skulle beredas stöd genom kreditkassan av år 1922. Eventuellt skulle staten hava att inköpa dylika hotade jordbruksfastigheter och därefter låta förutvarande innehavare kvarbliva med åborätt.

Såsom statsbidrag för genomförande av jordbruksackord har föreslagits ett anslag av 3 miljoner kronor. Dylikt bidrag skulle kunna utgå med högst 3 000 kronor till jordbrukare i och för genomförande av ackord utan konkurs, där grunden till obeståndet vore att söka i den ekonomiska krisen.

Förslag har väckts om anslag av 24 miljoner kronor att utdelas såsom krishjälp under budgetåret 1932/1933 till jordbrukare med högst 800 kronor taxeringsbar inkomst och högst 10 000 kronors förmögenhet. Krishjälpens belopp, högst 500 kronor i varje särskilt fall, skulle utgöra den summa, varmed till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerat belopp understeg 800 kronor. Delvis skulle gälla eventuell återbetalningsskyldighet, delvis icke. Ett annat förslag avser understöd till mindre bemedlade jordbrukare genom utdelning av lotterimedel.

Till förebyggande av olägenheter för jordbrukarna och deras kreditgivare av en eventuell större nedsättning av jordbruksfastigheternas taxeringsvärden vid instundande allmänna taxering har föreslagits, att staten intill nästföljande taxering skulle i viss utsträckning ikläda sig garanti för inteckningslån å jordbruksfastighet. Garantin skulle ej gälla räntan, och långgivaren skulle icke under garantitiden utan statens medgivande få uppsäga lånet. Förslag har jämväl framställts rörande uppskov med 1933 års fastighetstaxering. Ett annat förslag avser sådan ändring i sparbankslagen och övriga författningar, att inteckningar, liggande inom 60 % av taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, må såsom hypotek intaga samma ställning som inteckningar inom halva taxeringsvärdet.

Såsom av ovanstående torde framgå, kan beredandet av räntelättnader samt ökade kreditmöjligheter på förmånliga villkor anses intaga främsta

platsen bland de önskemål, som framkommit i avseende å jordbrukskredit. Jordbruksutredningen är också för sin del av den uppfattningen, att erforderlig tillgång på kredit utgör en nödvändig förutsättning för att jordbruket skall kunna kämpa sig genom krisen liksom även att trängande behov av möjligast gynnsamma ränte- och andra kreditvillkor föreligger. Då det nu gäller att bedöma, i vad mån här berörda behov kunna fyllas genom landets nuvarande kreditanordningar eller måste säkerställas genom särskilda åtgärder, synes det lämpligast att först upptaga frågan om jordbrukets behov av primärkredit (lån mot fastighetsinteckning) och annan långfristig kredit samt dess tillgodoseende.

Jordbrukets föreliggande behov av *primärkredit och annan långfristig kredit* torde i stort sett kunna anses falla inom två huvudområden, det ena avseende kredit för sådana ändamål, för vilka lång kredit ordinärt erfordras, det andra avseende långfristig kredit för konsolidering av svävande högförräntade skulder. Beträffande förstberörda område torde kunna sägas, att det kreditbehov, som här normalt förefinnes, genom jordbrukets starkt försämrade ekonomi i avsevärd grad ökats och att såmedelst ett extraordinärt behov av långfristig kredit uppstått. Behovet av långfristig kredit för konsolidering av svävande skulder torde ävenledes i stort sett kunna anses uppkommet till följd av jordbrukskrisen, i det jordbrukarna efterhand blivit alltmer tyngda av löpande affärskredit, vars konvertering i större eller mindre omfattning till långfristiga lån mot lägre ränta säkerligen för ett stort antal jordbruksföretag skulle innebära en betydande lättnad.

I det föregående omnämnda förslag rörande inrättande av en fond för utlåning till jordbrukare genom jordbrukskassorna och eventuellt andra kreditanstalter ävensom en särskild avbetalningslånefond i riksbanken för jordbrukare kunna anses taga sikte på ovan berörda behov av långfristig kredit på billiga villkor. Jordbruksutredningen finner givetvis ifrågavarande förslag synnerligen beaktansvärda till sitt syfte men vill å andra sidan framhålla, att deras realiserande, fränsett betänkligheter ur statsfinansernas synpunkt, synes innebära avsevärda praktiska svårigheter. För det första torde sålunda gälla, att anspråk på lån ur de ifrågasatta fonderna företrädesvis skulle komma att ställas av sådana lånesökande, som på grund av svag säkerhet eller annan orsak icke kunnat beviljas kredit av de ordinära låneinrättningarna, och att den statliga kreditgivningen därför sannolikt bleve förenad med stora ekonomiska risker. Gjordes lånevillkoren särdeles gynnsamma, skulle vidare kreditanspråken troligtvis bli synnerligen betydande och svårighet uppstå att handhava kreditgivningen på ett ur den rättvisa fördelningens synpunkt oklanderligt sätt. Här berörda svårighet torde i all synnerhet bli starkt kännbar med avseende på den långivning, som skulle förmedlas av jordbrukskassorna och eventuellt andra kreditinrättningar, då uppgiften här bleve att vid sidan av den ordinära lånerörelsen utdela lån av särskilt förmånlig karaktär och följaktligen att i varje särskilt fall avgöra, vilken som skulle få åtnjuta ifrågavarande förmån.

Jordbruksutredningen är för sin del av den principiella uppfattningen,

2. Åtgärder
i avseende
å primär-
krediten.

att innan nya vägar beträdas för beredande av långfristig kredit åt jordbruket på förmånliga villkor, bör tagas under omprövning, huruvida berörda ändamål icke kan vinnas genom utnyttjande av redan befintliga kreditmöjligheter och, i den mån dessa skulle visa sig otillräckliga, genom särskilda åtgärder för dessa möjligheters ökande. Den frågan framställer sig alltså, i vad mån landets nuvarande kreditinrättningar kunna motsvara jordbrukets ovan berörda behov av primär- och annan långfristig kredit. Såsom i det föregående visats, utgöra hypoteksföreningarna och sparbankerna för närvarande de kreditinrättningar, som i främsta rummet av jordbrukarna anlitas för kredit av här ifrågavarande slag. Jordbruksutredningen är också av den uppfattningen, att i synnerhet hypoteksföreningarna men i stort sett även sparbankerna tillhandahålla kredit på sådana ränte- och andra villkor, att de böra anses tillfredsställa skäliga anspråk från jordbrukets sida. På grund härav kan ett anlitage av berörda kreditinstitutioner för fyllande av jordbrukets ökade behov av långfristig kredit anses önskvärt, och avgörande för frågan om behovet av extraordinära åtgärder för sagda ändamål synes därför bli, huruvida inrättningarna med hänsyn till kapitaltillgångar och andra förutsättningar intaga den ställning, att de kunna fylla ifrågavarande ökade krav.

Vad först härvid beträffar hypoteksföreningarna, har jordbruksutredningen hos Sveriges allmänna hypoteksbank inhämtat, att svårigheter hittills icke mött att på förmånliga villkor uppbringa erforderligt kapital för föreningarnas utlåningsrörelse ävensom att en ökad omfattning av ifrågavarande rörelse sannolikt icke skulle medföra ändring i anförda förhållande. Från denna synpunkt synas alltså hypoteksföreningarna äga möjlighet att i ökad grad bereda jordbruket tillgång till primärkredit. Såsom ett andra spörsmål uppställer sig emellertid, i vad mån föreningarna äga den lokala utbredning och organisation, som erfordras för en tillfredsställande lösning av den föreliggande uppgiften. I stort sett torde, såvitt jordbruksutredningen kunnat finna, föreningarna i mellersta och södra Sverige i berörda avseende hava nått den utveckling, att de kunna ikläda sig ifrågavarande vidgade funktioner, även om behov av förbättrad organisation och ökad upplysning om hypotekslånemöjligheterna m. m. på sina håll kan förefinnas. Vad förhållandena i Norrland beträffar har av tidigare meddelade siffror (jfr sid. 18) framgått, att hypoteksföreningarnas utlåning är av ganska blygsam omfattning i förhållande till jordbrukets fastighetsvärde. Hela Norrland äger också endast två hypoteksföreningar, Gefle-Dala hypoteksförening, med säte i Gävle, och Norrlands hypoteksförening, med säte i Härnösand. Förstnämnda förening utövar, förutom i Kopparbergs län, verksamhet endast inom Gävleborgs län, vadan den andra föreningens område innefattar hela det övriga Norrland, d. v. s. Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Det torde ligga i sakens natur, att föreningarna ifråga icke kunna effektivt betjäna så stora landsdelar utan att förfoga över ett utgrenat, väl avvägt system av filialer eller lokala ombud med uppgift att representera föreningarna på skilda orter, förmedla kreditgivningen och gå jordbrukarna tillhanda med råd, hjälp och anvisningar beträffande låns erhållande och formella ordnande.

Av jordbruksutredningen inhämtade upplysningar synas emellertid giva vid handen, att föreningarna härutinnan icke torde helt motsvara de krav, som ovan förutsatta vidgade uppgifter kunna förväntas medföra.

Jordbruksutredningen har i avseende å ovan behandlade spörsmål dels haft överläggningar med representanter för *Sveriges allmänna hypoteksbank* och vissa hypoteksföreningar, däribland de två norrländska, dels inhämtat yttrande från hypoteksbanken. Härvid har upplysts, att hypotekslånen relativt ringa förekomst hos de norrländska hypoteksföreningarna torde förorsakas av flera omständigheter. En stor del av jorden inom dessa föreningars områden ägdes av bolag, vilka i allmänhet hade sina botteninteckningar liggande såsom säkerhet för obligationslån. Stora belopp botteninteckningar vore också placerade såsom hypotek för egnahemslån, vilka löpte med lägre ränta än hypotekslånen och numera lämnades jämväl för fullt färdiga jordbruksfastigheter. Någon överflyttning till föreningarna av nu nämnda teckningar syntes sålunda ej vara att påräkna. Så borde däremot vara förhållandet med de jämväl i betydande omfattning befintliga botteninteckningar, som låge såsom säkerhet för mera tillfälliga lån hos affärs- eller sparbanker samt hos olika enskilda personer, där räntan vore högre än hos föreningarna. Att sistberörda teckningar ej blivit belånade hos föreningarna torde åter ha sin grund i de säregna förhållanden, som rådde inom ifrågavarande delar av landet. De fastigheter, som kunde komma ifråga till belåning hos de norrländska föreningarna, vore sålunda i allmänhet ej stora. Låntagarna föredroge därför ofta att, i den mån egnahemslån ej kunde beviljas, taga sina jämförelsevis små lån hos affärs- eller, där sådana funnes, sparbanker i stället för hos föreningarna, där formerna för låns erhållande vore något omständligare och där kanske ej så höga lån kunde beviljas som hos bankerna. I många fall hade vederbörande ej heller haft behov av så långfristiga lån utan räknat med att med tillhjälp av skogsavkastning snart kunna återbetala skulden. Vad här anförts hade, ehuru i mindre grad, sin tillämplighet även beträffande vissa andra lanthypoteksföreningar.

Emellertid syntes åtgärder kunna och böra vidtagas i syfte att göra hypoteksföreningarna och hypotekslånen mera kända än som ännu, åtminstone på vissa håll, vore fallet, samt för att såmedelst stimulera utlåningen. Till sådana åtgärder hörde framför allt ett väl utgrenat system med ombud på lämpliga platser för meddelande av upplysningar och råd samt hjälp med handlingars anskaffande och blankettens ifyllande. Enligt vad upplyst blivit, hade föreningarna, även de två norrländska, ombud anställda på många viktigare orter, men på åtskilliga platser, där intresse för hypotekslån kunde påräknas, saknade föreningarna ännu representanter. En viktig sida av ett sådant ombudssystem vore emellertid, att ombuden erhöles gottgörelse av föreningarna för anskaffade lån samt att till ombud antoges fullt lämpliga personer. Därjämte kunde man tänka sig anordnande på centrala platser av möten med ortsbefolkningen, som då finge tillfälle att framställa frågor och erhålla upplysningar om hypotekslånen fördelar. En annan åtgärd till

befrämjande av utlåningen vore givetvis en på lämpligt sätt driven propaganda för berörda lån. Hos samtliga föreningar förekomme redan nu annonsering med vissa mellanrum i ganska stor utsträckning.

Sistberörda anordning ådroge emellertid föreningarna avsevärda kostnader och förslag hade därför väckts, att hypoteksbanken skulle för alla föreningarna ombesörja och bekosta en gemensam annonsering, ett förslag som bankens styrelse komme att upptaga till prövning. Därjämte torde böra undersökas, om banken även på annat sätt, såsom genom artiklar i dags- och fackpressen, genom broschyrer, radio m. m., kunde sprida kännedom om institutionens verksamhet. I sådant sammanhang skulle även tillfälle beredas att skingra de oriktiga uppfattningar om hypotekslånen, som ännu syntes råda på vissa orter, såsom att lånen skulle vara ouppsägbara från låntagarens sida, att räntan erlades på ursprungliga beloppen under hela löptiden m. m. På samma gång fördelarna med hypotekslån skulle framhållas, kunde ock lämpligen erinras om att genom år 1930 skedda författningsändringar belåningsgränsen höjts till 55 % av belåningsvärdena samt att möjlighet öppnats att vid dessa värdenas beräkning taga hänsyn jämväl till värdet av växande skog. Beträffande låneräntan kunde ock påpekas, att hypoteksbanken under en följd av år lämnat föreningarna s. k. returränta på lån med högre ränta än 4 %, varigenom det för samma lån utgående förvaltningsbidraget kunnat nedbringas.

Vad angår frågan om den nytillkomna möjligheten för hypoteksföreningarna att vid belåningsvärdenas beräkning taga i betraktande jämväl värdet av växande skog samt huruvida några mått och steg böra vidtagas för underlättande av sådan skogsbelåning, har hypoteksbankens styrelse meddelat, att underhandlingar pågått och fortfarande påginge mellan föreningarna och vederbörande skogsvårdsstyrelser om samarbete samt att dessa underhandlingar i allmänhet syntes leda till önskat resultat. Någon egentlig fart hade skogsbelåningen dock hittills ej tagit, och bankstyrelsen ansåge också för sin del tiderna vara sådana, att såväl vid denna belåning som i övrigt största försiktighet borde iakttagas. Styrelsen hyste nämligen den uppfattningen, att ingenting borde underlätas för att bevara institutionens kreditvärdighet, vilken hittills möjliggjort, att lånevillkoren även under kritiska tider kunnat hållas inom gränser, som faktiskt varit ungefär lika med statens upplåningsvillkor.

Såsom av ovanstående torde framgå, hava hypoteksbanken och hypoteksföreningarna sin uppmärksamhet riktad på önskvärdheten av en effektivare organisation av föreningarnas verksamhet samt andra åtgärder i syfte att göra hypotekslåninrättningen mera känd och använd av jordbrukarna främst i landets nordliga delar. Enligt vad jordbruksutredningen inhämtat, synes även kunna förväntas, att berörda institutioner komma att vidtaga anstalter för ifrågavarande syftemåls vinnande. Under dylika förhållanden anser sig jordbruksutredningen icke böra framlägga särskilda förslag på förevarande område utan vill begränsa sig till att framhålla den synnerliga vikt, som från synpunkten av jordbrukets tillgodoseende med primärkredit ligger där-

uppå, att ifrågavarande anstalter bli av tillräckligt verksam art och komma till genomförande med största möjliga skyndsamhet.

Såsom redan påvisats fungera *sparbankerna* jämte hypoteksföreningarna såsom jordbrukets främsta kreditgivare, då det gäller primärkredit, och även annan långfristig kredit tillhandahålles i betydande omfattning av sparbankerna. På samma sätt som beträffande hypoteksföreningarna gäller nu frågan, i vad mån sparbankerna kunna anses äga förmåga att i tillräcklig grad medverka för tillgodoseende av jordbrukets ökade behov av långfristig kredit inom de delar av landet, där de utöva verksamhet. Avgörande för ifrågavarande förmåga är givetvis den tillgång på kapital, varöver sparbankerna kunna förfoga för det avsedda ändamålet. Såväl vid den inledningsvis omnämnda undersökningen som vid överläggningar med olika representanter för sparbanksrörelsen har härutinnan framgått, att sparbankerna på senaste tiden i viss utsträckning kommit i det läge, att tillräckliga likvida medel saknats för fyllande av jordbrukarnas kreditanspråk. Förklaringen härtill synes ligga i ett flertal omständigheter. Först kan sålunda hänvisas till att jordbrukskrisen naturligen medfört minskad insättning och ökad uttagning av medel hos bankerna från jordbrukares sida. En annan viktig faktor ligger givetvis i jordbrukets av krisen framkallade ökade kreditanspråk. Vidare kunna den senaste tidens förhållanden på penningmarknaden i vissa avseenden hava avhållit bankerna från att anskaffa för utlåningen erforderliga medel, i det man icke ansett med sin fördel förenligt att avyttra innehav av obligationer till gällande låga kurser eller att belåna dylika under tidvis rådande högt ränteläge. Såsom en ytterligare ej oviktig faktor torde böra nämnas, att bankerna i viss utsträckning måst lämna jordbrukare anstånd med räntor och amorteringar å äldre lån, varmed följt minskad tillgång på likvida medel, ävensom att förluster mer än vanligt torde uppkommit genom låntagares betalningsinställelser.

Att sparbankerna sålunda i vissa fall på grund av bristande tillgång på likvida medel icke kunna nöjaktigt fylla jordbrukets kreditanspråk och följaktligen än mindre tillgodose ett ökat kreditbehov, finner jordbruksutredningen, med hänsyn till berörda bankers stora och viktiga funktion som kreditgivare åt jordbruket, utgöra en ur jordbrukskreditens synpunkt synnerligen allvarlig fråga. Det synes sålunda uppenbart, att i den mån sparbankerna under rådande krisförhållanden icke förmå att i tillfredsställande omfattning upprätthålla sin verksamhet på jordbrukskreditens område, måste härav följa en långtgående skärpning av jordbrukets kreditsvårigheter. Då en dylik bristande förmåga på sina håll redan framträtt och torde kunna beräknas bliva än mera kännbar inom den närmaste framtiden, anser jordbruksutredningen nödvändigt att åtgärder för avhjälpande av ifrågavarande svårigheter av ena eller andra slaget vidtagas.

Då det gäller arten av de åtgärder, som alltså synas erforderliga, är jordbruksutredningen av den uppfattningen, att man i första hand bör taga sikte på sådana utvägar, som kunna bereda sparbankerna den kapitaltillgång, som erfordras för kreditgivning åt jordbrukare i den omfattning, som jord-

brukets här avsedda kreditbehov påkallar. Det synes härvid jordbruksutredningen, som om sparbankerna själva böra äga vissa möjligheter att genom lämpliga anordningar tillförsäkra sig ökad tillgång på kapital för utlåning till jordbrukare. Sålunda torde exempelvis i vissa fall betydande obligationsinnehav stå till deras förfogande, vilka utan att bankernas likviditet därigenom sättes i fara torde kunna tillfälligt belånas i andra kreditinrättningar och stundom försälas. Vidare torde åtskilligt kunna vinnas genom förbättrat samarbete mellan sparbanker med samma verksamhetsområde på så sätt, att sparbank med god tillgång på medel antingen tillfälligtvis utlånar kapital till eller övertager lån från sparbank, som lider brist på medel. Framhållas må här även, att sparbankerna i händelse av otillräcklig egen kapitaltillgång för här åsyftade ändamål torde kunna förbättra sina förutsättningar att tillgodose kreditbehovet genom omplacering av jordbrukarlån till hypoteksföreningarna.

Även i ett annat avseende synas sparbankerna böra kunna anpassa sig efter jordbrukets ökade kreditbehov. Förut meddelade uppgifter rörande fördelningen av sparbankernas medel giva vid handen, att berörda medel till vida övervägande delen disponeras för kredit utanför jordbruket. Ifrågasvarande förhållande synes gälla även sparbanker i jordbruksbygderna och kan i viss mån betecknas såsom ett uttryck för den kapitalsugning från landsbygden till handels- och industriorterna, som utmärkt de senare årtiondenas utveckling. Här berörda placeringsförfarande måste för närvarande anses otillfredsställande ur jordbrukets synpunkt, enär detsamma kan antagas bidra till nuvarande knapphet på medel för kreditbehovets tillgodoseende i vederbörande sparbankers hemorter, och synes även stå i strid med föreskriften i sparbankslagen § 26, att sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis skall avse bankens verksamhetsområde. Jordbruksutredningen anser därför, att ett strängare iakttagande av denna föreskrift i nuvarande läge är påkallat för vinnande av en förbättring i fråga om kapitaltillgången hos sparbankerna för jordbrukskreditens tillgodoseende. För att så vitt möjligt befärja här avsedda förändring i utlåningsprinciperna synes det erforderligt, att Kungl. Maj:t fäster vederbörande myndigheters uppmärksamhet på angelägenheten av att jämväl ur förevarande synpunkt följa och granska sparbankernas verksamhet.

Även om, såsom jordbruksutredningen förmenar, sparbankerna genom åtgärder av ovan berörda art själva böra kunna bidra att förbättra jordbrukets kreditmöjligheter, anser jordbruksutredningen, med hänsyn till den penningknapphet, som råder på landsbygden, och den ökning av jordbrukets kreditbehov, som kan förutses för den närmaste framtiden, att sparbankerna även äro i behov av det allmännas stöd för att kunna fylla sin uppgift på jordbrukskreditens område. De stödåtgärder, jordbruksutredningen här vill förorda, skulle bestå däri, att möjlighet öppnas för berörda banker att genom rebelåning av förstklassiga inteckningar eller mot annan säkerhet erhålla långfristiga lån på gynnsamma villkor, i den mån dylik upplåning erfordras för tillgodoseende av jordbrukets kreditanspråk. Upplåningen i fråga synes

böra kunna ske antingen hos postsparbanken eller i någon redan befintlig fond, t. ex. pensionsförsäkringsfonden, eller ock i en särskild för ändamålet upprättad, av riksbanken förvaltd lånepfond. Skulle upplåningen ske hos postsparbanken eller i någon redan befintlig fond, torde särskilda direktiv i ämnet böra av Kungl. Maj:t meddelas vederbörande förvaltande myndigheter. Därest det sista alternativet, en särskild lånepfond, skulle anses vara att föredraga, synes viss avsättning av medel till fonden i fråga böra ske för budgetåret 1932/1933. I avseende å avsättningens erforderliga storlek saknas naturligen hållpunkter för någon tillförlitlig beräkning. Jordbruksutredningen anser emellertid, att ett belopp av 5 miljoner kronor bör för ifrågavarande ändamål anvisas, vilket belopp synes böra täckas av lånemedel. Vid fondens anlåtande för belåning synes räntan icke böra bestämmas högre, än att den ungefärligen motsvarar den ränta, vartill förstklassiga obligationer kunna belånas i riksbanken.

För att sparbankerna skola kunna använda sig av ovan förordade lånemöjlighet synes det behöfligt att såsom ett av jordbrukskrisen föranlett provisorium stadga viss undantagsbestämmelse i avseende å nuvarande föreskrift i sparbankslagen § 22, första stycket. Enligt berörda föreskrift må sparbank ej driva annan inlåningsrörelse än å motboksräkning, dock att sparbank må för fyllande av tillfälligt penningbehov begagna kredit å löpande räkning eller kreditivräkning i riksbanken eller inländskt bankbolag eller annorledes upptaga lån. Då anförda stadgande synes förhindra en upplåning av den art, jordbruksutredningen ovan ifrågasatt, anser jordbruksutredningen, att till nyssnämnda paragraf i sparbankslagen bör fogas en provisorisk tilläggsbestämmelse av det huvudsakliga innehåll, att här anförda stadgande icke skall utgöra hinder för sparbankers upptagande av långfristiga lån hos postsparbanken eller i statlig fond, i den mån det gäller för beredande av medel för jordbrukskredit erforderlig upplåning. Dylikt låneärende torde böra prövas och avgöras av den myndighet, under vars förvaltning postsparbanken respektive den statliga fonden är ställd, varvid yttrande torde böra inhämtas från sparbanksinspektionen samt länsstyrelsen i det län, inom vilket lånesökande sparbank har sitt verksamhetsområde.

Såsom av det föregående framgår, intager jordbruksutredningen den ståndpunkten, att jordbrukets kreditbehov, för så vitt det gäller primärkredit och annan långfristig kredit, företrädesvis bör tillgodoses genom hypoteksföreningarna och sparbankerna samt att särskilda åtgärder i mån av behov böra vidtagas för säkerställande av tillräcklig tillgång på kapital för ifrågavarande kreditgivning. Nu torde böra erinras om att, vad särskilt Norrland beträffar, såväl hypoteksförenings- som i synnerhet sparbanksrörelsen är jämförelsevis utvecklade och att hinder därför här möter för jordbrukarna att i önskvärd omfattning anlita kreditinrättningar av berörda slag. Då ifrågavarande inrättningar erbjuda de förmånligaste kreditvillkoren, följer härav, att de norrländska jordbrukarna skulle bli i viss mån mindre gynnsamt ställda i avseende å kreditmöjligheter än yrkesbröderna i andra delar av landet. Med tanke härpå har jordbruksutredningen i det föregående

fäst särskild vikt vid en sådan utveckling av de norrländska hypoteksför-
eningarna, att desamma må kunna på ett effektivt sätt fylla sin uppgift. Det
må även hänvisas till att jordbrukskasserörelsen befinner sig i kraftig till-
växt i vissa delar av Norrland och torde äga möjlighet att i viss utsträck-
ning bereda jordbruket kredit av här åsyftade slag. Vidare gäller, att inom
det norrländska jordbruket egnahemsrörelsen är starkt företrädd, vilken rö-
relse ju får sitt behov av primärkredit fyllt genom statens försorg. En
annan stor grupp av jordbrukare, för vilka frågan om primärkreditens ord-
nande torde vara av mera sekundärt intresse, äro arrendatorerna av bolags-
och kronojord. I övrigt må framhållas, att jordbruket i skogsbygderna,
merendels representerat av smärre gårdar, över huvud taget torde vara
mindre beroende av tillgång på primär- och annan långfristig kredit än
jordbrukarna i de egentliga jordbruksbygderna.

Ovan har förutsatts, att jordbruket skulle kunna anlita hypoteksinrätt-
ningar och sparbanker för primär- och annan långfristig kredit icke blott
för mera ordinära behov utan jämväl i viss utsträckning för konvertering
av svävande skulder. Det torde ligga i sakens natur, att den konvertering,
varom här kan bli fråga, icke kan sträcka sig så långt, som det med hän-
syn till de svävande skuldernas storlek och tryckande beskaffenhet kunde
anses behöfligt och önskvärt. För det första torde nämligen gälla, att de
svävande skulderna uppgå till så stora belopp, att deras omplacering till
någon huvudsaklig del i långfristig kredit skulle förutsätta tillgång på ka-
pitalbelopp av den storleksordning, att deras uppbringande för ändamålet
i fråga svårligen torde kunna ifrågasättas i nuvarande finansiella läge. Vi-
dare blir möjligheten av en konvertering på här avsett sätt givetvis bero-
ende av i vad mån jordbrukarna kunna ställa för den erforderliga långfris-
tiga krediten godtagbara säkerheter. Man synes i avseende å de av svä-
vande skuld mest belastade jordbruken kunna förmoda, att in-tecknings- och
dylika lånemöjligheter redan i vidsträckt grad anlitats och att deras för-
måga att prestera säkerheter för konverteringskredit av nyssberörda slag
därför är jämförelsevis begränsad. För det stora antal jordbrukare, som
icke äro ägare av sina jordbruk, torde möjligheterna i förevarande avseende
ävenledes vara relativt inskränkta.

Att möjligheterna för en konsolidering av jordbrukets svävande skulder
således, med de anstalter för beredande av långfristig kredit på förmånliga
villkor, som jordbruksutredningen tänkt sig, komma att bli jämförelsevis be-
gränsade, måste givetvis med hänsyn till jordbrukets föreliggande stora be-
hov av kreditlättnader anses otillfredsställande. Då jordbruksutredningen
likväl åtminstone icke för närvarande funnit sig böra föreslå åtgärder för
en allmän konvertering i stor skala av de svävande skulderna på sätt som
skett i Finland, äger detta sin grund i ett flertal orsaker. Främst må här-
vid framhållas, att nuvarande statsfinansiella läge synes i hög grad försvåra
uppbringandet av de medel, som skulle erfordras för ändamålet. Härtill
komma olika svårigheter av praktisk art i avseende å genomförandet av ett
konverteringsförfarande. Sålunda torde kunna förväntas, att om exempelvis

en statlig lånefond ställdes till förfogande för konsolideringslån och jämförelsevis lindriga krav på säkerhet, såsom torde bli nödvändigt, härvid stadgades, skulle för det första låneanspråken antaga sådana dimensioner, att en långtgående sovring av ansökningarna bleve oundviklig. Att finna lämpliga normer för en dylik sovring skulle otvivelaktigt erbjuda stora svårigheter, och troligen bleve det nödvändigt att härvid i huvudsak låta den ställda säkerhetens beskaffenhet bli avgörande. Härmed skulle emellertid kreditgivningens syfte kunna bli i viss mån förfelat. Ifrågavarande syfte borde ju vara att bereda lättnad för solventa jordbrukare, vilka på grund av krisen lede brist på kontanta medel, men det måste anses synnerligen ovisst, huruvida just denna kategori av jordbrukare alltid kan presterade de bästa formella säkerheterna. Vidare synes gälla, att tillhandahållandet av medel för en allmän konvertering av jordbrukets svävande skulder kan föranleda nuvarande fordringsägare att söka begagna denna möjlighet för att bli fria från särskilt svaga engagement, vilket skulle vara ägnat att göra ifrågavarande utlåning särskilt riskfull. Framhållas må även, att för så vitt det gäller solventa jordbrukare, torde det ligga i nuvarande kreditgivares eget intresse att framgå varsamt vid fordringars indrivande, vilket förhållande givetvis har sin betydelse vid bedömande av konverteringsbehovet, ävensom att den räntelindring, som kunde vinnas genom en konvertering icke torde bli i högre grad avgörande för vederbörande jordbrukares ekonomi, helst sedan numera en viss avspänning inträtt i det tidigare höga ränteläget. Jordbruksutredningen är emellertid icke blind för att en fortsättning av jordbrukskrisen kan medföra ett sådant läge, att frågan om vidtagandet av särskilda åtgärder för konvertering av jordbrukets svävande skulder kan behöva upptagas till förnyat övervägande.

Sedan frågan om jordbrukets förseende med primärkredit ovan behandlats, övergår jordbruksutredningen till jordbrukskreditens andra huvudområde, d. v. s. *sekundärkrediten* eller den löpande drifts- och affärskrediten. För kredit av ifrågavarande slag har jordbruket hittills i huvudsak varit hänvisat till affärsbanker, leverantörer till jordbruket samt avnämare av jordbrukets produkter. Dessutom har jordbrukskasserörelsen på senaste tiden vunnit en växande betydelse å förevarande område. Jordbruksutredningen ifrågasätter ej heller någon principiell ändring i denna anordning av sekundärkrediten. Å andra sidan finner jordbruksutredningen erforderligt, att vissa stödåtgärder för kreditsvårigheternas lindrande vidtagas även på förevarande område.

Såsom förut framhållits, har jordbrukskassainrättningen tillkommit med speciell uppgift att bereda jordbruket driftskredit på förmånliga villkor. Ifrågavarande uppgift har berörda kasserörelse tack vare medverkan från det allmännas sida efterhand kunnat fylla i allt större omfattning. Enligt jordbruksutredningens mening är det icke minst i nuvarande krisläge av stor betydelse för jordbruket, att de jämförelsevis gynnsamma kreditmöjligheter, som jordbrukskassorna erbjuda, göras tillgängliga för ett allt större antal jordbrukare i landets skilda delar och att såmedelst en lindring av

3. Jordbrukets
sekundär-
kredit.

kreditsvårigheterna befrämjas. Jordbruksutredningen anser därför, att det allmännas stödåtgärder i avseende å jordbrukets sekundärkredit böra inriktas på en ytterligare utveckling av jordbrukskasserörelsen.

Jordbruksutredningen har redan i ett annat sammanhang haft anledning att uttala sig i förevarande fråga, nämligen på grund av remiss av en framställning till Kungl. Maj:t den 21 januari 1932 från Svenska jordbrukskreditkassan angående åtgärder till säkerställande av kassans upplåning under budgetåret 1932/1933. Framställningen ifråga avsåg statsgaranti för en ökning av upplåningen med intill 10 miljoner kronor, och jordbruksutredningen framhöll för sin del nödvändigheten av att staten trädde emellan med lämpliga åtgärder för berörda medels anskaffande. Sedermera har ifrågavarande ärende av Kungl. Maj:t framlagts för riksdagen, och därest förslaget bifalles, synes härmed stöd för jordbrukskasserörelsens utveckling hava beretts i den utsträckning, som för närvarande erfordras.

4. Frågan om moratorium.

I syfte att bringa jordbrukarna lindring i deras kreditsvårigheter hava, såsom förut visats, förslag framställts bl. a. rörande införande av betalningsanstånd (moratorium) för jordbrukare under viss tid ävensom förhindrande av exekutiv försäljning av jordbruksegendomar. Vidare har ifrågasatts, att jordbruk, som kommit på obestånd, skulle ställas under offentlig förvaltning med rätt för ägaren att kvarbliva som brukare. Jordbruksutredningen har vid omprövningen av berörda förslag kommit till den uppfattningen, att deras realiserande skulle medföra rubbningar i det ekonomiska samhällslivet av svåröverskådlig art utan att därmed vunnes någon effektiv och varaktig förbättring av vederbörande jordbrukares ekonomiska ställning. Förhållandet torde nämligen vara, att åtgärder av förevarande art icke kunna vidtagas, åtminstone annat än för mycket kort tid, utan att samtidigt garanti under en eller annan form lämnas mot förluster och betalningssvårigheter, som kunde uppstå för fordringsägare vid dylikt intrång i deras rätt gentemot gäldenärerna. Att stora svårigheter skulle möta vid den praktiska tillämpningen av en sådan garanti, torde ligga i öppen dag. Vidare torde vara klart, att ifrågavarande undantagsbestämmelser icke skulle kunna givas en giltighetstid av sådan utsträckning, att den som regel kunde bereda vederbörande jordbrukare tillräckligt rådrum för en mera väsentlig förbättring av deras ekonomi. Framhållas bör även, att ett moratorium, även om detsamma inskränktes till sådana jordbrukare, som befunnas därav vara i särskilt behov, med all sannolikhet skulle öka jordbrukets kreditsvårigheter, i det kreditinrättningarnas förtroende till jordbrukarna såsom låntagare skulle minskas med åtföljande avstängning av dessa från kredit i större eller mindre utsträckning. Jordbruksutredningen anser därför, att åtgärder av här avsedda slag icke böra tillgripas i isolerad form. Annorlunda ställer sig saken, i den mån en kortare tids skydd mot exekutiva åtgärder erfordras för genomförande av andra, på längre sikt ställda hjälpåtgärder, en fråga vartill jordbruksutredningen nedan återkommer.

5. Statsbidrag för ackord.

I det föregående hava vissa åtgärder föreslagits i syfte att underlätta jordbrukets tillgång på kredit av olika slag. Det torde emellertid vara

tydligt, att man icke enbart på denna väg kan bereda jordbrukarna den undsättning, som erfordras för att de skola kunna behålla sina jordbruk. På grund av jordbrukskrisens långvarighet och intensitet måste man nämligen räkna med att många jordbrukare redan ansträngt sina kreditmöjligheter till bristningsgränsen och därför måste inställa sina betalningar, om icke stödåtgärder av annat slag vidtagas. Jordbruksutredningen anser, att på denna punkt föreligger en huvuduppgift för det allmännas hjälpverksamhet i avseende å jordbruket, och vill därför nedan framlägga förslag beträffande särskilda hjälpåtgärder å området.

De åtgärder, jordbruksutredningen här vill föreslå, skulle bestå i ett underlättande, i viss mån efter danskt mönster, av ackordsuppgörelser mellan jordbrukare och deras fordringsägare i sådana fall, där jordbrukarens ekonomiska ställning blivit ohållbar. De allmänna grundlinjerna för dylika ackordsuppgörelser synas böra bli i huvudsak följande.

För befrämjande av ackordsuppgörelser emellan jordbrukare och deras fordringsägare bör staten lämna vederbörande jordbrukare lånebidrag (ackordslån) att utgå efter vissa grunder. Berörda grunder tänker sig jordbruksutredningen bestämda på så sätt, att viss hänsyn i de särskilda fallen tages till jordbruksföretagets storlek och därmed till behovet av understöd. Sålunda synas lånen böra utgå dels med ett grundbelopp av 400 kronor, dels med visst procentuellt belopp av jordbruksfastighetens taxeringsvärde, förslagsvis 20 %. Av hänsyn till statsfinanserna och de risker, som kunna vara förenade med ifrågavarande långivning, synes dessutom en viss maximibegränsning av ackordslånen erforderlig, och jordbruksutredningen anser därför lämpligt, att lån icke medges till högre belopp än 10 000 kronor.

För att jordbrukare skall kunna beviljas ackordslån synes böra gälla, att hans skulder överstiga tillgångarna, samt att hans ekonomiska obestånd är att hänföra till den rådande jordbrukskrisens verkningar. Ett annat villkor bör vara, att jordbrukaren äger personliga och andra förutsättningar för att, sedan hans affärer sanerats, i fortsättningen driva sitt jordbruk och därav hämta sin utkomst. Jordbrukare, som börjat sitt jordbruk efter krisens inträde och därför bör antagas hava i avseende å inköpspris resp. arrendeavgift uppnått viss anpassning efter krisförhållandena, synes ej böra stödjas genom ackordslån, varför jordbruksutredningen vill föreslå den begränsningen, att lån icke må beviljas jordbrukare, som efter den 1 maj 1931 tillträtt den av honom brukade fastigheten.

Ackordslånets ändamål bör vara att möjliggöra för jordbrukare att återvinna sin solvens och kvarbliva vid sina jordbruk. För solvensens åvägbringande erfordras tydligen, att tillgångar och skulder i praktiken bringas att balansera, vilket jordbruksutredningen tänker sig skola ske genom en härför lämpad ackordsuppgörelse med innehavarna av oprioriterade fordringar och sådana inteckningsfordringar, för vilka säkerheten i följd av krisen helt eller delvis förlorat sitt värde. För att ackordet skall fylla sitt ändamål och icke få huvudkaraktär av endast en konvertering av de svävande skulderna bör detsamma tydligen avse en skuldreducering av verklig betydelse

för jordbrukaren och hans fortsatta ekonomiska bestånd. Till säkerställande av en dylik reducering synes böra bestämmas, att ackordslån kan lämnas endast för ackordsuppgörelse, varigenom fordringsägarna erhålla högst 60 % av sina fordringar. I avseende å villkoren för ackordslånen anser jordbruksutredningen i övrigt, att desamma böra avvägas under hänsyntagande dels till låntagarnas speciella behov av lättnader, dels till ovissheten om jordbrukskrisens fortsatta utveckling. Sålunda synas ej för stränga krav böra uppställas beträffande säkerhet för ackordslån. Man lär ej heller kunna ifrågasätta, att därest ackordshjälpen skall leda till avsett resultat, nämligen att jordbrukaren skall kunna kvarbliva vid sitt jordbruk, hela lånet under alla förhållanden skall återbetalas. Ifråga om låns återbetalning anser jordbruksutredningen därför, att jordbrukskonjunktorens utveckling sådan denna kan komma till uttryck i taxeringsvärdena å jordbruksfastigheter bör bli till viss grad bestämmande. Sålunda synas böra gälla, att lånet i sin helhet bör återbetalas endast i det fall, att jordbruksvärdet enligt 1938 års fastighetstaxering kommer att ligga minst 10 % över motsvarande värde enligt 1933 års taxering. Skulle ingen stegring hava inträtt, synes endast hälften av lånet böra återbetalas, och om stegringen utgör mindre än 10 %, halva lånet jämte mot stegringen svarande del av den andra hälften. Lån bör under de två första åren vara räntefritt. Därefter bör ränta erläggas efter 5 % å halva lånebeloppet och, sedan det bestämts, huru stor del av lånet som därutöver skall återbetalas, jämväl å denna del. Lån bör få innehavas utan amortering till ingången av år 1939, varefter betalningen synes böra fördelas på 5 år med $\frac{1}{5}$ årligen.

Vid den ackordsuppgörelse, som förutsatts skola ske i samband med utdelning av ackordslån, är det givetvis av betydelse, att fordringsägare, vilka eventuellt kunde anse med sin fördel förenligt att indriva förfallna fordringar hos ackordslånetagare, i lämplig utsträckning förhindras härifrån under den tid uppgörelsen kräver. En dylik indrivning skulle nämligen kunna avsevärt störa och försvåra uppgörelsen. Jordbruksutredningen anser därför, att visst skydd mot exekutiva åtgärder bör beredas ackordslånetagaren i samband med ackordsuppgörelsen, i vilket syfte förslag till bestämmelser utarbetats (se bilaga 3).

Utdelningen av ackordslån tänker sig jordbruksutredningen åtminstone tillsvidare begränsad till budgetåret 1932/33. För utlåningens bedrivande erforderliga medel synas böra anvisas i form av en för ändamålet avsedd särskild lånefond, ställd under statskontorets förvaltning. Rörande det behöfliga beloppets storlek äro beräkningar naturligen svåra att göra. En hållpunkt erbjuder sig möjligen i jordbruksräkningens uppgifter över antalet brukningsdelar, enligt vilka antalet jordbruk av den storlek, att de kunna antagas representera innehavarnas huvudsakliga näring, synes kunna uppskattas till omkring 350 000. Om man, såsom synes plausibelt, antager, att c:a 2 % av dessa äro eller under nästa budgetår bliva insolventa samt i övrigt komma att uppfylla villkoren för ackordslåns erhållande, skulle dylika lån erfordras för någonting omkring 7 000 jordbruk. En tänkbar siffra för lånens

genomsnittsstorlek synes vara 1 500 kronor per jordbruk, och man kommer då till att för utlåningen ifråga skulle krävas ett totalbelopp av ungefär 10 miljoner kronor. Jordbruksutredningen vill föreslå, att angivna belopp anvisas att under budgetåret 1932/1933 användas för ifrågavarande ändamål.

Med hänsyn till omöjligheten att verkställa exakta beräkningar beträffande det erforderliga beloppet bör tagas med i räkningen, att ett anslag av här angivna storlek kan komma att visa sig otillräckligt för fyllandet av uppkommande anspråk på ackordslån från jordbrukare, som uppfylla de föreslagna villkoren för sådana låns erhållande. Jordbruksutredningen utgår emellertid från att eventuell brist i förevarande avseende avhjälpes av nästa riksdag genom tilläggsanslag av behövlig storlek. Med hänsyn till det statsfinansiella läget torde det föreslagna anslaget få tagas av lånemedel, därest icke vid frågans omprövning av Kungl. Maj:t och riksdagen utväg skulle yppa sig att täcka viss del därav med andra medel.

För handhavandet av ackordslåns utdelning och handläggningen av olika därmed sammanhängande arbetsuppgifter synes en särskild organisation erforderlig, bestående av på visst sätt sammansatta nämnder jämte lokala ombud. Jordbruksutredningen återkommer i nästa avdelning till denna fråga.

De närmare bestämmelser, som jordbruksutredningen anser böra stadgas beträffande förutsättningarna för erhållande av ackordslån, lånevillkor, sättet och grunderna för ackords genomförande, förfarandet vid låns utdelning, låneärendens behandling i övrigt o. s. v., framgå av bifogade författningsförslag, till vilket här hänvisas (se bilaga 2). Rörande de synpunkter, som varit vägledande för de särskilda bestämmelsernas utformning, lämnar den till författningsförslaget fogade speciella motiveringen ingående upplysning.

Ett av de mest kännetecknande dragen i den rådande jordbrukskrisen är, såsom förut framhållits, den brist på kontanta medel, som uppstått genom att jordbrukets inkomster blivit allt mera sinande. Ifrågavarande penningbrist är givetvis i främsta rummet att återföra på de bristande avsättningsmöjligheterna med åtföljande katastrofala prisfall för jordbruks- och skogsprodukter men sammanhänger även, särskilt i Norrland och andra skogsbygder, med minskade tillfällen till förtjänster av arbeten vid sidan av jordbruket, t. ex. skogsarbeten och körslor. Här berörda förhållande torde hava medfört, att jordbrukare, ehuru i och för sig solventa, i stor utsträckning måst skuldsätta sig för att kunna bestrida nödvändiga löpande utgifter, såsom t. ex. skatter, räntor, arrenden och sannolikt ej sällan även rena konsumtionsutgifter. Jordbruksutredningen anser därför, att stort behov av det allmännas mellankomst förefinnes även på denna punkt, och vill nedan framlägga förslag, åsyftande att bereda viss lättnad i berörda penningssvårigheter.

Vad läget i förevarande avseende kräver, anser jordbruksutredningen vara, att jordbrukarna beredas visst penningtillskott för reglering av trängande förfallna skulder, vilka hota att leda till ekonomiskt sammanbrott för vederbörande jordbrukare. Ifrågavarande tillskott synes emellertid icke, såsom

6. Utlämning
av förbättringslån.

ifrågasatts i vissa framkomna, förut omnämnda förslag beträffande kontant-understöd åt jordbrukare och även i viss mån praktiserats i Danmark, böra få karaktären av generellt till vissa jordbrukarekategorier utgående bidrag med eller utan återbetalningsskyldighet och utan bestämd motprestation från mottagarens sida. Såväl principiella som nationalekonomiska skäl synas nämligen tala mot en dylik anordning. Jordbruksutredningen finner det sålunda i princip olämpligt, att allmänna medel i förevarande fall utdelas i form av gåva, enär denna form icke synes förenlig med en sund understödspolitik i avseende å landets näringsliv samt därjämte knappast vore ägnad att gynnsamt påverka jordbrukarnas ansvarskänsla i ekonomiska ting och deras ansträngningar för självhjälp. Vidare synes det oriktigt att utdela medel generellt till någon viss grupp av jordbrukare utan prövning av behovet i det särskilda fallet. Jordbruksutredningen intager den ståndpunkten, att stöd av här avsedd art bör utgå endast till jordbrukare, som därom gör framställning och vid företagen undersökning befinnes därav vara i trängande behov. En dylik begränsning synes även nödvändig för att stödaktionens genomförande icke skall taga alltför stora belopp av allmänna medel i anspråk.

Enligt jordbruksutredningens uppfattning skulle det lämpligaste sättet för ett beredande av ifrågavarande penninghjälp åt jordbrukare vara, att hjälpen finge form av lån, som ej behövde återbetalas, om visst förbättringsarbete utfördes. I och med att arbetet utförts i enlighet med uppgjord och från det allmännas sida godkänd plan skulle återbetalningsskyldigheten för lånet bortfalla. Det skulle alltså här gälla en tillämpning av ungefär samma princip, som praktiseras ifråga om de till egnahemslåntagare och andra sedan åtskillig tid tillbaka utdelade s. k. premielånen och jämväl tänkts skola gälla ifråga om de s. k. stödlån, som enligt av Kungl. Maj:t till innevarande års riksdag avgiven proposition skulle tilldelas vissa egnahemslåntagare.

Vid beviljande av förbättringslån bör behovsprincipen vara avgörande i så måtto, att lån endast medges sökande, som befinnes vara därav i behov för att kunna erlagga förfallna utskylder och räntor ävensom förfallna skulder av andra slag, uppkomna före den tidpunkt, efter vilken förbättringslån tänkts skola kunna beviljas, d. v. s. nästkommande budgetårs början. Skulderna ifråga böra vidare hava uppstått på grund av jordbrukskrisen och, med visst i författningsförslaget angivet undantag, i samband med vederbörandes jordbruksdrift, varjämte för låns erhållande synas böra stadgas jämväl andra villkor, såsom bland annat att låntagaren tillvaratagit andra möjligheter att upprätthålla sin ekonomi samt efter erhållet lån kan anses äga förutsättningar att fortsätta med sitt jordbruk. Till egnahemslåntagare, vilka ju på annan väg stöddas av det allmänna, böra förbättringslån ej utlämnas. Förbättringslån bör vara räntefritt, och för sådant bör ej fordras säkerhet.

Jordbruksutredningen är väl medveten om att stort behov av stöd av ovan berörda slag förefinnes inom alla storlekskategorier av jordbruk. Då

det emellertid med hänsyn till de statsfinansiella konsekvenserna synes föra för långt att medgiva förbättringslån åt jordbruk oberoende av storlek, finner jordbruksutredningen sådan begränsning böra bestämmas, att endast jordbruk, vilkas under 1932 gällande taxeringsvärde uppgår till högst 15 000 kronor, kunna beviljas lån. Ett ytterligare motiv för denna begränsning synes ligga däri, att de smärre jordbrukarna i närvarande situation, då tillfälle till biförtjänster m. m. starkt beskurits, framför andra ha svårt att uppbringa behöfliga kontanta medel. Likaså ha de mindre jordbrukarna som regel små möjligheter att genomföra besparingar genom personalindragningar o. d. Här må även erinras om att de med arbetare ungefär jämställda mindre jordbrukarna icke erhålla arbetslöshetshjälp av det allmänna. Statsfinansiella skäl synas vidare nödvändig göra en begränsning av förbättringslånen även så tillvida, att samma låntagare bör kunna erhålla lån till högst visst mindre belopp, förslagsvis 400 kronor. Slutligen synes den principen böra tillämpas, att lån icke skall utgå till belopp, motsvarande hela arbetskostnaden för avsett förbättringsarbete, beräknad enligt på vederbörande ort gängse arbetspriser, utan att låntagaren bör insätta viss del egen arbetskostnad. Jordbruksutredningen finner därför lämpligt, att lånet begränsas till $\frac{2}{3}$ av kostnaden för arbetet ifråga.

Beträffande de bestämmelser i olika hänseenden, som synas böra stadgas i avseende å förbättringslånen, samt de särskilda synpunkter, som ligga till grund för jordbruksutredningens förslag på denna punkt, hänvisas i övrigt till bifogade författningsförslag och därtill hörande specialmotiv (se bilaga 2).

För finansieringen av ovan förordade låneverksamhet kräves för budgetåret 1932/1933 statsanslag till visst belopp, vilket anslag synes böra få formen av avsättning till en särskild för ändamålet avsedd fond, ställd under statskontorets förvaltning. Beträffande den erforderliga storleken av ifrågavarande anslag är det svårt att uppgöra säkrare kalkyler. Jordbruksutredningen tror sig emellertid med ledning av senaste jordbruksräkningen kunna antaga, att antalet jordbruk inom den storleksgrupp, till vilken förbättringslånens utdelning skulle vara begränsad, uppgår till ungefärligen 300 000. Av dessa kan givetvis endast en mindre del väntas uppfylla de för förbättringslåns erhållande uppställda villkoren, och ännu mindre blir säkerligen den del, som i verkligheten kommer att begagna sig av ifrågavarande lån, då ju även sådana faktorer som exempelvis jordbrukarens tillgång på disponibel tid för utförande av förbättringsarbete, behovet av dylika arbeten o. s. v. här spela in. Jordbruksutredningen vill räkna med att uppskattningsvis 10 % av ovan anförda antal, alltså c:a 30 000 jordbrukare under nästa budgetår använda sig av lånen. Antages samtidigt, att de utdelade lånens genomsnittsbelopp skulle hålla sig omkring 300 kronor, kommer man till ett anslagsbehov av i runt tal 9 miljoner kronor. Jordbruksutredningen anser, att anförda belopp bör för budgetåret 1932/1933 beviljas för här avsedda ändamål. Anslaget ifråga torde av statsfinansiella skäl få tagas av lånemedel, därest icke vid statsmakternas omprövning av frågan annan utväg kan befinnas framkomlig.

Jordbruksutredningen har ovan i samband med förslaget angående s. k. ackordslån framhållit, att särskilda allmänna organ synas böra skapas för det huvudsakliga handhavandet av de med berörda lånerörelse förenade arbetsuppgifterna. Det synes jordbruksutredningen lämpligt, att ifrågavarande organ jämväl anförtros handläggningen av ärenden angående förbättringslån. Att sålunda en ny organisation skulle upprättas, finner jordbruksutredningen i och för sig ur flera synpunkter föga tilltalande. Jordbruksutredningen har också valt denna väg först efter vidtagen prövning, huruvida här avsedda förvaltningsuppgifter skulle kunna uppdragas åt några redan befintliga statliga eller halvstatliga organ, såsom t. ex. länsstyrelserna, hushållningssällskapen eller egnahemsnämnderna. Ifrågavarande prövning har emellertid synts giva vid handen, att berörda organ i avseende å personalutrustning icke äga tillräckliga förutsättningar för de avsedda arbetsuppgifternas övertagande och att ett avhjälpande av denna brist skulle draga ungefär lika stora kostnader som en ny organisation. Ett ytterligare motiv för den valda utvägen är, att de stödåtgärder, varom här är fråga, synas ställa krav på de förvaltande organen av den art, att en för arbetsuppgifterna speciellt kvalificerad organisation synes erforderlig.

De organ, som jordbruksutredningen alltså anser böra upprättas för handläggningen av ärenden angående ackords- och förbättringslån, i författningsförslaget gemensamt benämnda stödlån, skulle utgöras av dels en central nämnd i varje län, länsnämnden, dels nämnder för mera begränsade områden, stödlänenämnder, med ett anknutet system av lokala ombud, stödlåneombud. Länsnämnden skulle bestå av ordförande samt tre ledamöter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t. I varje tingslag eller viss del av tingslag skulle inrättas en stödlånenämnd, bestående av ordförande och två ledamöter. Ordföranden skulle utses av länsstyrelsen samt en av ledamöterna av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Den tredje ledamoten skulle vara alternerande på så sätt, att för mindre område, t. ex. kommun, utsett ombud, stödlåneombud, skulle ingå som ledamot vid behandlingen av ärenden, berörande jordbruk inom området ifråga. Det förutsattes, att arvoden skola utgå till ordförande och ledamöter i de skilda nämnderna ävensom att vid behov sekreterare skall kunna anställas hos länsnämnd. Grunder för arvodenas beräkning synas böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

Beträffande de närmare bestämmelser, som synas böra gälla med avseende på läns- och stödlånenämndernas tillsättning, sammansättning och verksamhet, ävensom beträffande de särskilda synpunkter, som ligga bakom jordbruksutredningens förslag härutinnan, hänvisas till bifogade författningsförslag med därtill hörande specialmotiv.

7. Frågan om
åtgärder med
hänsyn till
1933 års
fastighets-
taxering.

I samband med jordbrukskrisen har naturligen en avsevärd nedgång inträtt i jordbrukets fastighetsvärden, ett förhållande som klart framgått vid den senaste tidens försäljningar av jordbruksegendomar. Berörda nedgång kan givetvis väntas medföra en ej oväsentlig nedsättning av taxeringsvärdena å jordbruksfastigheter vid instundande allmänna fastighetstaxering. En dylik nedsättning har på sina håll befarats komma att vålla en skärpning av jord-

brukets kreditsvårigheter på grund av att taxeringsvärdena äro i viss mån normerande för fastigheternas belåningsvärden. Man har sålunda tänkt sig, att vid en mera avsevärd nedgång av taxeringsvärdena krav skulle kunna resas från olika kreditgivare beträffande inteckningslåns nedbringande genom extra amortering eller ock förstärkning av säkerheten. Till förekommande av svårigheter av berörda slag har, såsom förut omnämnts, ifrågasatts, att 1933 års fastighetstaxering skulle uppskjutas eller att staten skulle ikläda sig viss garanti med avseende på förluster, som kreditgivare eventuellt finge vidkännas genom att beviljade lån komme att ligga högre i förhållande till taxeringsvärdena än enligt nu gällande värden. Ett annat förslag avser sådan ändring av gällande sparbankslag, att inteckningar inom 60 % av taxeringsvärdet skulle intaga samma ställning, som för närvarande intages av inteckningar inom halva taxeringsvärdet.

Jordbruksutredningen har i samband med prövningen av förevarande spörsmål bland annat vänt sig till representanter för de kreditinrättningar, som i främsta rummet tillhandahålla jordbruket primärkredit, d. v. s. hypoteksföreningarna och sparbankerna, för att inhämta deras synpunkter på frågan. Härvid har styrelsen för *Sveriges allmänna hypoteksbank* såsom sin mening uttalat, att det ej borde bliva fallet, att hypoteksföreningarna skulle komma att kräva förstärkning av säkerheterna för hypotekslån å sådana egendomar, vilkas taxeringsvärden vid instundande taxering komme att avsevärt nedgå, eller att föreningarna skulle komma att uppsäga dylika lån. Därest de formella förutsättningarna varit uppfyllda vid lånens beviljande, torde inga åtgärder i nämnda riktning komma att från föreningarnas sida vidtagas under förutsättning, att årsavgifterna i medgiven ordning erlades och övriga villkor för lånens innehavande fullgjordes samt att framställning ej gjordes om inteckningarnas frigörande från alltför värdefulla delar av de belånade egendomarna. Styrelsen avstyrkte i detta sammanhang det i motion vid innevarande års riksdag väckta förslaget om statsgaranti för sådana delar av befintliga hypotekslån, som till följd av befarad nedsättning i taxeringsvärdena kunde komma att ligga över 55 % av de nedsatta värdena.

Av *Svenska sparbanksföreningens* styrelse har i förevarande fråga uttalats, att i det stora flertalet av våra större sparbanker någon högbelåning av inteckningar i jordbruksfastighet icke torde äga rum, under det att i åtskilliga smärre landsbygdssparbanker förhållandet torde vara det motsatta. Med den ingående kännedom man i dessa senare sparbanker ägde om fastigheternas värde hade man nog ofta ansett sig kunna belåna inteckningar, som i förhållande till taxeringsvärdet låge ganska högt. I vad mån en sänkning av taxeringsvärdena komme att föranleda sparbankerna till uppsägning av inteckningslån, torde i mycket bero på den ställning, som sparbanksinspektionen och de allmänna ombuden komme att intaga. I sitt eget välförstådda intresse torde sparbankerna vara mest benägna att förfara med allra största försiktighet och inskränka sig till att söka förstärka de svaga lånen med supplementär säkerhet, eventuellt omlägga högre liggande delar av sådana lån från fasta lån till amorteringslån. Minst av allt torde sparbankerna

vara benägna att framkalla exekutiva auktioner, som vore ägnade att pressa ned fastighetsvärdena ytterligare.

Fara föreläge enligt styrelsens mening onekligen, att en del smärre sparbankers engagement i följd av fastigheternas minskade värde skulle bliva så försämrade, att ett statligt stöd åt desamma kunde anses behövt. Saknaden av en verkligt stark garantikassa, bildad av sparbankerna själva, framträdde synnerligen tydligt i förevarande läge. Huruvida ett statligt stöd i ena eller andra formen borde lämnas, kunde vara vanskligt att avgöra. Någon schablonmässig reglering enligt det i motion vid årets riksdag väckt förslaget om statsgaranti för viss del av högt liggande inteckningslån torde dock knappast vara att anbefalla. Snarare torde då ett statens stöd i form av tillskott till säkerhetsfond efter prövning i varje särskilt fall låta tänka sig. Att vidtaga sådan ändring av sparbankslagen, att inteckningar inom 60 % av taxeringsvärdet skulle intaga samma ställning, som nu innehades av inteckningar inom halva taxeringsvärdet, vore i hög grad förhastat. Varje åtgärd, som vore ägnad att uppluckra sparbankernas fasthet borde avisas. Med hänsyn till övergångsbestämmelserna § 73 mom. 7 i gällande sparbankslag torde ej heller något behov av lagstiftning i förevarande avseende föreligga.

Jordbruksutredningen är för sin del av den uppfattningen, att ett uppskov med 1933 års allmänna fastighetstaxering, vilken synes kunna beräknas leda till ej oväsentlig nedsättning av jordbrukets taxeringsvärden, skulle strida mot jordbrukets ekonomiska intresse i så måtto, att därmed en väl behövlig reduktion av dess fastighetsskatter undanskötes. Då vidare av ovan refererade yttranden synes kunna slutas, att en sänkning av taxeringsvärdena, som ej bleve alltför stor, icke skulle medföra mera djupgående konsekvenser i avseende å jordbrukets primärkredit, anser jordbruksutredningen, att något uppskov med fastighetstaxeringen icke bör ske. Några särskilda stödåtgärder på grund av svårigheter på primärkreditens område, som kunde befaras uppstå för jordbruket såsom följd av taxeringsvärdenas nedgång, finner sig jordbruksutredningen av samma skäl, som nyss anförts, åtminstone tillsvidare icke böra föreslå.

Med avseende på i det föregående framlagda förslag vill jordbruksutredningen framhålla, att deras allmänna syfte, såsom torde framgå av den lämnade motiveringen, är att befrämja ett förbättrat tillgodoseende av jordbrukets kreditbehov, att bereda jordbrukare, som kommit på ekonomiskt obestånd, utväg att konsolidera sin ställning och behålla sina jordbruk samt att i övrigt bispringa de svagast ställda mindre jordbrukarna med tillfällig penninghjälp för reglering av trängande skulder. Det ligger emellertid i sakens natur, att man genom åtgärder av denna art icke kan skapa förbättrade ekonomiska betingelser för jordbruksnäringen såsom sådan, och jordbruksutredningen vill därför till slut betona, att den avgörande förutsättningen för att jordbrukets ekonomi skall på ett verkligt och varaktigt sätt upphjälpas måste anses ligga i uppnåendet av ett sådant prisläge för jord-

bruks- och skogsprodukter, att jordbruket kan bereda dess utövare en skälig bärgning.

Under hänvisning till vad ovan anförts får jordbruksutredningen dels föreslå:

8. Sammanfattnng.

att lånebidrag medgivas jordbrukare, som genom jordbrukskrisen kommit på ekonomiskt obestånd, för underlättande av ackordsuppgörelser på det sätt och enligt de grunder, som framgå av bifogade författningsförslag, att för ändamålet anvisas ett statsanslag av 10 miljoner kronor för budgetåret 1932/1933, samt att skydd mot exekutiva åtgärder beredes ackordslånetagare i enlighet med bifogat förslag;

att till mindre jordbrukare, som på grund av jordbrukskrisen hotas av ekonomiskt obestånd och som åtaga sig utförandet av vissa förbättringsarbeten å sina jordbruk, räntefria lån (förbättringslån), för vilka återbetalningsskyldigheten bortfaller efter nyssberörda arbetens utförande, utlämnas på det sätt och enligt de grunder, som framgå av bifogade författningsförslag, samt att för ändamålet ett statsanslag av 9 miljoner kronor anvisas för budgetåret 1932/1933; samt

att möjlighet öppnas för sparbankerna att i och för anskaffning av för jordbrukskredit erforderliga medel erhålla långfristiga lån mot förstklassiga inteckningar eller annan säkerhet antingen hos postsparbanken eller i någon redan befintlig statlig fond eller ock i en särskild för ändamålet upprättad lånefond, att i sistnämnda fall ett belopp av 5 miljoner kronor avsättes till fonden för budgetåret 1932/1933 samt att för här avsedda upplåningsmöjliggörande erforderlig ändring i sparbankslagen provisoriskt genomföres; dels framhålla angelägenheten av:

att genom Sveriges allmänna hypoteksbanks och hypoteksföreningarnas försorg sådana förbättringar vidtagas i avseende å hypoteksföreningsrörelsens upplysningsverksamhet och organisation, som erfordras för att jordbrukarna skola mer än hittills uppmärksamma de med hypotekslånen förknäpade fördelarna samt för att underlätta jordbrukarnas tillgång till dylika lån särskilt i landets nordliga delar;

att sparbankerna genom belåning eller försäljning av inköpta obligationer, ökat samarbete i fråga om tillgängliga medels disponering, omplacering av lån från sparbanker med knapp kapitaltillgång till kapitalstarkare sparbanker eller till hypoteksföreningar, användning av disponibelt kapital företrädesvis för kreditgivning inom det egna verksamhetsområdet samt andra lämpliga åtgärder förbättra sina förutsättningar att tillgodose jordbrukets kreditanspråk och att Kungl. Maj:t fäster vederbörande myndigheters uppmärksamhet på angelägenheten av att följa och granska sparbankernas verksamhet med hänsyn till föreskriften i sparbankslagens § 26; samt

att stöd lämnas jordbrukskasserörelsen i den utsträckning, som föreslagits genom proposition i ämnet till innevarande års riksdag.

Stockholm den 12 april 1932.

Särskilt yttrande av ledamoten Nils Adler.

Beträffande jordbruksutredningens förslag till förbättringslån är att märka, att dessa lån i stort sett äro av samma natur som det förslag till krishjäl, vilket innefattas i motionerna I: 120 och II: 206 vid innevarande års riksdag. Från detta förslag avviker emellertid jordbruksutredningens förslag i vissa avseenden. Sålunda skulle såsom villkor för erhållande av förbättringslån gälla, att mottagaren skulle såsom motprestation hava att utföra vissa värdeförbättrande arbeten å sin egendom. Såsom dylika arbeten skulle anses dikning, nyodling, röjning, betesförbättring, byggnadsarbete, stenbrytning, åtgärder för skogskultur, vägarbete eller liknande arbeten. Rörande detta villkor gäller för det första, att i vissa delar av landet jordbrukare sakna tillgång till dylika arbetsmöjligheter. Alla jordbrukare i sådan ställning skulle sålunda utan vidare uteslutas från hjälpen. Men även i sådana fall, då vederbörande skulle kunna hava tillgång till den erforderade arbetsmöjligheten å sitt jordbruk, måste sättas i fråga, huruvida det kan vara lämpligt att förbinda hjälpen med detta villkor. Antager man, att förbättringslån skulle komma att utgå med i genomsnitt 300 kronor samt att ett dagsverke beräknas till kronor 4: 50, innebär detta, att en liten jordbrukare skulle för erhållande av förbättringslån behöva utföra 100 dagsverken i och för icke oundgängliga arbeten. Visserligen skulle dessa dagsverken kunna utföras under två år, men det är ändå självklart, att det vid slättbygdernas jordbruk, där svårigheterna äro som störst, är så gott som ogörligt för den mindre jordbrukaren att draga så lång tid från det egentliga jordbruksarbetet. Denna omständighet leder till, att sedan en jordbrukare väl erhållit förbättringslånet utbetalt till sig, han i mångt fall icke kommer att medhinna utförandet av det åtagna arbetet. I dylika fall blir följden, antingen att staten måste indriva sin fordran eller efterskänka det erhållna beloppet. Det synes under sådana omständigheter bättre att från början avstå från att ställa detta villkor, vilket dels utesluter jordbrukarna i åtskilliga delar av landet från att erhålla hjälp och dels ändå i många fall måste efterskännas.

Den föreslagna anordningen att som villkor för hjälpen värdeförbättrande arbeten skulle utföras leder också till en betydande förtyngning av det förberedande utredningsarbetet. I viss mån preciserade planer för arbetenas utförande måste upprättas skriftligt, icke minst för att en avsyning av arbetena skall efter ett par års tid kunna ske, så mycket mer som det i många fall kommer att bliva skilda personer, som upprätta planerna och godkänna de utförda arbetena. Läger man härtill, att stödlåneombudet enligt den föreslagna 19 § har att utföra en långt gående förundersökning angående den hjälpbehövandes allra intimaste ekonomiska förhållanden, en förundersökning, mot vilken den undersökning, som föregår utlämnandet av fattigvård, måste betraktas som synnerligen mild, synes det ganska tvek-

samt, huruvida det skall vara möjligt att inom de olika kommunerna få personer med kompetens, taktfullhet och vilja att åtaga sig uppdraget att vara stödlåneombud.

Utredningen förutsätter dessutom, att föreslagna åtgärder skulle genomföras huvudsakligen med hjälp av personer, vilka icke förut direkt haft att syssla med hithörande uppgifter. Man skulle därigenom få en motsvarighet till vad som förekom under kristiden, då omfattande odlingsarbeten igångsattes under mera lösliga former. Erfarenheterna från denna tid äro icke uppmuntrande, varför ett återupprepande av vad som då skedde icke synes vara tillrådligt.

Framhållas må vidare, att förbättringslånens utdelning, förbättringsarbeteplanläggning och avsyning m. m. synes komma att draga kostnader av den storlek, att desamma sannolikt ej komma att stå i rimligt förhållande till den utdelade hjälpens betydelse. Stor ovisshet råder även om företagets konsekvenser i statsfinansiellt hänseende, då jordbruksutredningens beräkning på denna punkt i huvudsak torde äga karaktären av en gissning.

Av vad jag sålunda anført framgår, att jag icke kunnat biträda jordbruksutredningens förslag i vad avser de s. k. förbättringslånen utan håller före, att i förenämnda motioner framlagda förslag till krishjälp på ett mera effektivt och rättvist sätt tillgodoser behovet av att från statens sida medel ställas till förfogande i syfte att bereda jordbrukare, som därav äro i behov, möjligheter att betala utskylder, räntor och andra trängande utgifter.

Stockholm den 12 april 1932.

Nils Adler.

Jordbruksutredningens framställning till Kungl. Maj:t den 22 december 1931 angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter.

Till KONUNGEN.

På grund av den skärpning, som på senaste tiden inträtt i de sedan ett flertal år tillbaka rådande krisförhållanden inom vårt lands jordbruk, har jordbruksutredningen funnit sig böra dels verkställa vissa undersökningar rörande jordbrukskrisens art och räckvidd, dels upptaga till behandling frågan om mera omedelbara åtgärder från det allmännas sida för krisens lättande.

De av jordbruksutredningen verkställda undersökningarna hava huvudsakligen bestått i dels en förfrågan hos hushållningssällskapens förvaltningsutskott rörande jordbrukskrisens omfattning och karaktär inom respektive hushållningssällskaps områden samt vilka mera omedelbart verkande statliga åtgärder, som under för handen varande förhållanden kunde tänkas lämpliga och möjliga för krislägets lindrande bland jordbrukare av skilda kategorier, dels i förfrågningar hos kreditinrättningar i skilda delar av landet rörande olika med jordbrukskrediten sammanhängande förhållanden, såsom räntelägets utveckling för skilda slag av krediter, jordbrukarnas kreditanspråk, inbetalningen av räntor och amorteringar, omsättningen av växlar och lån, förekomsten av lagsökningar och dylika exekutiva åtgärder, verkningarna av fastighetsvärdenas med krisen inträdda nedgång i avseende å in-teckningskrediten, utvecklingen av jordbrukarnas insättningar och uttagningar å sparkasse- och andra räkningar samt slutligen huruvida några praktiskt framkomliga vägar för ett lättande av jordbrukets kredit-svårigheter under närvarande förhållanden kunde anses stå till buds samt i vad mån och på vad sätt angivna syfte skulle kunna uppnås genom samverkande åtgärder från kreditinrättningarnas och det allmännas sida. Jordbruksutredningen skall nedan sammanfattningsvis redogöra för det huvudsakliga innehållet i de yttranden, som i anledning av ovannämnda förfrågningar ingått till utredningen.

I. Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott beteckna genomgående jordbrukets och dess binäringsars nuvarande läge såsom synnerligen bekymmersamt, vilket anses bero på ett flertal samverkande orsaker, såsom innevarande års svaga skörd, rådande låga priser på animaliska produkter, försvårade avsättningsförhållanden för dylika produkter såväl inom landet som utomlands, höga skatter och utskylder, höga räntor, höga pris på jordbrukets arbetslöner och nuvarande priser å dess produkter samt i skogsområdena det starka priset för skogsprodukter och de med depressionen på trävarumarknaden och importen av ryskt virke sammanhängande inskränkningarna i skogsavverkningarna. Här berörda och andra ogynnsamma faktorer hade medfört, att jordbrukets förut svaga räntabilitet ytterligare försämrats och att jordbrukarna i vida kretsar måst tillgripa ökad skuldsättning för att kunna bestrida räntor, amorteringar, skatter och andra nödvändiga löpande utgifter. För de svårast skuldsatta vore det, om en vändning till det bättre ej snart inträdde, endast en tidsfråga, när ekonomiskt sammanbrott komme att ske och vederbörande måste lämna sina jordbruk. Svårigheterna kunde anses mest tryckande

för större och medelstora gårdar, enär man här, på grund av beroendet av främmande arbetskraft m. m., icke ägde samma möjligheter att nedbringa utgifterna som vid de mindre jordbruken. Ifråga om de senare hade det visat sig, att man genom sänkning av levnadsstandarden och inskränkande av utgifterna i övrigt till det allra nödvändigaste kunnat i viss mån anpassa sig efter det försvårade läget. Stora grupper funnes emellertid även av smärre jordbrukare, vilka befunne sig i kritiskt läge, särskilt ett stort antal egnahemslånetagare, vilka hade svårt att komma ut med räntor och amorteringar å sina lån, samt småbrukare i skogsbygderna, framför allt Norrland, vilka för sin utkomst vore beroende av inkomster av skogsförsäljningar eller skogsarbeten. Bland bevis på jordbrukarnas ekonomiska trångmål anføres från skilda håll, att exekutiva auktioner å jordbruksegendomar och lagsökningar ökat liksom även restantierna å hypoteks-, egnahems- och andra låneräntor. Likaledes visade uttagningarna på jordbrukarnas sparkasseräkningar m. m. ökning.

Då det gäller frågan om mera omedelbart verkande åtgärder för lindrande av jordbrukskrisen, framställa förvaltningsutskotten ett flertal önskemål. Bland sådana må här anföras olika åtgärder av handelspolitisk art, såsom importförbud, importreglering, tullar eller tullförhållningar ifråga om lantmanna- och trädgårdsprodukter, varav landet självt kan tillgodose behovet, ävensom ursprungsbeteckning av importerande dylika produkter, vidare vissa lättnader å kreditväsendets område, såsom möjliggörande av inventariebelåning, beredandet av billig kredit och lägre räntor samt eventuellt moratorium ifråga om räntor och amorteringar för de svårast ställda, vidare ett flertal andra åtgärder, såsom sänkta skatter och för de mest tyngda skattemoratorium, ökade statsbidrag till vägunderhåll, skolväsen och fattigvård, ökad vedeldning vid offentliga verk och inrättningar, främjande av ökad smörkonsumtion genom lämpliga åtgärder beträffande margarinet, minimipris å smör, lindring av gällande kvalitetsbestämmelser vid kvarnarnas inköp av vete och råg, stöd åt sockerbetsodlingen, sänkta järnvägsfrakter för jordbrukets produkter och förnödenheter, sänkta taxor för telefon och elektrisk energi, beredande av ökade arbetstillfällen genom skogsvårdsarbeten på allmänna och enskilda skogar, vägbyggnader och nyodlingsföretag o. s. v.

Hushållningsällskapens förvaltningsutskott framföra även önskemål beträffande olika åtgärder på mera lång sikt för jordbrukets stödjande. Såsom dylika önskemål må här nämnas vissa åtgärder för ett bättre ordnande av avsättningsförhållandena för jordbruks- och trädgårdsprodukter, däribland befrämjande av jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse genom anslag för organisationsarbeten och upplysningsverksamheten samt lagbestämmelser för vinnande av mera allmän anslutning från jordbrukarnas sida till berörda föreningsrörelse, vidare vidmakthållande och stärkande av nuvarande skydd för den inhemska spannmålsodlingen, liknande skydd för havre- och kornodlingen, införande av kvalitetsbetalning av brödsäd även med hänsyn till vattenhalt och bakkingsduglighet, åtgärder för ökat användande av sulfitsprit i stället för bensen, utvidgad användning av träkol vid traktorsdrift, forcerande av utredningarna angående ytterligare förbrukningsområden för träkol som motorbränsle och åtgärder i övrigt för ökad och förbättrad avsättning av skogsprodukter, en efter mejeriernas och smörhandelns intressen bättre anpassad konsultverksamhet och smörkontroll, åtgärder för den amerikanska fläskimportens ersättande med inhemskt fläsk, stödjande av exporten av kött, fläsk och mejeriprodukter medelst exportpremier, frigörande av smörpriset inom landet från dess beroende av exportpriset, ökade bidrag till nyodlingar, betesförbättringar och stenröjning å ofullständiga jordbruk, ökat stöd åt jordbrukskasserörelsen, åtgärder för att äldre inteckningslån må få kvarstå utan hänsyn till eventuell nedsättning av jordbruksfastigheternas taxeringsvärden, förlängd amorteringstid för sparbankslån och torrläggningsslån, lättnader för under kristiden bildade elektricitetsföreningar, inställande av nya egnahemsbildningar och i stället disponerande av premielånemedlen för stöd-

jande av de under kristiden grundade egna hemmen, nedsättning av jordbrukets taxeringsvärden och det s. k. repartitionstalet o. s. v.

Vissa hushållningssällskaps förvaltningsutskott framhålla även behovet av själva jordbruksdriftens ökade anpassning efter det nuvarande lägets krav. Härvid uttalas, att produktionen bör förbilligas genom bortskiljande av sådana arbeten, där arbetets effekt är jämförelsevis liten. Sålunda borde dyrbrukade fält utläggas till bete eller slättervallar och dåliga mjölkkor utgallras. Ytterligare ökning av den animala produktionen borde undvikas, då en inskränkning framdeles kanske bleve nödvändig. Skulle exporten av animaliska produkter komma att lamslås, måste jordbrukets produktion omläggas i syfte att göra landet självförsörjande å området, vilket ifråga om brödsäd medförde behov av ytterligare kvalitetsförädling samt viss specialisering av odlingen till slättbygderna, medan i skogsbygderna animalisk produktion borde givas företräde.

II. Hypoteksföreningarna.

Beträffande *räntesatserna för hypotekslån*, vilka kvartalsvis bestämmas enhetligt för samtliga hypoteksföreningar av Sveriges allmänna hypoteksbank, har av föreningarna upplysts, att under år 1929 tillämpades antingen 5 % ränta utan kapitalrabatt eller $4\frac{1}{2}$ % ränta med kapitalrabatt, uppgående till 3 % under första och $2\frac{1}{2}$ % under andra halvåret. Under år 1930 samt första halvåret 1931 utgjorde räntan utan kapitalrabatt $4\frac{1}{2}$ %. För 3:dje kvartalet 1931 gällde antingen samma räntevillkor eller ock 4 % ränta med $2\frac{1}{2}$ % kapitalrabatt, medan för 4:de kvartalet en ränteförhöjning skett till 5 % utan kapitalrabatt eller $4\frac{1}{2}$ % med 3 % dylik rabatt.

Av samtliga hypoteksföreningar, som inkommit med yttranden, undantagandes Gefle-Dala, uppgives, att innevarande år utmärkts av ökade *kreditanspråk från jordbrukarnas sida*, vilken ökning dock varit olika stark inom olika föreningars områden. Mälarprovinsernas hypoteksförening meddelar, att kreditanspråkens ökning icke varit av större utsträckning, samt erinrar om att lånerätten genom författningsändring höjts från 50 till 55 % av det belåningsvärde å egendomen, som åsatts av styrelsen, samt att möjlighet till skogsbelåning införts.

Östgöta hypoteksförening uppgiver, att kreditanspråken väsentligen ökats, samt meddelar följande siffror över antalet utlämnade lån: 1925: 137, 1926: 115, 1927: 146, 1928: 223, 1929: 162, 1930: 222. Under innevarande års 3 första kvartal hade utlämnats 176 lån, och för sista kvartalet föreläge 60 låneansökningar.

Hos Smålands m. fl. provinsernas hypoteksförening var antalet registrerade låneansökningar 1929: 310, 1930: 433 och jan.—nov. 1931: 355.

Skånska hypoteksföreningen meddelar, att då lånevillkoren varit särskilt gynnsamma, såsom t. ex. under 3:dje kvartalet 1931, hade kreditanspråken starkt ökats, i det att lantbrukarna till föreningen överflyttat inteckningar, som förut varit belånade i andra kreditanstalter eller hos enskilda personer. Eljest hade utlåningen till största delen utgjorts av låneomsättningar av äldre hypotekslån, vilkas innehavare såsom fyllnadslån uttagit de å lånen amorterade beloppen.

Inom Älvsborgs m. fl. läns hypoteksförening hade ökning av lånefrekvensen på senare tiden varit märkbar, varvid iakttagits, att nya lån ofta uttagits för att gälda oguldna annuiteter å äldre lån.

Hos Wermlands hypoteksförening hade totala beloppet av utlämnade lån utgjort: 1929 948 200 kronor, 1930 827 600 kronor och 1931 2 010 400 kronor. I dessa belopp inginge även konvertering av äldre lån och — särskilt under innevarande år — övertagande av lån från andra banker. Den införda skogsbelåningen hade även bidragit till att öka 1931 års lånesumma.

Av Örebro läns hypoteksförening hade en mindre ökning av kreditanspråken förmärkts på senaste tiden, och hos Norrlands hypoteksförening hade dylik ökning givit sig tillkänna särskilt genom ökat antal låneförfrågningar.

Beträffande jordbrukarnas *inbetalning av förfallna annuiteter* (räntor och amorteringar) uppgives av flertalet hypoteksföreningar, att läget på senaste tiden i hög grad försämrats. Till belysning av berörda förhållande meddelas i vissa fall statistiska uppgifter, vilka nedan återgivas.

Mälarpровинсерnas hypoteksförening.

Vid uppbördsstämma resterande årsavgifter, belopp och antal i procent av debiterade årsavgifter.

Å r	U p p b ö r d s s t ä m m a							
	10 februari		10 maj		10 augusti		10 november	
	belopp	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp	antal
	%	%	%	%	%	%	%	%
1928	27·9	23·1	21·5	22·0	14·5	26·3	31·6	29·3
1929	23·1	24·1	22·1	25·6	15·0	27·4	34·4	30·0
1930	29·4	31·0	21·3	24·4	15·8	32·1	29·3	30·9
1931	34·4	32·0	25·2	29·4	30·3	33·3	40·0	34·0

Östgöta hypoteksförening.

Uppgift å antalet obetalda årsavgifter vid slutet av respektive kvartal under åren 1924—1930.

	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Vid slutet av mars	418	438	432	476	467	503	529
” ” ” juni	517	526	518	555	573	609	641
” ” ” september ...	430	398	395	410	464	490	554
” ” ” december	524	482	487	523	561	562	598
S:a obetalda årsavgifter ...	1 889	1 844	1 832	1 964	2 065	2 164	2 322
Antal utestående lån.....	6 048	5 840	5 804	5 925	5 963	6 003	6 077

Smålands m. fl. provinsers hypoteksförening.

Antal försummade inbetalningar 4 mars 1929—4 september 1931, uträknat i procent av antalet debiterade annuiteter.

Annuitet från	O b e t a l t		
	efter uppbördens slut %	1 kvartal därefter %	2 kvartal därefter %
4 mars 1929	39·7	8·74	2·12
4 juni 1929	47·7	9·00	1·42
4 september 1929	48·0	8·33	1·27
4 december 1929	42·0	7·06	1·66
4 mars 1930	38·3	8·95	2·06
4 juni 1930	49·2	9·19	1·55
4 september 1930	47·5	8·81	1·92
4 december 1930	43·3	9·38	3·56
4 mars 1931	41·8	10·93	2·68
4 juni 1931	49·3	9·94	—
4 september 1931	49·3	—	—

Beloppet av försummade inbetalningar 4 mars 1929—4 september 1931, uträknat i procent av beloppet av debiterade annuiteter.

Annuitet från	O b e t a l t		
	efter uppbördens slut %	1 kvartal därefter %	2 kvartal därefter %
4 mars 1929	31·3	13·42	4·73
4 juni 1929	42·7	13·94	2·38
4 september 1929	43·9	10·30	2·03
4 december 1929	40·7	11·06	3·69
4 mars 1930	39·2	13·95	4·67
4 juni 1930	45·8	15·47	4·53
4 september 1930	42·6	11·23	2·63
4 december 1930	41·2	12·64	4·50
4 mars 1931	42·5	15·31	4·64
4 juni 1931	41·8	14·15	—
4 september 1931	46·8	—	—

Skånska hypoteksföreningen.

Restantier pro mille av debiterade årsavgifter.

Antal Kronor			Antal Kronor		
1920	126	103	1926	205	173
1921	150	115	1927	220	181
1922	175	149	1928	233	186
1923	195	160	1929	227	176
1924	207	183	1930	226	165
1925	196	169	¹⁾ 1931	273	195

Älvsborgs m. fl. läns hypoteksförening.

1 9 2 9

	febr.	maj	aug.	nov.
Vid förfallotiden inb. annuitet	kr. 410 065	605 198	93 151	556 836
Debiterad annuitet	» 752 140	1 055 286	163 135	963 164

1 9 3 0

Vid förfallotiden inb. annuitet	kr. 395 365	682 334	97 714	554 506
Debiterad annuitet	» 779 525	1 085 975	165 166	977 565

1 9 3 1

Vid förfallotiden inb. annuitet	kr. 428 973	642 783	97 718	575 503
Debiterad annuitet	» 824 686	1 099 469	175 952	1 013 489

Av Wermlands hypoteksförening meddelas, att till betalning förfallna räntor och amorteringar uppföras å restlängd en månad efter förfallodagen. Sammanlagda å restlängd uppförda beloppet hade för de tre första kvartalen utgjort: år 1929 171 586 kronor, 1930 157 966 kronor och 1931 176 807 kronor.

Hos Örebro läns hypoteksförening ingingo å förfallotiden 1920 68 %, 1925 63 % och 1930 endast 53 % av annuiteterna.

¹⁾ Omfattar endast tre kvartal. Anmärkas bör, att årsavgift restföres omkring tio dagar efter förfallodagen.

Inom Norrlands hypoteksförening hade framställningarna om anstånd med annuiteters inbetalning på senaste tiden ökats. Förhållandet mellan debiterade annuiteter och restantier hade vid slutet av åren 1928—1930 varit:

beträffande beloppet 7·3, 8·1 och 9·2 %
» antalet 5·0, 5·9 och 6·9 %.

Med avseende på år 1931 anföres, att restantiernas stegring procentuellt torde bli ungefär densamma som mellan de närmast föregående åren.

Av ett flertal föreningar framhålles, att i samband med restantiernas ökade omfattning en stark ökning av *antalet lagsökningar* för deras indrivning inträtt. Inom Mälarprovinsernas hypoteksförening utgjorde antalet dylika lagsökningar år 1928: 27, 1929: 126, 1930: 114 och jan.—nov. 1931: 128. Härvid anmärkes, att på senare tid längre respittid lämnats, varigenom många lagsökningar undvikits. Hos Östgöta hypoteksförening hade antalet lagsökningar utgjort år 1928: 103, 1929: 115, 1930: 138 och 1931: 174. I samband härmed nämnes, att medan antalet exekutiva auktioner under åren 1925—1930 växlat mellan 2 och 5 per år, hade detsamma innevarande år uppgått till 12.

Smålands m. fl. provinsernas hypoteksförening uppgiver, att lagsökningarnas ökning varit jämförelsevis obetydlig.

Skånska hypoteksföreningen meddelar följande tablå över antalet lagsökningar och de utsökta annuiteternas belopp.

	Antal	Årsavgifter		Antal	Årsavgifter
1920	38	kr. 19 201	1926	58	kr. 20 976
1921	69	» 39 556	1927	102	» 62 742
1922	89	» 46 015	1928	103	» 40 143
1923	56	» 27 941	1929	119	» 84 650
1924	101	» 49 558	1930	130	» 87 513
1925	111	» 62 191	1931	174	» 94 922

Lagsökning har pläгат ske tidigast sex månader efter årsavgifts förfallodag, men föreningen har på grund av de för jordbruket rådande synnerligen tryckta förhållandena under de senaste åren uppskjutit anställande av lagsökning ända till 8 månader efter förfallodagen.

Av Älfsborgs m. fl. läns hypoteksförening uppgivas för lagsökningarna följande antal och belopp.

Antal lagsökningar och lagsökta beloppet i kronor.

År 1929

	Antal		Restantier
Förfallotid febr.	84	st. lagsökningar i juni 1929.....	33 077
» maj	113	» » sept. »	66 360
» aug.	7	» » dec. »	2 243
» nov.	104	» » mars 1930.....	55 081

År 1930

Förfallotid febr.	109	st. lagsökningar i juni 1930.....	58 003
» maj	120	» » sept. »	72 619
» aug.	26	» » dec. »	10 962
» nov.	140	» » mars 1931.....	78 969

År 1931

Förfallotid febr.	107	st. lagsökningar i juni 1931.....	66 661
» maj	154	» » sept. »	82 976

Wermlands hypoteksförening meddelar, att lagsökningarna utgjort år 1929 83 stycken å 76 235 kronor och 1930 66 stycken å 60 383 kronor. För innevarande år beräknas desamma till 84 stycken å cirka 66 000 kronor.

Örebro läns hypoteksförening uppgiver, att lagsökningarnas antal i ej ringa grad ökats, och av Norrlands hypoteksförening meddelas, att medan antalet lagsökningar år 1930 var 175, hade desamma för tiden jan.—nov. 1931 uppgått till 222.

Samtliga föreningar förklara, att den av jordbrukskrisen förorsakade nedgången av jordbrukets fastighetsvärden icke föranlett föreningarna att påkalla extraordinär amortering av inteckningslån eller att vidtaga särskilda restriktioner med avseende på beviljandet av lån. Samtidigt framhålles dock allmänt, att föreningarna vid utlämnandet av nya lån framgå med ökad försiktighet vid bestämmandet av egenomarnas belåningsvärden, vilket anses motiverat även med hänsyn till den vidtagna höjningen av lånerätten i förhållande till belåningsvärdet.

Beträffande åtgärder för lättande av jordbrukets nuvarande kreditvärigheter hava inga särskilda förslag framställt av hypoteksföreningarna. Från något håll framhålles dock vikten av att de självägande jordbrukarna i ökad omfattning ordna sin grundkredit genom lån med fast ränta och ouppsägbara från långivarens sida, varjämte i ett fall höjning av den lagstadgade belåningsgränsen för jordegendomar ifrågasättes.

III. Centralkassorna för jordbrukskredit.

Av centralkassorna för jordbrukskredit lämnade uppgifter om tillämpade räntesatser vid utlåning av olika slag under de tre senaste åren utvisa i stort sett följande ränteläge.

1 9 2 9

a) växellån 1—3:dje kvartalen	5 %	4:de kvartalet	5½ %	à 6 %
b) reverslån »	»	5½ %	»	6 %
c) checkräkning »	»	5½ %	»	6 %
d) primära fastighetslån	5	à 5½ %		

1 9 3 0

a) 5 à 5¼ %	c) 5 à 5½ %
b) 5 à 5½ %	d) 5 %

1 9 3 1

a) jan.—sept.	5 à 5½ %	nov.—dec.	6, 6½ %	à 7 %
b) »	» 4¾ %	à 5 %	okt.—dec.	6, 6½ %
c) »	» 4½ %	4¾ %	à 5 %	» 6 %
d) »	» 4 %	à 5 %	»	» 5½ %

Å anförda räntesatser påläggas vissa provisioner och marginalräntor, för närvarande uppgående exempelvis för växellån till ⅛ à ¼ %, för reverslån, undantagandes primära fastighetslån, till ¼ % och för checkräkning till ½ à 1 %.

Centralkassorna meddela, att jordbrukarnas kreditanspråk på senaste tiden i större eller mindre grad ökats, särskilt beträffande revers- och växellån, delvis sammanhängande med tillkomsten av nya jordbrukskassor.

Mälardalens län centralkassa redovisar följande utlåning i 1 000-tal kronor.

	³¹ / ₁₂ 1930	³⁰ / ₄ 1931	³⁰ / ₆ 1931	³¹ / ₈ 1931	³¹ / ₁₀ 1931
Växlar.....	1 317	1 176	1 107	1 034	1 108
Primärlån	1 223	1 157	1 212	1 254	1 357
Andra inteckningslån o. borgenslån	2 951	2 991	3 053	3 030	3 130
S:a	5 491	5 324	5 372	5 318	5 595

Södra Sveriges centralkassa uppgiver, att kreditanspråken under innevarande år starkt ökats. Den av 48 stycken äldre jordbrukskassor disponerade krediten hade sålunda stigit med 256 570 kronor, och totala ökningen under år 1931 av den till anslutna kassor, varav 17 tillkommit under året, utlämnade krediten utgjorde 473 220 kronor. Flertalet lånesökande hade förklarat, att de för närvarande icke kunde ikläda sig amorteringsskyldighet för dylika lån, varför dessa i regel, i den mån de kunnat beviljas, utlämnats på bestämd tid, högst ett år. Avsikten hade därvid varit att efter lånetidens utgång om möjligt omskriva lånen till amorteringslån.

Malmöhus läns centralkassa meddelar följande siffror för utlåningen (1 000-tal kronor): $\frac{30}{11}$ 1929 1 165, $\frac{30}{11}$ 1930 1 254, $\frac{30}{11}$ 1931 1 522. De beviljade krediterna hänförde sig i huvudsak till driftskredit. Av nya kassor hade under åren 1930—1931 9 stycken tillkommit. Skaraborgs läns centralkassa uttalar, att ökade anspråk på senaste tiden förmärkts beträffande alla slag av krediter, särskilt revers- och växellån.

Även av Mellersta Norrlands centralkassa uppgives, att jordbrukarnas kreditanspråk ökats, synnerligast sedan höjning av låneräntan inträtt, i det framställningar gjordes om överflyttning av engagemang från affärsbankerna. Jämväl av det direkta kreditbehovet hade ökning förmärkts. Förstberörda behov vore svårast för kassorna att tillfredsställa, då härför krävdes jämförelsevis stor kapitalanskaffning.

I avseende å *likvideringen av förfallna växlar samt räntor och amorteringar å lån* uppgiva samtliga centralkassor, att ökade svårigheter gjort sig gällande synnerligast under innevarande års senare hälft. Södra Sveriges centralkassa uttalar, att utsikterna att i rätt tid få in räntor och amorteringar för sista halvåret synas vara minimala. Centralkassorna uppgiva vidare, att det i större omfattning än tidigare förekommer, att växlar och lån omsättas utan avbetalning eller med endast obetydlig sådan.

Södra Sveriges centralkassa anför, att jordbrukets ekonomiska svårigheter, åtminstone för Kristianstads läns vidkommande, hittills torde ha varit störst i de rena jordbruksområdena. Jordbrukarna i skogsbygden, som till övervägande delen vore småbrukare, syntes lättare ha kunnat anpassa sig efter förhållandena. Den sista tidens ruinerande priser på jordbrukets animala produkter syntes emellertid nära nog ha brutit motståndskraften även hos skogsbygdens jordbrukare. Mellersta Norrlands centralkassa anser å andra sidan, att kreditsvårigheterna framträtt starkast i skogsbygderna, enär dessa i väsentlig grad vore hänvisade till skogsbruket för sitt uppehälle, en näring som för närvarande vore lamslagen.

Med undantag för Mellersta Norrlands centralkassa uppgiva centralkassorna i allmänhet att *lagsökningar* för indrivning av förfallna, ej fullgjorda inbetalningar på senare tiden måst tillgripas i ökad omfattning. Södra Sveriges centralkassa meddelar exempelvis, att under år 1930 endast 5 inkasseringar å tillhoppa 7 000 kronor företogs, medan motsvarande tal år 1931 vore respektive 16 och 41 000 kronor. Antalet lagsökningar var 1930 blott 3 å 8 800 kronor mot 10 å 37 000 kronor år 1931. Skaraborgs läns centralkassa uttalar dock, att lagsökningarna icke tagit någon större omfattning.

Någon *extraordinär amortering av inteckningslån* på grund av den nedgång av egendomsvärdena, som jordbrukskrisen torde medfört, säga sig centralkassorna icke hava påfordrat. Ett dylikt krav anses ej heller möjligt att genomföra under rådande krisläge. Däremot förklara kassorna, att kraven skärpts beträffande säkerheterna vid utlånandet av nya lån. Mellersta Norrlands centralkassa anför, att ifråga om primärlån, som utlämnats till fullt 60 % av jordbruksvärdet, kunde extra amortering bli nödvändig, därest taxeringsvärdena komme att sänkas. Centralkassorna hade i cirkulär till de anslutna jordbrukskassorna påpekat bl. a. här berörda förhållande.

Centralkassorna meddela även vissa uppgifter angående sin *inlåningsrörelse*, vilka dock i allmänhet icke synas vara av den beskaffenhet, att de kunna tjäna till belysning av jordbrukets kreditvärigheter. Anföras må dock, att hos Södra Sveriges centralkassa innevarande års uttagningar per den 30 nov. överstego insättningarna med 118 469 kronor. Under de senaste månaderna hade insättningarna varit minimala, medan uttagningarna visat tendens att ytterligare ökas. Hos Skaraborgs läns centralkassa hade insättningarna minskats och uttagningarna ökats å jordbrukarnas sparkasseräkningar. Även Mellersta Norrlands centralkassa meddelar, att ökning av uttagen å jordbrukarnas sparkasemedel förmärks under de senaste månaderna, vilket särskilt gällde de mindre sparbeloppen.

Vissa centralkassor ingå även på frågan om möjligheten att bereda jordbruket *lättnader i dess nuvarande kreditvärigheter*. Södra Sveriges centralkassa framhåller sålunda, att för genomförandet av dylika lättnader erfordrades, att billigare pengar kunde ställas till förfogande i tillräcklig mängd och på tillräckligt lång tid. Här för krävdes medverkan från det allmänna sidan, och därest dylik medverkan komme till stånd, borde det icke vara uteslutet, att jordbrukskassorganisationen skulle kunna användas som kreditförmedlare. Dock kunde berörda organisation med sina nuvarande resurser icke bära de risker, en stödaktion av ifrågasatt slag skulle medföra för kreditgivarna. Det kunde emellertid ifrågasättas, om det icke för det allmänna vore fördelaktigare att ikläda sig avsevärda risker än att låta en betydande del av landets jordbruk råka i lägerfall på grund av att dess brukare genom kreditvärigheter tvingades att frånträda sina jordbruk.

Malmöhus läns centralkassa framför synpunkter av delvis liknande innehåll samt uttalar, att jordbrukets kreditvärigheter torde kunna lättas genom att den korta krediten i möjligaste mån omläggas till långfristiga lån mot en räntesats ej överstigande sparbankernas högsta utlåningsränta. Även Skaraborgs läns centralkassa anser behövt, att jordbrukarna beredas lägre ränta å sin primärkredit. Kreditförmedlingen till jordbrukarna borde ske genom jordbrukskassorna, som borde sättas i stånd att utlämna lån till sina medlemmar till samma räntesatser som hypoteksföreningarna. Slutligen framhåller Mellersta Norrlands centralkassa, att det borde vara ett allmänt intresse att genom statens försorg nödiga medel ställdes till jordbrukskasserörelsens förfogande i och för lånehjälpen under betryggande former till behövande jordbrukare mot en betydligt lägre ränta än den för närvarande tillämpade.

IV. Sparbankerna.

Yttranden rörande förhållandena på jordbrukskreditens område hava inkommit från inemot ett 40-tal sparbanker i olika delar av landet. Vid den följande sammanfattningen av yttrandena synes det lämpligt att gruppera desamma på mellersta Sverige, södra Sverige, västra Sverige och Norrland.

*Mellersta
Sverige.*

Av yttranden från sparbanker i *mellersta Sverige* framgår, att vid utlåning tillämpats följande räntesatser:

	1 9 2 9
Inteckningslån.....	4 $\frac{1}{2}$, 5, 5 $\frac{1}{4}$ à 5 $\frac{1}{2}$ %
Borgenslån	5 $\frac{1}{2}$ à 6 %
	1 9 3 0
Inteckningslån.....	4 $\frac{1}{2}$ à 5 %
Borgenslån.....	5 $\frac{1}{2}$ %
	1 9 3 1
Inteckningslån.....	1 $\frac{1}{1}$ - $\frac{30}{9}$ 4 $\frac{1}{2}$ à 5 %, $\frac{1}{10}$ - 5 $\frac{1}{2}$ à 6 %
Borgenslån	» 5 $\frac{1}{2}$ à 5 $\frac{3}{4}$ %, » 6 $\frac{1}{2}$ %

Flertalet banker uppgiva, att någon ökning av jordbrukarnas kreditbehov under senaste tiden icke förmärkts, medan i några yttranden en motsatt uppfattning framföres. I allmänhet anses, att det på senaste tiden mött större svårigheter för jordbrukarna än förut att fullgöra räntebetalningar och amorteringar. Svårigheterna betecknas dock från något håll såsom mindre än man kunnat vänta, och en sparbank i Dalarna meddelar, att några ökade svårigheter i berörda hänseende icke förmärkts. Vissa banker säga sig ha varit nödsakade att i större utsträckning än tidigare bevilja anstånd med förfallna räntors och amorteringars erläggande, men lagsökningar och dylika åtgärder för indrivning av fordringar anses i allmänhet icke ha tagit större omfattning än tidigare.

I allmänhet uppgives, att ifråga om inteckningslån någon förstärkning av säkerheten eller extra amortering på grund av sänkta fastighetsvärden icke av bankerna påfordrats, liksom ej heller några särskilda restriktioner beträffande nya låns beviljande genomförts. En sparbank meddelar dock, att densamma innevarande år endast i få undantagsfall beviljat kredit å jordbruksfastighet till högre belopp än 50 % av taxeringsvärdet.

I flertalet yttranden uppgives, att jordbrukarna på senaste tiden i ökad grad uttagit sina hos sparbankerna innestående medel, vilket anses tyda på en skärpning av jordbrukskrisen.

Med avseende på frågan om åtgärder för lättande av jordbrukets kredit svårigheter uttalas av en sparbank, att särskild uppmärksamhet syntes böra ägnas åt växelkreditens omfattning. Denna kredit bleve både dyrbar och obekväm samt krävde mycken tid för omsättningar m. m. Växelskulderorna borde därför förvandlas till reverslån i sparbankerna med lämplig amortering. Många lantbrukare funnes, som hade sina botteninteckningar placerade hos affärsbankerna mot hög ränta, emedan de på grund av sina växelaffärer därstädes ej vågade göra en omplacering. Om de besuttna jordbrukarna hade möjlighet att hos sparbankerna belåna inteckningar upp till exempelvis 75 % av taxeringsvärdet, skulle de kunna överflytta en del av sina borgens- och växelkrediter till billigare hypotekskredit och så medelst vinna avsevärd lättnad. Sparbankerna torde dock sakna möjligheter att bevilja dylik sekundärkredit, utan att viss garanti ställdes för densamma t. ex. från statens sida.

Av de från sparbanker i *södra Sverige* inkomna yttrandena framgår ifråga om de vid utlåningen tillämpade räntesatserna, att dessa i vissa fall bibehållits oförändrade från föregående år. I allmänhet har dock viss höjning av utlåningsräntorna under innevarande höst vidtagits. Sparbanker å skilda orter tillämpa ej sällan olika räntesatser, varjämte ifråga om inteckningslån är vanligt, att räntan för belopp inom 50 % av egendomens taxeringsvärde är lägre än för det ovanför nämnda gräns liggande. Ur yttrandena återgivas följande uppgifter över räntesatsernas storlek.

*Södra
Sverige.*

1 9 2 9

Inteckningslån..... $4\frac{1}{2}$, $4\frac{3}{4}$, 5 à $5\frac{1}{4}$ %
Borgenslån 5, $5\frac{1}{2}$ à 6 %

1 9 3 0

Inteckningslån..... $4\frac{1}{2}$, $4\frac{3}{4}$ à 5 %
Borgenslån 5 à $5\frac{1}{2}$ %

1 9 3 1

Inteckningslån..... 1—3 kvart. 4, $4\frac{1}{2}$ à 5 %, 4 kvart. $5\frac{1}{4}$, $5\frac{1}{2}$, 5, $5\frac{3}{4}$ à 6 %
Borgenslån » » 5 à $5\frac{1}{2}$ % » » $5\frac{1}{2}$, 6 à $6\frac{1}{2}$ %

Med avseende på sparbankernas uttalanden angående jordbrukets ställning i kredithänseende framträder en viss skiljaktighet mellan banker i skogsområdena och

sådana i de mera utpräglade jordbruksbygderna. Av sparbanker i norra och mellersta Småland uppgives sålunda i stort sett, att nämnvärd ökning av jordbrukarnas kreditbehov icke förmärkts samt att några avsevärdare kreditsvårigheter ej framträtt. I jordbruksbygderna synas dylika svårigheter däremot hava gjort sig mera gällande. De till sådana bygder lokaliserade sparbankerna uttala sålunda i allmänhet, att jordbrukarnas kreditanspråk på senaste tiden ökat, att jordbrukarna hava svårare att likvidera förfallna låneräntor och amorteringar, vilket bl. a. visar sig däri, att de i betydligt större omfattning än vanligt begära anstånd med förfallande inbetalningar, samt vidare att jordbrukarnas uttagningar av hos bankerna insatta medel betydligt ökat.

Vissa sparbanker meddela vidare, att åtgärder för laglig indrivning av fordringar hos jordbrukarna, i trots av att betalningsanstånd m. m. i möjligaste mån medgivits, måst vidtagas i större omfattning än vanligt. Några extra amorteringar å utlämnade lån i anledning av jordbrukskrisen säga sig sparbankerna icke hava påfordrat, vilket ej heller anses möjligt under jordbrukets rådande svåra ekonomiska betryck. I allmänhet uppgives även, att särskilda restriktioner med avseende på beviljandet av nya lån icke vidtagits, även om viss sänkning av jordbruksfastigheternas belåningsvärde stundom ansetts påkallad.

Vissa sparbanker uttala sig även i frågan om åtgärder för lättande av jordbrukets kreditsvårigheter. Sålunda förordas av en sparbank, att riksbanken, utan avseende på det för dagen gällande diskontot, måtte till de mindre sparbankerna på landsbygden utlämna lån till 4 % mot säkerhet av deras kassareserver. En annan sparbank ifrågasätter, att ifråga om de nuvarande lånen över 60 % av fastigheternas taxeringsvärde genom samverkande åtgärder av sparbankerna och det allmänna skulle beredas amorteringsfrihet några år framåt jämte återgång till normala räntesatser. I flera fall framhålles, att vad jordbruket framför allt behöver är förbättrade priser å dess produkter, emedan ökade kreditmöjligheter icke synas önskvärda, då härigenom ökad skuldbelastning skulle befordras.

De från sparbanker i *västra Sverige* inkomna yttrandena ange ifråga om räntesatserna för intecknings- och borgenslån följande:

1 9 2 9

Inteckningslån.....	5 à 5½ %
Borgenslån	5½, 6 à 6½ %

1 9 3 0

Inteckningslån.....	4½ à 5 %
Borgenslån	5½ à 6 %

1 9 3 1

Inteckningslån 1 kvart.	4½ à 5 %	4 kvart.	6 à 6½ %
Borgenslån » »	5 à 5½ %	» »	6½ à 7 %

I allmänhet uttalas, att ökning av jordbrukarnas kreditanspråk på senaste tiden förmärkts liksom att svårigheterna för jordbrukarna att verkställa förfallna inbetalningar tilltagit, ehuru dock icke i mera utpräglad grad. Någon anmärkningsvärdare ökning av antalet lagsökningar o. dyl. såges icke hava förekommit, och sparbankerna hava ej på grund av jordbrukskrisen vidtagit restriktioner i annan måtto, än att belåningsgränsen för nya inteckningar under senare delen av innevarande år stundom något sänkts, varjämte ökad försiktighet vid nya låns beviljande även i öyrigt iakttagits.

Att viss penningknapphet på senaste tiden gjort sig gällande bland jordbrukarna, anses emellertid tydligt på grund av den avsevärda ökning, som iakttagits ifråga om uttagningen av hos sparbankerna insatta medel. En sparbank i Värmland med-

delar nedanstående siffror för belysning av den senaste utvecklingen ifråga om insättningar och uttagningar:

1930 september	insättning i 176 poster	kr. 72 000
	uttag » 241 »	» 74 000
1931 »	insättning » 163 »	» 47 000
	uttag » 275 »	» 57 000
1930 oktober	insättning » 206 »	» 70 000
	uttag » 297 »	» 70 000
1931 »	insättning » 172 »	» 51 000
	uttag » 373 »	» 90 000
1930 november	insättning » 152 »	» 60 000
	uttag » 331 »	» 75 000
1931 »	insättning » 139 »	» 85 000
	uttag » 349 »	» 95 000

Slutligen meddelas från sparbankshåll i *Norrland*, att räntesatserna före innevarande års sista kvartal utgjort för in-teckningslån upp till halva taxeringsvärdet $4\frac{1}{2}$ %, för högre liggande lån 5 % och för borgenslån $5\frac{1}{2}$ %. Jordbrukarnas kreditanspråk hade i någon mån ökats på sista tiden, och det kunde tydligt märkas, att svårigheterna för jordbrukarna att inbetala förfallna räntor och amorteringar innevarande höst ökats. Anstånd med dylika inbetalningar hade måst medgivas i större utsträckning än tidigare, och det kunde i början av nästa år väntas, att lagsökningar o. dyl. måste tillgripas mera än vanligt. Extraordinär amortering av lån i anledning av jordbruksfastigheternas värdeminskning hade ännu ej annat än i enstaka fall påfordrats men torde framdeles bliva nödvändig, därest krisen fortsatte. Insättningarna å sparkasseräkning etc. visade innevarande år avsevärd nedgång, vilket i sin mån vittnade om jordbrukskrisens skärpning.

Norrland.

Det framhålles, att jordbrukarnas svårigheter främst bero på rådande låga priser å deras produkter samt bristande tillgång till biinkomster av virkesförsäljningar och skogsarbeten.

V. Affärsbankerna.

Genom Svenska bankföreningen hava yttranden rörande jordbrukets nuvarande kreditförhållanden överlämnats från olika banker och bankkontor i Östergötland, Skåne och Västergötland, varjämte några allmänna upplysningar meddelats även rörande förhållandena i *Norrland*. Huvudinnehållet i berörda yttranden skall nedan sammanfattas för de nämnda särskilda landsdelarna.

De från *Östergötlands län* inkomna uttalandena gå delvis i divergerande riktning. I ett yttrande från Norrköping förklaras sålunda, att verkställda undersökningar å låne-, diskont- och inlåningsavdelningarna vid därvarande kontor icke givit belägg för att nuvarande krisförhållanden å orten drabbat jordbrukarna hårdare än andra företagare. Sålunda hade t. ex. spannmålsbelåning icke ifrågasatts i något enda fall. Kvarn-A.-B. J. G. S., som utfäst sig att på betydligt billigare villkor, än vad som stode till buds hos bankerna, belåna spannmål för sina kunder, hade icke anmodats belåna en enda säck. Nämnda firma samt J. G. Swartz A.-B. och Algot Holmberg & Son A.-B., vilka alla hade ett stort antal växlar på jordbrukskunder, förfallande på hösten, hade meddelat, att de icke märkt någon försämring utan att accepterna i år t. o. m. inlösts bättre än tidigare, liksom utestående fordringar även inkommit bra. Det rörde sig för dessa firmor om sammanlagt bortåt 1 miljon kronor, som influtit under okt.—nov. Stadens stora kvarnbolag klagade över att bönderna, trots att kvarnarna erbjöde överpris på spannmål, likväl icke tröskade och försålde sin spannmål utan hölle på densamma i hopp om högre priser, vilket icke tydde på någon speciell penningknapphet av sådan art, att ett ingripande från det allmännas sida påfordrades.

Östergötlands län.

Även ett annat stadskontor gör gällande, att ökning av jordbrukarnas kreditanspråk eller större svårighet att infria förfallna förbindelser på senaste tiden icke förmärkts. Å andra sidan upplyses emellertid, att kreditsvårigheter framträtt särskilt i skogsbygden, där skörden på många ställen förstörts av frost, att banken i några fall sett sig föranlåten att fordra förstärkning eller amortering å lån mot inteckningar i jordbruksfastigheter samt att inlåningen å jordbrukarnas räkningar visat minskning.

I yttranden från vissa å landsbygden belägna kontor i länet tecknas läget ej oväsentligt mörkare än i de ovan refererade. Sälunda uttalas bl. a., att jordbrukarnas kreditanspråk ökats, särskilt vad beträffade växelkrediten, att ökade svårigheter tydligt förmärkts ifråga om likvideringen av förfallna växlar, räntor och amorteringar, att avbetalningar å lån och växlar i allmänhet vore obetydliga och ofta helt utebleve samt att svårigheterna för lanthandlare och andra jordbrukets leverantörer att erhålla betalning av lantmännen ökats. Protester av jordbrukares växlar hade också förekommit i ökad omfattning, varemot ifråga om laglig indrivning av fordringar i övrigt förklaras, att någon ökning icke är att påvisa. Extra amortering eller förstärkning av säkerheten ifråga om äldre inteckningslån på grund av jordbrukskrisen anses icke hava påkallats av förhållandena, varemot framhålles, att man vid utlånmandet av nya dylika lån funnit ökad försiktighet av nöden vid belåningsvärdets fastställande. Genomgående uttalas, att jordbrukarnas tillgodohavanden å sparkasse- och andra räkningar på senaste tiden visat fortgående minskning, vilket anses häntyda på att en skärpning av jordbrukskrisen inträtt.

Skåne.

De från olika bankkontor i Skåne inkomna yttrandena beteckna i allmänhet jordbrukets ekonomiska läge såsom mycket bekymmersamt. Räntesatserna för jordbrukskredit uppgivas för närvarande ligga ifråga om växlar $1\frac{1}{2}$ à 1 % över 1929 års och $2\frac{1}{2}$ à 3 % över 1930 års nivå samt ifråga om intecknings- och borgenslån $\frac{1}{2}$ à 1 % över 1929 års och 1 à $1\frac{1}{2}$ % över 1930 års nivå.

Ifråga om jordbrukarnas kreditanspråk uttalas av vissa kontor, att en avsevärd ökning inträtt. Användningen av växlar vid likvidering förekomme i betydligt större utsträckning än förut, och svårighet för jordbrukare att likvidera förfallna växlar, räntor och amorteringar hade i hög grad förmärkts. Omsättning av växlar vore synnerligen vanlig trots den höga omsättningsräntan, och ej sällan måste omsättning utan avbetalning medgivas. En påtaglig ökning hade inträtt ifråga om de av lanthandlare och andra jordbrukets leverantörer till jordbrukare lämnade krediterna. Från berörda kreditgivares sida hade uttalats, att större svårighet än någonsin mötte att få in tillgodohavanden hos jordbrukare, vilket förhållande inverkade menligt på även lanthandlarnas etc. likviditet och solvens.

Ehuru bankerna visat allt möjligt tillmötesgående med prolongering av eller obetydliga avbetalningar å jordbrukares krediter, hade det icke kunnat undvikas, att protesterna ifråga om jordbruksväxlar betydligt ökats på senare tiden och att indrivningsåtgärder måst företagas. Även beträffande lån mot inteckning hade dylika åtgärder i viss utsträckning måst vidtagas, vilket dock betecknade en nödfallsåtgärd, enär det vid exekutiva försäljningar av jordbruksfastigheter förekommit, att försäljningsbeloppet icke uppgått ens till 60 % av nuvarande taxeringsvärde. Några extraordinära amorteringar å redan beviljade lån på grund av krisen hade visserligen ej ifrågasatts, men stor försiktighet iakttoges i avseende å beviljandet av nya inteckningslån. Som regel avböjdes nya inteckningar efter de inom $\frac{2}{3}$ av taxeringsvärdet liggande sparbankslånen. Sparbankerna hade sänkt belåningskursen för jordbruksfastigheter från $66\frac{2}{3}$ till 60 % av taxeringsvärdet för nya lån.

Insättningar i bank på längre sikt från jordbrukares sida vore under nuvarande förhållanden en sällsynthet och härledde sig, i den mån de förekomme, icke av överskott å jordbruksdriften. I stället visade sig, att jordbrukarna hade omedelbar användning för alla inkomster och att deras tillgodohavanden å bankräkningar mer och mer sinade. Från Svenska Sockerfabriks A.-B. hade erfarits, att lantbrukarna

under denna sommar i förut icke sedd utsträckning begagnat sig av den i odlingskontrakten medgivna rättigheten till förskott å sockerbetsskörden. I sparbankerna oroadе man sig över att uttagningarna mer och mer överstege insättningararna och att man numera måste försälja sina obligationer för att kunna tillfredsställa det ökade legitima lånebehovet på landsbygden. Vid denna årstid brukar särskilt på sparkasseräkning komma in en hel del jordbrukarpengar, men i år hade en tydlig minskning förmärkts i detta avseende.

I yttranden av några bankkontor, belägna å skånska slätten, förekomma dock uttalanden, vilka icke beskriva jordbrukarnas läge lika mörkt som de ovan refererade. Sålunda har man icke förmärkt några ökade kreditanspråk från jordbrukares sida på senaste tiden liksom icke heller någon ökning av dessas betalningssvårigheter. Ökning av jordbrukarnas krediter hos köpmännen anses icke ha inträtt, enär jordbrukarna på grund av det låga prisläget för deras alster i görligaste mån måste tillgodose sina behov med egna produkter. Icke heller hade åtgärder från bankernas sida för indrivning av förfallna, ej fullgjorda betalningar från jordbrukare tagit större omfattning än vanligt. Det framhålles dock, att en förändring till det sämre härutinnan torde vara att förutse, enär under november månad antalet betalningsinställelser i oroväckande grad ökats.

Av bankkontor i *Västergötland* avgivna yttranden gå övervägande i den rikt- *Västergötland.*
ningen, att några bestämda tecken till en mera avsevärd försämring av jordbrukarnas ekonomiska läge på senaste tiden icke framträtt. Det uttalas sålunda, att jordbrukarnas kreditanspråk icke visat ökning utan på vissa håll snarare minskning, vilket anses bero på gällande höga räntor och återhållsamhet med nya inköp. Ökade svårigheter att fullgöra räntebetalningar och amorteringar hade i stort sett icke förmärkts, även om vid omsättning av växlar och lån i något större omfattning än förut förekommit, att avbetalningarna blivit mindre eller eventuellt uteblivit. De av lanthandlare och andra leverantörer till jordbrukare lämnade krediterna hade i allmänhet icke ökats, sannolikt beroende på att jordbrukarna minskat nyanskaffningen för jordbruket samt möjligen också därpå, att de med hänsyn till de höga räntorna anlitat eget kapital, där sådant funnits. Lagsökningar och liknande åtgärder för indrivning av förfallna fordringar hos jordbrukare förekomme endast mera sällan. I avseende å inteckningslån hade man i några fall funnit sig nödsakad att begära förstärkning av säkerheterna eller extra amortering. Större delen av jordbruken vore emellertid enligt ett kontors utsago gravationsfria eller intecknade endast till obetydliga belopp. I allmänhet gjorde jordbrukarna för närvarande visserligen större uttagningar än insättningar på sina bankräkningar, men de förras ökning vore dock ej särdeles framträdande.

Av vissa bankkontor framhålles emellertid jordbrukets läge såsom avsevärt försämrat jämfört med fjolårets förhållanden. Det uppgives sålunda, att ökade kreditanspråk i avseende å såväl lån som växlar framträtt och att svårigheterna för jordbrukarna att likvidera förfallna växlar, räntor och amorteringar avsevärt ökats. Särskilt för jordbrukare, som redan förut hade svag ekonomi, vore läget för närvarande mycket bekymmersamt, och skulle bankerna än hårdare åtstrypa krediten, komme många att tvingas att lämna sina gårdar.

Av bankkontor i *Norrland* har meddelats, att jordbrukarna i skogsdistrikten icke syntes hava att kämpa med samma svårigheter som yrkesbröderna i de rena jordbrukstrakterna, närmast av den anledningen, att de norrländska jordbruken huvudsakligen vore inrättade på självförsörjning. Jordbrukarna vore på grund härav mindre beroende av priset på lantbruksprodukterna, även om också de utvunne sämre priser å de alster, som de saluförde, t. ex. mjölk, smör, ost och i vissa distrikt även hö. Även i *Norrland* hade man konstaterat en försämrad betalningsförmåga hos jordbrukarna, men orsaken härtill bottnade snarast i den sämre avkastning, som hemmanen lämnade till följd av de låga priserna å skogsprodukterna, såsom timmer, kol, tjära o. d. För de minsta jordbrukarna, speciellt i lappmarken,

Norrland.

hade till svårigheterna framför allt bidragit de minskade biinkomsterna från avverkningar, körslor m. m., varav denna kategori huvudsakligen vore beroende för sin existens.

*Bankernas
räntesatser.*

Beträffande affärsbankernas *räntesättning* för lämnade krediter framhåller bankföreningen, att reglering av räntesatserna för olika slag av krediter sker efter enhetliga grunder. Bankernas räntesatser följde eller anslöte sig nära till de av riksbanken fastställda satserna för växeldiskontot och andra krediter. Sedan den 19 oktober 1931 vore riksbankens växeldiskonto på högst 3 månader 6 % och på längre tid 6½ % samt ränta för lån mot annan säkerhet än obligationer på högst 3 månader 7 % och på längre tid 7½ %. Det officiella diskontot avsåge närmast prima varuväxlar, och bankernas diskonto för låneväxlar anslöte sig självfallet till låneräntan.

*Jordbruks-
utredningen.*

Av de upplysningar, som jordbruksutredningen inhämtat från hushållningssällskapens förvaltningsutskott och skilda kreditinstitutioner och för vilka ovan redogjorts, synes tydligt framgå, att landets jordbrukare i vida kretsar ha att kämpa med stora ekonomiska svårigheter. Ifrågavarande svårigheter hava naturligen under den följd av år, varunder jordbrukskrisen pågått, alltmer förvärrats, och det torde icke vara tvivel underkastat, att synnerligast de jordbrukare, vilka äro i högre grad skuldsatta, för närvarande driva sin näring under utomordentligt brydsamma förhållanden. Ett bevis härpå är den ökning av antalet lagsöknings- och andra exekutiva åtgärder, varom upplysning lämnats från skilda delar av landet, och man synes icke kunna avböja den slutsatsen, att de ekonomiska svårigheterna hota att bli en stor del av landets jordbrukare övermäktiga.

Under dylika förhållanden anser jordbruksutredningen nödvändigt, att extraordinära åtgärder vidtagas för att bereda jordbrukarna lättnad och andrum i deras ekonomiska betryck. Det synes nämligen vara en nationell uppgift av största betydelse att så vitt möjligt förebygga, att jordbrukarna i större omfattning bringas på ekonomiskt obestånd, då härmed genom de talrika borgens- och andra förbindelser, som gälla jordbrukare emellan, med all sannolikhet skulle följa en ekonomisk katastrof för jordbruket av oberäknelig räckvidd och med de mest vittutseende följdverkningar icke blott för jordbruket utan även för landets närings- och samhällsliv i övrigt.

Den frågan uppställer sig då, huru en stödaktion för jordbruket under nuvarande allmänna depressionsförhållanden lämpligen borde ordnas och inriktas. Jordbruksutredningen har i förevarande avseende upptagit till övervägande olika utvägar, som synas kunna ifrågasättas för lindrande av jordbrukarnas ekonomiska trångmål. Härvid har jordbruksutredningen kommit till den uppfattningen, att det för närvarande föreligger synnerligt behov av särskilda stödåtgärder bland annat på jordbrukskreditens område. Jordbrukets långvariga och på senaste tiden ytterligare skärpta krisläge kan nämligen anses hava medfört allt större penning-svårigheter för flertalet jordbrukare, och det synes vara nödvändigt att skyndsammast möjligt söka mildra berörda svårigheter.

Spörsmålet skulle alltså, försåvitt det gäller denna fråga, bli, enligt vilka principer och på vilka vägar ett lättande av jordbrukets svårigheter i ränte- och kreditavseende skulle kunna åstadkommas. Jordbruksutredningen vill då, vad först den principiella sidan av saken beträffar, uttala, att man vid stödåtgärder av förevarande slag synes böra taga sikte på att i främsta rummet komma de av räntebördor mest tyngda jordbrukarna till undsättning. Härvid förutsättes givetvis icke, att jordbruk, vilkas ekonomiska ställning redan är så undergrävd och vilkas innehavare äga så bristfälliga förutsättningar för sitt yrke, att räddning är praktiskt sett ogörlig, skulle stödjas. Syftet synes i stället böra vara att bereda sådana skuldsatta jordbrukare, vilka med skötsamhet arbeta i sin näring, möjlighet att behålla sina jordbruk och kämpa sig igenom krisen.

I avseende å kredithjälpens ordnande må för det första framhållas, att den-
samma, såsom nyss framhållits, i anseende till lägets kritiska beskaffenhet och den
skärpning av krisen, som kan förväntas under den närmaste framtiden, synes böra
sättas i verket med största möjliga skyndsamhet. Beträffande hjälptåtgärdernas
räckvidd synes det visserligen, med hänsyn till de allmänt rådande svårigheterna å
det finansiella området, oundgängligt att begränsa sig till det allra nödvändigaste,
men å andra sidan måste jordbrukets läge anses kräva stödåtgärder av den art och
omfattning, att desamma kunna bereda de svårast ställda lättnader av verklig be-
tydelse.

Vad beträffar sättet för kredithjälpens anordnande, kunna naturligen olika ut-
vägar vara tänkbara, men jordbruksutredningen avser icke att närmare ingå härpå,
utan detta spörsmål synes liksom här behandlade fråga i övrigt böra göras till
föremål för utredning genom särskilda experter å kreditväsendets område jämte
representanter för jordbruket. Jordbruksutredningen vill följaktligen här in-
skränka sig till ett par allmänna uttalanden i frågan.

Sålunda synes kredithjälpen å jordbruket böra realiseras bland annat genom
beredandet av ökade möjligheter till kredit på billiga villkor och genom åväga-
bringandet av räntelättnader å sådana redan förefintliga krediter, som draga sär-
skilt hög ränta. För förstnämnda syfte synes erforderligt, att det allmänna ställer
medel i viss omfattning till förfogande för utlåning till låg ränta, vilken utlåning
torde kunna tänkas förmedlad av landets ordinära kreditinrättningar av olika slag.
Det andra ovan berörda syftet eller räntans nedbringande å redan befintliga kre-
diter skulle tydligen i viss utsträckning kunna tillgodoses genom en utlåning av
nyssberörda slag, nämligen i den mån lån och växelskulder med hög ränta kunde
omplaceras i ifrågavarande billiga lån. Då det emellertid knappast synes tänkbart,
att allmänna medel till låg ränta skulle kunna disponeras i den omfattning, som
bleve erforderlig för möjliggörande av en mera allmän överflyttning av de mest
skuldsatta jordbrukarnas högförräntade krediter, anser jordbruksutredningen, att
även andra utvägar måste sökas för ifrågavarande syftes vinnande. Såsom en dylik
tänkbar utväg må här anföras, att riksbanken verkställer rediskontering av jord-
brukarväxlar med tillämpning av lågt diskonto och därmed bereder affärsbanker
och jordbrukskreditkassor möjlighet att tillhandahålla jordbrukare växelkredit till
i motsvarande grad sänkt ränta.

Slutligen vill jordbruksutredningen tillägga, att särskilda anstalter för lättande
av jordbrukets kreditsvårigheter synas vara desto mera av nöden, som den av jord-
brukskrisen framkallade värdeminskningen av jordbruksfastigheterna icke i längden
kan undgå att medföra allvarliga konsekvenser med avseende på berörda fastig-
heters värde som kreditunderlag. I viss omfattning torde redan praktiseras, att vid
beviljandet av nya dylika lån ett sänkt belåningsvärde åsättes fastigheterna och
att extra amorteringar begäras å högt liggande inteckningar. Här berörda fråga
skulle tydligen i hög grad aktualiseras, därest vid den kommande allmänna fastig-
hetstaxeringen en allmänare och mera betydande nedsättning av taxeringsvärdena
skulle visa sig motiverad.

I anslutning till vad ovan anförts får jordbruksutredningen hemställa, att skynd-
samma åtgärder måtte vidtagas för beredande av kreditlättnader å sådana jord-
brukare, som därav äro i särskilt trängande behov, samt att närmare utredning
rörande ifrågavarande kredithjälpens lämpliga åvägabringande och praktiska genom-
förande måtte verkställas.

Underdånigst

David Pettersson.

Nils Adler.

Thure Björkman.

Axel Pehrsson.

G. H. Andersson.

Fabian Lilliecreutz.

Gerh. Strindlund.

A. Lilienberg.

Förslag till kungörelse angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Häri genom förordnas som följer:

Inledande bestämmelser.

1 §.

Under tiden från och med den 1 juli 1932 till och med den 30 juni 1933 må lån av statsmedel beviljas åt jordbrukare enligt de i denna kungörelse meddelade bestämmelser.

Med jordbrukare förstås här den, som bereder sig utkomst huvudsakligen genom att driva jordbruk.

Om ackordslån.

2 §.

Till jordbrukare, vilkens ekonomiska ställning på grund av rådande jordbrukskris blivit så försämrad, att skulderna överstiga värdet av tillgångarna, må under de villkor och i den ordning nedan sägs utlämnas lån för underlåtande av genomförande av ackord (*ackordslån*).

3 §.

Endast jordbrukare, som är svensk undersåte samt ej senare än den 1 maj 1931 tillträtt den av honom brukade fastigheten, kan erhålla ackordslån.

4 §.

Ackordslån må beviljas allenast om det med hänsyn till ackordets beskaffenhet samt omständigheterna i övrigt synes sannolikt, att gäldenären efter ackordets genomförande skall kunna fortsätta att driva jordbruket och därunder göra rätt för sig.

Med avseende å ackordet skola följande villkor uppfyllas:

1. gäldenärens skulder skola genom ackordet så nedbringas, att efter ackordets genomförande skuldsumman, om däri inräknas hälften av ackordslånet, icke överstiger tillgångarnas enligt 10 § beräknade värde;

2. ackordet skall omfatta jämväl fordran hos gäldenären, för vilken ställts säkerhet i form av pant eller inteckning, till den del säkerheten enligt vederbörande nämnds bedömande ej förslår till fordringens gäldande;

3. i samband med ackordet skall betalas förfallen utskyld och arrendeavgift ävensom ränta å sådan fordran, som i 2. sägs, i den mån säkerheten beräknas

förlå även till räntans gäldande, såvida icke borgenären medger att räntan får inestå och därom avgiver förbindelse, som i 6. sägs;

4. ackordet må icke innebära nedsättning av tjänstehjons och arbetares lönefordran till lägre belopp än dessa varit berättigade utfå i händelse av konkurs;

5. ackordet må icke till fordringsägarna giva mera än sextio procent av fordringsbeloppet;

6. innehavare av sådan inteckning i gäldenärens fastighet, som täckes av fastighetens enligt 10 § beräknade värde men ej ligger inom två tredjedelar av samma värde samt icke lämnats såsom säkerhet för lån från statens utlåningsfonder, skall, därest laga hinder ej möter, utfästa sig att under två år från dagen för ackordslånets beviljande icke indriva fordringen, såvida utfäst ränta erlägges utan väsentligt dröjsmål och säkerheten ej genom gäldenärens förvållande märkligt försämrats.

5 §.

Ackordslån må ej överstiga ett belopp av fyrahundra kronor ökat med tjugo procent av det för 1932 gällande taxeringsvärdet å den av gäldenären brukade jordbruksfastigheten; dock får ackordslån icke i något fall utgå med högre belopp än tiotusen kronor.

Vid bestämmande av lånebeloppets storlek skall i övrigt iakttagas, att detta ej bestämmes högre än föreskriften i 4 § 1. medger samt att de oprioriterade borgenärerna icke genom ackordslånet i ackordet erhålla, utöver vad de enligt den i 10 § omförmälda förteckningen över gäldenärens tillgångar och skulder beräknas kunna bekomma, mer än fem procent av fordringsbeloppet.

6 §.

Skyldigheten att återbetala ackordslån skall så till vida vara beroende av framtida förändring i värdet å jordbruksfastigheter, att om jordbruksvärdet enligt 1938 års fastighetstaxering å samtliga jordbruksfastigheter inom länet med undantag av fastigheter, som ägas av svenska aktiebolag och bankbolag, överstiger motsvarande vid 1933 års fastighetstaxering fastställda jordbruksvärde med minst tio procent, ackordslånet skall återbetalas i dess helhet, att, om sagda jämförelse ej utvisar någon stegring, endast hälften av lånet skall återbetalas, samt att, om stegring inträffar med mindre än tio procent, utöver hälften av lånet skall återbetalas mot stegringen svarande del av den andra hälften.

Sedan 1938 års fastighetstaxering avslutats, bestämmer Kungl. Maj:t för varje län huru stor del av ackordslånen, som skall återbetalas.

Ackordslån är under de två första åren räntefritt; därefter skall erläggas ränta efter fem procent om året å halva lånebeloppet och, sedan det bestämts hur stor del av lånet, som därutöver skall återbetalas, jämväl å denna del.

Återbetalning av ackordslån skall ske med en femtedel om året under fem år med början 1939.

7 §.

Till säkerhet för ackordslån skall låntagare, som äger den brukade fastigheten, lämna inteckning i denna med rätt närmast efter den intecknade gäld, som efter ackordets genomförande skall kvarstå, och annan låntagare ställa borgen eller annan säkerhet för lånets halva belopp.

Låntagare skall förbinda sig att icke innan ackordslånet inlösts utan Kungl. Maj:ts medgivande låta meddela inventarie- eller förlagsinteckning i sin egendom; dock må han, då säkerheten för lånet utgöres av borgen, lämna borgensman dylik inteckning för lånets halva belopp.

Ackordslån skall vara till betalning förfallet, om låntagaren låter väsentligt dröjsmål komma sig till last med fullgörande av amortering eller räntebetalning å lånet, om han i strid mot åtagen förbindelse låter meddela inventarie- eller förlagsinteckning i sin egendom, om han gör sig skyldig till vanskötsel av jordbruket, om genom hans förvållande den för lånet ställda säkerheten märkligt försämrats eller om han upphör att driva jordbruk.

8 §.

Den, som vill erhålla ackordslån, skall därom göra skriftlig ansökan hos stödlånenämnden i den ort, där jordbruket drives.

9 §.

Stödlånenämnden skall, därest den finner uppenbart, att på grund av bestämmelserna i 2 och 3 §§ hinder möter för beviljande av ackordslån eller att förutsättningar saknas för att gäldenären, även om ackordslån erhålles, skall kunna fortsätta att driva jordbruket, avvisa ärendet samt genast i rekommenderat brev giva sökanden meddelande härom. I annat fall skall nämnden meddela beslut om ärendets upptagande till behandling. Över nämndens beslut, varigenom ärendet avvisas, äger sökanden klaga hos länsnämnden inom fjorton dagar efter delfäendet.

10 §.

Har stödlånenämnden meddelat beslut om upptagande av ärendet, skall nämnden, så snart ske kan, ombesörja upprättande av förteckning över gäldenärens tillgångar och skulder, därest dylik förteckning ej ingivits av sökanden. Förteckningen skall upprättas av två personer, av vilka en skall vara nämndens ordförande eller den av hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedde ledamoten av nämnden. Tillgångarna skola upptagas till saluvärdet, dock må fastighet ej åsättas värde, som med mer än tjugo procent avviker från det under 1932 gällande taxeringsvärdet. Förteckningen, som skall undertecknas av sökanden under edsförpliktelse, skall granskas av nämnden.

Har sökanden ingivit förteckning över sina tillgångar och skulder, skall nämnden med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i första stycket låta undersöka riktigheten av densamma och göra erforderliga ändringar och tillägg.

Vid beräkning av värdet å gäldenärens tillgångar skall däri ej inräknas vad som av bärgad gröda kan anses åtgå för gårdens behov under tiden till nästa skörd eller lösören, som enligt 65 § första punkten utsökningslagen skola undantagas från utmätning.

11 §.

Understiga tillgångarna skulderna, skall stödlänenämnden vara gäldenären behjälplig med åvägabringande av underhandsackord på sådana villkor, att ackordslån kan erhållas. Möter hinder för erhållande av underhandsackord men finner nämnden antagligt, att genom ackordsförhandling utan konkurs skall kunna vinnas ackord på villkor, som nyss sagts, skall nämnden biträda gäldenären vid sådan förhandling. Vad sist stadgats skall gälla även i händelse ackordsförhandling utan konkurs redan inletts.

Är gäldenären försatt i konkurs, skall nämnden biträda honom vid förhandling om ackord i konkursen, om antagas kan, att ackord skall kunna vinnas på förutnämnda villkor.

12 §.

Har uppgörelse om underhandsackord träffats, skall stödlänenämnden till länsnämnden översända gäldenärens ansökan om ackordslån jämte följande handlingar:

1. ackordsförslaget samt borgenärernas skriftliga godkännande därav;
2. gravationsbevis rörande gäldenären tillhörig fastighet, handling utvisande taxeringsvärdet å fastighet, som gäldenären brukar, samt, därest gäldenären häftar för oguldna utskylder, utdrag ur restlängden;
3. uppställning utvisande boets ställning före ackordet, sättet för ackordets genomförande samt boets ställning efter ackordets genomförande;
4. förklaring av borgenär, att han vill avgiva utfästelse, som i 4 § 3. och 6. sägs;
5. då annan säkerhet än inteckning skall lämnas för ackordslånet, uttalande om denna;
6. stödlänenämndens eget yttrande, innefattande uttalande angående de i 2, 3 och 4 §§ angivna förhållanden samt tillstyrkande av ackordslån till visst belopp eller avstyrkande.

13 §.

Har ansökan om ackordsförhandling utan konkurs skett, eller är gäldenären försatt i konkurs, skall stödlänenämnden till länsnämnden insända meddelande härom jämte gäldenärens ansökan om ackordslån, ackordsförslaget samt de i 12 § 2.—6. omnämnda handlingar; och åligger det i dylikt fall länsnämnden att, innan sammanträde med borgenärerna skall hållas för prövning av ackordsförslaget, meddela besked huruvida och till vilket belopp ackordslån kommer att beviljas, om ackord kommer till stånd enligt ackordsförslaget.

14 §.

Länsnämnden skall, sedan de i 12 § angivna handlingar inkommit till nämnden, avgöra frågan om beviljande av ackordslån.

Har ackord fastställts i ackordsförhandling utan konkurs eller i konkurs, skall nämnden, sedan till densamma inkommit protokoll rörande rättens behandling av ackordsärendet samt bevis att rättens utslag vunnit laga kraft, meddela slutligt beslut i frågan om ackordslånet.

15 §.

Finner stödlånenämnden under behandling av fråga om ackordslån, att gäldenären gynnat någon borgenär till förfång för andra eller förhållit sig otillbörligt mot sina borgenärer, skall stödlånenämnden genast hänskjuta ärendet till länsnämnden. Finner länsnämnden, att gäldenären låtit komma sig till last förhållande, som nyss sagts, skall nämnden omedelbart avslå ansökningsen.

16 §.

Då stödlånenämnden beslutat till behandling upptaga ärende angående ackordslån eller då länsnämnden efter anförda besvär fattat sådant beslut, skall omedelbart meddelande härom sändas till konkursdomaren, överexekutor och utmätningsmannen i den ort, där sökanden driver jordbruk. Finner stödlånenämnden sedermera, att ackord ej kan komma till stånd på sådana villkor att ackordslån kan erhållas, skall underrättelse härom ske på sätt nyss sagts.

Sedan länsnämnden beviljat eller avslagit ansökan om ackordslån, skall den till nyssnämnda myndigheter sända meddelande härom.

17 §.

Bifalles ansökan om ackordslån, skall länsnämnden avfordra gäldenären skuldebrev, i vilket skall upptagas samtliga lånevillkor, samt övervaka, att de i 4 § 3. och 6. avsedda utfästelser antecknas å fordringsbevisen, ävensom ombesörja uttagande av inteckning, som skall utgöra säkerhet för ackordslånet, och de på grund av bestämmelsen i 7 § första stycket erforderliga dödningsoch nedsättningsåtgärder beträffande äldre inteckningar.

Länsnämnden skall därefter till statskontoret översända protokoll över nämndens beslut om lånets beviljande, gäldenärens skuldebrev jämte därtill hörande säkerhetshandlingar samt, om säkerheten utgöres av inteckning, vederbörligt gravationsbevis.

Finner statskontoret efter granskning av handlingarna hinder ej möta för utanordnande av lånet, skall lånebeloppet översändas till länsnämnden för utbetalning till borgenärerna.

Om förbättringslån.

18 §.

Till jordbrukare, som i 3 § sägs och som brukar jordbruksfastighet, vilkens taxeringsvärde enligt den under 1932 gällande taxeringen ej överstiger femton-

tusen kronor, må under de villkor och i den ordning nedan stadgas utlämnas lån mot åtagande att utföra visst förbättringsarbete å fastigheten (*förbättringslån*).

Arrendator, som arrenderar del av fastighet, för vilken särskilt taxeringsvärde ej finnes bestämt, må erhålla förbättringslån, om den odlade jordens areal ej överstiger tio hektar.

19 §.

Förbättringslån må beviljas allenast om sökanden är i behov av penningar för att kunna erlägga förfallna utskylder, räntor eller andra före den 1 juli 1932 uppkomna skulder, som han ådragit sig för jordbruksdriften eller, där han i väsentlig mån varit beroende av biförtjänster, på grund av att sådana ej kunnat erhållas, nödgats för sitt och sin familjs uppehälle ikläda sig, samt sökanden utnyttjat de möjligheter, som stått honom till buds, att annorledes upplåna erforderliga medel eller att genom arbete åt annan eller eljest erhålla inkomster.

Förbättringslån må dock ej beviljas, om sökandens behov av penningar får anses självförvållat eller förorsakat av jordbruksdriften ovidkommande omständigheter, om det med hänsyn till hans ekonomiska ställning eller förhållanden i övrigt måste antagas, att han, även om förbättringslån erhålles, blir nödsakad lämna sitt jordbruk, eller om sökanden innehar egnahemslån.

20 §.

Sökanden skall förbinda sig att å den av honom brukade fastigheten utföra visst arbete ägnat att förbättra densamma, såsom dikning, nyodling, röjning, betesförbättring, byggnadsarbete, stenbrytning, åtgärder för skogskultur, väg- arbete eller liknande. Arbetet skall vara sådant, att sökanden är i stånd att utföra detsamma och för anskaffande av redskap och materialier ej behöver hava utgift å högre belopp än femtio kronor.

Förbättringslån må ej beviljas för utförande av arbete, för vilket sökanden erhållit lån från statens eller hushållningssällskaps lånefonder eller bidrag av allmänna medel.

21 §.

Förbättringslån må beviljas med högst två tredjedelar av det belopp, vartill arbetskostnaden för förbättringsarbetet uppskattas, dock att, om det för arbetets utförande kräves redskap eller materialier, som sökanden ej äger eller utan kostnad kan anskaffa, det sålunda beräknade beloppet må ökas med högst femtio kronor. Ej må i något fall förbättringslån utgå med högre belopp än fyrahundra kronor.

Vid bestämmande av lånebeloppet skall hänsyn tagas till sökandens ekonomiska förhållanden samt jordbrukets storlek.

För förbättringslån fordras ej säkerhet.

Till samme person må ej utlämnas mer än ett förbättringslån.

22 §.

Har låntagaren inom förelagd tid utfört åtaget förbättringsarbete, vare han, sedan arbetet blivit i föreskriven ordning godkänt, fri från skyldighet att återbetala lånet.

Underlåter låntagaren att inom förelagd tid utföra arbetet på sådant sätt att det kan godkännas och beror underlåtenheten icke på sjukdom, olyckshändelse eller annan omständighet, varöver låntagaren ej kunnat råda, eller har låntagaren uppenbarligen missbrukat lånebeloppet, vare han skyldig omedelbart återbetala detsamma jämte fem procent ränta därå från utbetalningsdagen.

23 §.

Den, som vill erhålla förbättringslån, skall till ordföranden eller ledamot av stödlånenämnden i den ort, där jordbruket drives, ingiva till nämnden ställd skriftlig ansökan med angivande av det tilltänkta förbättringsarbetet. Ansökan skall vidare innehålla uppgift om den av sökanden brukade fastigheten och dennas areal, när sökanden tillträtt fastigheten samt om sökanden erhållit lån eller bidrag, som avses i 20 § andra stycket, ävensom förklaring att sökanden ej har egnahemslån. Ansökan skall åtföljas av en under edlig förpliktelse underskriven uppgift om sökandens tillgångar och skulder samt av debetsedel eller annan handling, som utvisar fastighetens taxeringsvärde.

Ordföranden eller ledamot av stödlånenämnden skall företaga undersökning huruvida skäl föreligga för lånets beviljande.

24 §.

Finner stödlånenämnden, att förbättringslån ej bör beviljas, skall nämnden avvisa ansökan och genom rekommenderat brev underrätta sökanden härom. Sådant beslut äger sökanden överklaga hos länsnämnden inom fjorton dagar efter delfäendet.

25 §.

Därest stödlånenämnden finner ansökan böra upptagas, skall av nämnden eller, där så finnes oundgängligen erforderligt, av sakkunnig person upprättas beskrivning över det angivna förbättringsarbetet och uppskattnings av arbetskostnaden.

Nämnden skall därefter till länsnämnden insända ansökan jämte därtill hörande handlingar ävensom eget yttrande, innefattande redogörelse, i vad mån de i 18—20 §§ stadgade förutsättningar för bifall till ansökan föreligga, ävensom uttalande, huruvida förbättringslån bör beviljas eller icke, samt i förstnämnda fall uppgift om lånebeloppet och beskrivning över det förbättringsarbete, som bör utföras.

26 §.

Förbättringslån beviljas av länsnämnden. Länsnämnden äger, där så finnes oundgängligen nödvändigt för ansökningens prövning, föranstalta om ytterligare besiktning av sökandens jordbruk.

27 §.

Vid beviljande av förbättringslån skall länsnämnden bestämma det förbättringsarbete sökanden skall utföra samt tid, då arbetet senast skall vara avslutat. Tiden må bestämmas till högst två år eller undantagsvis, då särskilda skäl föreligga, till högst två och ett halvt år från lånets beviljande.

Länsnämnden må föreskriva, att lånebeloppet helt eller delvis skall utbetalas direkt till angiven borgenär.

28 §.

Sedan förbättringslån beviljats och sökanden undertecknat skuldförbindelse, i vilken lånevillkoren upptagits, skall länsnämnden till länsstyrelsen insända förbindelsen jämte avskrift av länsnämndens beslut. Länsstyrelsen skall enligt länsnämndens beslut utbetala beloppet samt tillställa sökanden avskrift av skuldförbindelsen.

29 §.

Inom två månader efter den för arbetets avslutande bestämda tid skall låntagaren till länsstyrelsen inkomma med bevis av ordföranden i stödlånenämnden att arbetet utförts och godkänts.

Finner ordföranden begärt bevis ej kunna lämnas, skall låntagaren härom erhålla skriftligt besked och äger han inom fjorton dagar hos länsnämnden anföra besvär över att bevis vägrats. Länsnämnden skall till länsstyrelsen insända meddelande om dylika besvär ävensom angående nämndens beslut i anledning av besvären.

30 §.

Kan låntagaren på grund av omständighet, som avses i 22 § andra stycket, ej inom förelagd tid avsluta arbetet, äge länsstyrelsen medgiva uppskov.

31 §.

Länsstyrelsen skall, om låntagaren ej inom vederbörlig tid inkommer med bevis att arbetet är avslutat och godkänt samt meddelande enligt 29 § ej heller inkommit om anförda besvär eller om låntagaren eljest finnes skyldig återbetala lånet, vidtaga åtgärder för lånets indrivande.

Om stödlånenämnder, länsnämnder och stödlåneombud.

32 §.

För behandling av frågor angående ackordslån och förbättringslån (*stödlån*) skola tillsättas länsnämnder, stödlånenämnder och stödlåneombud.

33 §.

I varje län inrättas en länsnämnd, som skall bestå av ordförande och tre ledamöter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna skall en, som

skall vara jordbrukare, deltaga i handläggningen av alla ärenden, en, som utses efter förslag av vederbörande handelskammare och som skall äga praktisk erfarenhet i fråga om jordbrukarnas kreditförhållanden, deltaga i behandlingen av ärenden angående ackordslån, samt en, som utses på förslag av hushållningssällskapets förvaltningsutskott och som skall besitta teknisk sakkunskap rörande jordbruksfrågor, deltaga i handläggningen av ärenden angående förbättringslån.

För ordföranden och ledamöterna skola enligt samma regler utses ersättare.

Länsstyrelsen äger, där så finnes nödigt, förordna särskild sekreterare hos nämnden.

34 §.

I varje tingslag inrättas en stödlånenämnd. Där länsstyrelsen finner erforderligt, må för viss del av tingslaget inrättas särskild stödlånenämnd. Stad räknas till det angränsande tingslag, som länsstyrelsen bestämmer.

Stödlånenämnd skall bestå av ordförande och två ledamöter. Ordföranden utses av länsstyrelsen och den ene ledamoten av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Ordföranden och nämnde ledamot skola äga erfarenhet rörande jordbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden samt vara väl förtrogna med jordbrukarnas förhållanden inom tingslaget. Ersättare för dem skola utses enligt samma regler. Om den tredje ledamoten stadgas i 35 §.

35 §.

Länsnämnden skall utse ett stödlåneombud för varje kommun eller, där så finnes lämpligt, för viss del av kommun eller för flera kommuner. Stödlåneombud skall vara ledamot av stödlånenämnden vid behandling av ärenden, som avse jordbruk inom det område, för vilket ombudet utsetts. Till stödlåneombud må utses allenast i jordbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden erfaren person, som är bosatt inom området och är väl förtrogen med jordbrukarnas förhållanden därstädes.

Stödlånenämndens ordförande samt den av hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedde ledamoten av stödlånenämnden skola, så snart de utsetts, till länsnämnden inkomma med förslag rörande tillsättande av stödlåneombud.

36 §.

Såsom länsnämnds eller stödlånenämnds beslut skall gälla den mening, om vilken de flesta i nämnden förena sig, eller om var har sin mening, den mening ordföranden omfattar.

Hos länsnämnd och stödlånenämnd skola föras protokoll.

37 §.

Stödlånenämnd och stödlåneombud skola tillhandagå jordbrukare med upplysningar rörande sätt och villkor för stödlåns erhållande samt med råd och biträde i fråga om ordnande av uppkomna betalningssvårigheter.

38 §.

Instruktion för nämnderna samt föreskrifter rörande arvode till ordförande och ledamöter i nämnderna samt till sekreterare i länsnämnd utfärdas av Kungl. Maj:t.

39 §.

Nämndernas och stödlåneombudens verksamhet skall upphöra å dag, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Särskilda bestämmelser.

40 §.

Kostnaden för nämndernas och stödlåneombudens verksamhet bestrides av statsmedel liksom även kostnaden för inteckningsåtgärder, som erfordras för erhållande av ackordslån.

41 §.

Bestämmelser rörande tillsyn över nämndernas verksamhet ävensom de närmare föreskrifter, som äro erforderliga för tillämpningen av denna kungörelse, meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den — — —

Specialmotivering till förslag till kungörelse angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Stödlånen äro avsedda endast för självständiga jordbrukare, sålunda för dem, som från självständigt bedriven jordbruksverksamhet hämta sin huvudsakliga bärgning, men däremot icke för sådana, som egentligen äro att anse såsom jordbruksarbetare. Detta utesluter dock icke att mindre jordbruksföretagare, som under viss del av året för annans räkning pläga utföra arbete, t. ex. körslor eller skogsarbeten, kunna erhålla stödlån. Den, som vid sidan av jordbruk bedriver med jordbruket ej direkt sammanhängande affärsrörelse i mera avsevärd omfattning, bör vara utesluten från möjlighet att erhålla stödlån, likaså ägare av jordbruksegendom, som har densamma helt eller så gott som helt utarrenderad.

Om ackordslån.

2 §.

Möjligheten att för underlättande av genomförande av ackord erhålla lån av statsmedel, s. k. ackordslån, har begränsats till fall, då vederbörandes ekonomiska ställning är sådan, att skulderna överstiga tillgångarna. Jordbrukare, som har tillgångar till värde överstigande skulderna, men som icke desto mindre är oförmögen fullgöra sina betalningsförpliktelser, kan sålunda icke erhålla ackordslån, även om borgenärerna skulle vara benägna medgiva ackord. Jordbruksutredningen har nämligen ansett, att staten icke bör medverka till att den, vars tillgångar finnas överstiga skulderna, söker befria sig från en del av dessa genom ackordsuppgörelse.

Med de föreslagna stödåtgärderna avses att bereda hjälp åt jordbrukare, som *till följd av rådande jordbrukskris* kommit i ekonomiskt trångmål. Utesluten från möjlighet att erhålla ackordslån bör alltså den vara, som redan före jordbrukskrisen varit på obestånd men lyckats hålla sig uppe; likaså den, om vilken det med sannolikhet kan antagas, att hans obestånd beror på andra omständigheter än jordbrukskrisen. Vid bedömande av, huruvida orsaken till obeståndet varit att hänföra till jordbrukskrisen, bör iakttagas, att såsom en följd av jordbrukskrisen ej är att anse allenast inträffade prisfall på jordbruksprodukter utan även prisfallet å skogsprodukter. Härav följer jämväl, att jordbrukare, vilka för sin utkomst äro delvis beroende av biförtjänster genom skogsarbete eller körslor, äro berättigade erhålla ackordslån, om deras obestånd är en följd av att sådana biförtjänster uteblivit på grund av prisfallet å skogsprodukter. Av det nyss anförda framgår, att jordbrukare, vilkas obestånd uppkommit genom förvärvsverksamhet, bedriven vid sidan av jordbruket, eller genom andra jordbruket ovidkommande omständigheter, äro uteslutna från

möjlighet att erhålla ackordslån. Uppenbart är, att detsamma gäller om dem, som kunna anses hava själva vållat sitt obestånd, exempelvis genom bristande omsorg eller uppenbart oförstånd vid jordbrukets skötsel, genom alltför dyrbart levnadssätt eller genom lättsinnigt ingångna ansvarsförbindelser. Det skulle kunna ifrågasättas, om stödlån överhuvud borde lämnas, då obeståndet uppkommit genom förluster till följd av ansvarsförbindelser. Emellertid kan man härvidlag ej undgå att taga hänsyn till den omständigheten, att vid finansiering av jordbruk i vårt land ansvarsförbindelser mycket ofta förekomma. Vid tillfälligt behov av penningar är det ju nästan regel, att jordbrukarna anlita sina grannar eller vänner för erhållande av borgens- eller växelförbindelse, och den, som sålunda anlitat andra, kan icke undandraga sig att som gentjänst själv ikläda sig ansvarsförbindelser. En jordbrukare, som icke i större omfattning än som kan anses rimligt, iklätt sig ansvarsförbindelser, men som likväl till följd av förluster å dessa bragts på obestånd, synes därför icke böra uteslutas från möjligheten att erhålla ackordslån. Hava däremot ansvarsförbindelserna icke stått i rimligt förhållande till vederbörandes betalningsförmåga vid tiden för deras ingående eller hava de ingåtts under sådana omständigheter, att förlust varit att vänta, och har obeståndet uppkommit genom sålunda lättsinnigt ingångna ansvarsförbindelser, bör uppenbarligen ackordslån ej kunna lämnas.

Ackordslån bör kunna beviljas även för åstadkommande av ackord i konkurs.

3 §.

Att ackordslån icke bör utlämnas till annan jordbrukare än den, som är svensk undersåte, torde vara uppenbart. Från möjlighet att erhålla ackordslån synes vidare böra undantagas den, som senare än våren 1931 börjat driva jordbruk å den fastighet, han vid sökandet av ackordslån innehar. Redan vid nämnda tid var jordbrukskrisen fullt utbildad, vadan den, som då eller senare satt upp nytt jordbruk, i regel torde hava varit i tillfälle att draga fördel av den nedgång av fastighetsvärden och arrenden samt priser å kreatur och inventarier, som jordbrukskrisen fört med sig. I varje fall bör han då hava haft full anledning att räkna med de förändrade förhållanden för jordbruket, som krisen medfört. Att den 1 maj valts såsom avgörande tidpunkt i detta avseende och icke den 14 mars beror på, att vid arrende eller inköp av jordbruksfastighet i norra Sverige såsom tillträdesdag i regel bestämmes den 1 maj.

Ackordslån kan ej beviljas juridiska personer, som driva jordbruk.

4 §.

Avsikten med ackordslån är, såsom i annat sammanhang framhållits, att underlätta genomförande av ackord för jordbrukare, som kommit på obestånd, för att de därefter skola kunna fortsätta med sina jordbruk. Ackordslån bör därför ej lämnas i andra fall, än då gäldenären kan antagas efter ackordets genomförande vara i stånd att fortsätta jordbruket och därunder göra rätt för sig. Härvid är uppenbarligen ackordets beskaffenhet av den största betydelse. I detta hänseende har jordbruksutredningen ansett nödvändigt angiva vissa vill-

kor, som i varje fall måste uppfyllas för erhållande av ackordslån. Härtill återkommer jordbruksutredningen i det följande. Av betydelse äro naturligen även de villkor, på vilka gäldenären kan anskaffa för ackordets genomförande utöver ackordslånet erforderliga medel. Det åligger de lånebeviljande myndigheterna tillse, att villkoren för dylika lån ej äro sådana, att risk föreligger att gäldenären ej kan uppfylla dem eller att de lägga hinder i vägen för fullgörandet av hans förpliktelser med avseende å återbetalande av ackordslånet. Men ackordslån får ej heller beviljas i sådana fall, då gäldenären saknar förutsättningar att, även om hans affärer saneras, i fortsättningen driva sitt jordbruk och därav erhålla sin utkomst. Att dylika förutsättningar saknas, kan bero på personliga omständigheter, såsom bristande kunnighet i jordbruksdrift, bristande skötsamhet eller liknande förhållanden eller bristande fysisk förmåga. Även om jordbrukaren på grund av sjuklighet eller ålder icke själv kan deltaga i alla förekommande göromål, kan han hava förutsättningar att fortfarande driva jordbruket, nämligen om hans sjuklighet icke lägger hinder i vägen för ledande av jordbruksarbetet och deltagande i åtminstone vissa göromål. Men även yttre förutsättningar kunna saknas för att jordbruket med fördel skall kunna fortsättas; såsom exempel härå kan nämnas, att inventarierna äro otillräckliga eller åbyggnaderna så dåliga, att de icke någon längre tid kunna användas utan förbättringar, som gäldenären ej är mäktig att åstadkomma. Om gäldenären har så dåligt reda på sina skulder eller sin ställning i övrigt att tillförlitlig utredning därom ej står att vinna, torde ackordslån ej kunna beviljas.

Vid bedömande av gäldenärens möjlighet att efter ackordets genomförande fortsätta sitt jordbruk och därunder göra rätt för sig uppstår frågan, vilken hänsyn som bör tagas till jordbrukskrisens varaktighet. Man måste taga i betraktande att jordbrukskrisen fortfar och ännu någon tid måste befaras fortfa. Å andra sidan synes man icke böra låta möjlig farhåga för att nu rådande krisförhållanden för framtiden skola bestå bliva avgörande vid bedömande av denna förutsättning för ackordslån.

Jordbruksutredningen övergår härefter till att närmare angiva de villkor ett ackord ansetts böra uppfylla för att ackordslån skall kunna lämnas:

1. Såsom framgår av det föregående måste gäldenärens ställning efter ackordets genomförande bliva sådan, att han är solvent. Detta kan icke vara fallet, om hans efter ackordet kvarstående skuldsumma överstiger värdet av hans tillgångar. Tvärtom bör i regel skuldsumman efter ackordets genomförande icke få uppgå till så högt belopp som tillgångarnas värde. I skuldsumman bör härvid dock icke inräknas mera än hälften av ackordslånet, enär jordbruksutredningen, såsom i det följande närmare beröres, med hänsyn till vikten av att låntagarens ekonomiska ställning genom lånet effektivt upphjälpes anser sig böra föreslå, att endast hälften av ackordslånet skall ovillkorligen återbetalas under det att skyldigheten att återbetala resten av lånet skall vara beroende av huruvida konjunkturerna för jordbruksnäringen förbättras. Det belopp, vartill hans skulder efter ackordets genomförande uppgå, får under inga förhållanden vara större än att tillgångarnas värde därjämte täcker minst halva ackordslånet. Det bör dock framhållas, att om efter ackordets

genomförande tillgångarnas värde nått och jämnt täcker skuldsumman med inräknande av halva ackordslånet, vederbörande nämnder böra särskilt undersöka huruvida det oaktat förutsättningar finnas för att gäldenären skall kunna reda sig i fortsättningen.

2. Ackordet bör uppenbarligen i regel omfatta alla oprioriterade fordringar. Detta har dock icke ansetts böra uppställas såsom en ovillkorlig förutsättning för beviljande av ackordslån, enär förhållandena i det särskilda fallet kunna betinga undantag. Sålunda kunna fall förekomma, då skuld, vari gäldenären häftar till andelsförening eller bolag för andel däri, ej bör ingå i ackordet. Ofta torde det nämligen vara av stort värde med hänsyn till gäldenärens fortsatta jordbruksdrift att hans förhållande till dylik korporation blir orubbat. Omständigheterna kunna även vara sådana att liknande undantag bör göras för enstaka fordran å ringa belopp. Även ansvarsförbindelser böra i regel omfattas av ackordet. Är förbindelsen, såvitt bedömas kan, riskfri, synes dock, om borgenären ej vill befria gäldenären från densamma, den omständigheten att förbindelsen ej omfattas av ackordet icke böra utgöra hinder för erhållande av ackordslån.

I det fall att tredje man ställt pant för viss gäldenärens skuld måste även detta förhållande genom ackordet regleras, antingen så, att gäldenären övertager panten och å pantägarens därigenom uppkomna fordran betalar ackord, eller ock så, att pantägaren förbinder sig att låta panten kvarligga såsom säkerhet för gäldenärens förbindelse.

Uppenbart är, att ackordet ej kan omfatta prioriterade fordringar i allmänhet. Enligt lagen om ackordsförhandling utan konkurs beröras förmånsberättigade borgenärer överhuvud icke av ett enligt denna lag tillkommet tvångsackord. Emellertid torde dock vara erforderligt att för beviljande av ackordslån uppställa något strängare villkor i detta hänseende. Borgenär, som till säkerhet för sin fordran har realsäkerhet i någon gäldenärens egendom, är till den del fordringsbeloppet överskjuter säkerhetens värde, i realiteten att likställa med oprioriterade borgenärer. För erhållande av ackordslån synes det böra göras till villkor, att dylika i verkligheten oprioriterade fordringar omfattas av ackordet. Det kan uppenbarligen ofta bliva svårt att avgöra, huruvida i sådana fall bristande täckning föreligger, men ett avgörande måste träffas för att man skall kunna överblicka gäldenärens verkliga ställning och huru mycket, som i ackord kan erbjudas de oprioriterade borgenärerna. Tydligen kan det understundom visa sig omöjligt att åstadkomma en överenskommelse med borgenären i detta hänseende. Det kunde med hänsyn härtill, såsom skett i Danmark, ifrågasättas att införa bestämmelser, som möjliggjorde att ackord tvångsvis kunde genomföras mot dylik borgenär, som ställde sig avvisande mot frivillig uppgörelse. I Danmark har väckt förslag härom dock ej godkänts, främst av det skäl, att tvångsingrepp i en inteckningshavares rätt ansetts ägnade att rubba tilltron till inteckningsinstitutets tillförlitlighet såsom säkerhet och därmed en av fastighetskreditens grundvalar. Samma skäl har för jordbruksutredningen varit avgörande, då utredningen funnit sig icke böra föreslå

en sådan utväg. Emellertid förefaller det sannolikt, att alltför stor farhåga ej behöver hysas för att sådana borgenärer, varom nu är fråga, skola motsätta sig en överenskommelse av den art, som ifrågasatts. I de vanligaste fallen eller då säkerheten utgöres av fastighetsinteckning med tvivelaktigt värde riskerar nämligen fordringsägaren, om gäldenären kommer i konkurs, att nödgas inropa egendomen och övertaga dess skötsel till dess den kan realiseras, vilket nästan alltid torde för honom innebära väsentlig olägenhet och risk. Man kan på grund härav antaga, att fordringsägarna i de allra flesta fall skola ställa sig villiga till en ackordsuppgörelse och att det skall lyckas att med dem träffa överenskommelse om det värde, som deras säkerhet skall anses äga. Uppenbart är, att en sådan överenskommelse icke i någon väsentlig mån får innebära avvikelse från det värde, som säkerheten har enligt de lånebeviljande myndigheternas uppskattning.

3. I vidare mån än nyss sagts fordras ej att prioriterade fordringsägare skola beröras av ackordet. Tvärtom har det ansetts lämpligt föreskriva, att i sammanhang med ackordet skola betalas vissa fordringar av prioriterad natur, som äro att anse som löpande utgifter för jordbruket, nämligen förfallna skatter, arrendavgifter och räntor å inteckningsgäld; de sistnämnda i den mån säkerheten kan beräknas täcka även dem. Hinder bör dock icke möta att låta dylika räntor innestå efter ackordet, men i så fall bör fordras, att borgenären utfäster sig att ej indriva dem under de två första åren efter ackordslånets beviljande. I den mån möjlighet finnes att sålunda binda ränta å prioriterad skuld bör möjligheten begagnas. Understundom lärers sådant bindande bliva nödvändigt för att ackordet skall kunna genomföras. I detta avseende bör bland annat föreliggande möjlighet till höjning av hypotekslån, som amorterats, vinna beaktande. Härigenom kan också i vissa fall erhållas bidrag till ackordets finansierande. Föreskrift har ej ansetts böra meddelas därom, att innestående arbetslöner ovillkorligen skola i samband med ackordet gäldas. Givet är emellertid, att betalning måste ske, om den anställde påfordrar det.

4. Även om således omedelbar betalning av innestående arbetslöner ej ansetts böra föreskrivas, är det å andra sidan ett socialt intresse att tillse, att tjänare och arbetare icke mista något av den förmånsrätt, som de skulle hava i händelse av konkurs, därigenom att husbonden eller arbetsgivaren tilläventyrs förmår dem att i samband med ackordet avstå härifrån. De lånegivande myndigheterna böra därför tillse, att så ej sker. Likaså måste tillses, att å lönefordringar, som i händelse av konkurs ej skolat utgå med förmånsrätt, ackord utbetalas efter samma grund, som gäller beträffande andra oprioriterade fordringsägare.

5. Det har vidare ansetts nödvändigt att såsom villkor för lämnande av ackordslån föreskriva, att de borgenärer, som skola deltaga i ackordet, ej komma i åtnjutande av huru stor utdelningsprocent som helst. Visserligen bör det vara angeläget, att även jordbrukare, vilkas tillgångar endast obetydligt understiga skulderna, få ackord. Men ur en annan synpunkt kan staten icke lämna sin medverkan till att ackord kommer till stånd med hur hög

utdelning som helst. Om det vore möjligt att erhålla ackordslån för finansiering av t. ex. 90 % ackord, skulle utan tvivel borgenärerna ofta finna för sig fördelaktigt att medverka till ett sådant, även om gäldenären ej saknade möjligheter att göra rätt för sig. Sättes icke någon gräns för ackordsutdelningens storlek, skulle det stöd, man genom ackordslånen vill giva, kunna utnyttjas för en på denna väg ej avsedd lånekonvertering. I fråga om den gräns, som därför synes böra fastställas, lär man icke kunna åberopa erfarenheterna och bestämmelserna i Danmark, där oprioriterade fordringsägarna i ackordet ej få erhålla mera än 35 % å sina fordringar, dock med rätt att framdeles i händelse av förbättrade konjunkturer för jordbruksnäringen utfå ytterligare högst 35 %. Där medför nämligen en in-teckning i jordbruksfastighet i regel förmånsrätt jämväl i jordbruksinventarierna. En insolvent jordbrukare i Danmark har därför överhuvud mycket små tillgångar, som kunna komma hans oprioriterade fordringsägare tillgodo. Icke heller lär det vara lämpligt att såsom i Danmark inrymma möjlighet till viss merbetalning framdeles, om konjunkturerna inom jordbruksnäringen förbättras. Jordbruksutredningen har ansett, att utdelningsprocenten i de ackord, som skola stödjäs med ackordslån, bör bestämmas till högst 60 %. I detta sammanhang kan erinras, att enligt bestämmelserna i lagen om ackordsförhandling utan konkurs för fastställande av tvångsackord fordras, att ackordet åt oprioriterade borgenärer ger minst 50 %.

6. Efter genomförandet av ett ackord torde i regel — med bortseende från ackordslånet och annat lån, som till äventyrs måst anskaffas för ackordets genomförande, samt möjligen in-nestående arbetslöner, andelsförbindelser eller riskfria ansvarsförbindelser — gäldenären komma att häfta allenast för gäld, som täckes av därför gällande säkerhet i form av in-teckning i gäldenärens fastighet. För att emellertid säkerställa gäldenärens möjligheter att efter ackordets genomförande fortsätta sitt jordbruk, synes det vara erforderligt att dylik gäld i viss omfattning »bindes» för någon tid, så att den därunder icke utan att särskilda skäl föreligga kan uppsägas till betalning. I den mån in-teckningen ligger inom två tredjedelar av den in-tecknade fastighetens värde, torde den i händelse av uppsägning utan svårighet kunna belånas på annat håll. Några särskilda garantier mot att uppsägning sker av dylik gäld torde därför ej vara erforderliga. I den mån in-teckningen däremot ligger högre, har jordbruksutredningen ansett nödvändigt uppställa den förutsättningen för beviljande av ackordslån, att vederbörande in-teckningshavare utfäster sig att under viss tid efter ackordet ej uppsäga gälden. Jordbruksutredningen har emellertid ansett sig i detta hän-seende böra göra undantag för in-teckningar, som lämnats som säkerhet för lån från statens utlåningsfonder, då fråga om lättnader beträffande återbetalning av sådana lån befinner sig under prövning och i varje fall staten icke kan antagas komma att gå hårt fram i dylika fall. Den tid, under vilken skuld av nu angiven beskaffenhet skall bindas, bör å ena sidan vara så lång, att gäldenären efter ackordet kan i någon mån konsolidera sin ställning och visa, att han kan göra rätt för sig, men får å andra sidan ej utsträckas så länge, att borgenärens berättigade krav på att inom rimlig tid återfå det utlånade kapitalet

trädes för nära, vilket skulle hindra ackordsuppgörelse. Jordbruksutredningen har ansett sig böra föreslå en tid av två år, vilken lär vara den kortaste, som bör förekomma. I detta sammanhang kunde invändas, att affärsbankernas av Kungl. Maj:t fastställda bolagsordningar icke medgiva bindande av en kredit på längre tid än högst ett år. Dessa föreskrifter i bolagsordningarna lära emellertid icke kunna anses utgöra hinder för bindande av krediter på längre tid i sådan fall, då krediten är att betrakta som »fastfrusen» och då bindandet sker under sådana förhållanden, att därigenom beredes möjlighet att framdeles utfå fordringen utan indrivningsåtgärder och försäljning av säkerheten. Sparbanker torde dock på grund av 26 § sparbankslagen vara förhindrade att avgiva utfästelse av ifrågasatt art. Då laga hinder sålunda möter, bör uppenbarligen undantag från bestämmelsen medgivas. I dylikt fall synes dock den lånegivande myndigheten böra förvissa sig om, att kreditgivaren ej har för avsikt att uppsäga lånet under den tid, som nyss sagts.

Emellertid kan naturligen ej fordras, att borgenärerna förbinda sig att under alla förhållanden avstå från att under ifrågavarande tid göra sina fordringar gällande. Undantag måste medgivas för det fall, att ränta icke utan väsentligt dröjsmål erlägges, eller att säkerhetens värde i avsevärd mån förringas genom gäldenärens förvållande.

5 §.

Bestämmelsen i 4 § 1. föranleder en viss begränsning av ackordslåns storlek. Detta får nämligen ej vara större än att hälften av detsamma täckes av värdet av gäldenärens tillgångar, sedan därifrån avräknats gäldenärens övriga efter ackordet kvarstående skulder. Emellertid torde det vara nödvändigt att därutöver föreskriva begränsning av lånebeloppet. Sålunda synes storleken av detta böra sättas i visst förhållande till värdet av fast egendom, som gäldenären brukar. Det kan visserligen anmärkas, att genom en dylik beräkningsgrund arrendatorerna bliva gynnsammare ställda än självägande jordbrukare, vilka i motsats till arrendatorer hava att i ackordet gottgöra inteckningshavare, vars inteckningar ej täckas av fastighetens värde. Att arrendatorerna härvidlag bliva obehörigen gynnade, torde emellertid vara uteslutet, enär de lånegivande myndigheterna, såsom i det följande kommer att närmare beröras, skola tillse, att borgenärerna icke genom ackordslån få oskäligen fördelar. För att få en objektiv beräkningsgrund med avseende å fastighetens värde lär det under 1932 gällande taxeringsvärdet böra bliva avgörande. Med hänsyn till vad sålunda anförts har jordbruksutredningen föreslagit, att ackordslån ej får överstiga tjugo procent av nyssnämnda taxeringsvärde å fast egendom, som gäldenären brukar.

Av statsfinansiella skäl är det emellertid nödvändigt att även föreskriva ett absolut maximum, som ej får överskridas vid beviljande av ackordslån. Beviljande av hur höga ackordslån som helst, varigenom fullständig hjälp skulle erhållas för åstadkommande av ackord även åt mycket stora jordbrukare, skulle nämligen för staten medföra risker, som knappast stode i rimligt förhållande till den nytta för det allmänna, som genom beviljande av dylika lån kunde

ernås. Jordbruksutredningen har därför ansett, att ackordslån ej bör beviljas med högre belopp än tiotusen kronor.

Såsom förut erinrats, böra de oprioriterade borgenärerna ej genom ackordslån i ackordet erhålla betalning för sina fordringar med belopp, som kan anses oskäligt med hänsyn till boets ställning. Detta skulle kunna bli fallet, om gäldenären oberoende av värdet av sina tillgångar skulle kunna erhålla ackordslån, uppgående till dubbla beloppet av, bortsett från ackordslånet, efter ackordet förefintligt överskott. Vid ackordets beviljande bör därför tillses, att de oprioriterade borgenärerna ej genom ackordslånet kunna i ackordet erhålla mera än fem procent å sina fordringar utöver vad de beräknas kunna utfå enligt den över gäldenärens tillgångar och skulder upprättade förteckningen. Med ledning av denna måste därför göras en beräkning i vilken omfattning tillgångarna kunna anses lämna täckning för oprioriterad gäld. Vid denna beräkning bör hänsyn ej tagas till konkurs- eller andra realisationskostnader.

Hinder föreligger däremot ej, att gäldenären genom att utöver ackordslånet upplåna medel bereder sina oprioriterade borgenärer något gynnsammare villkor, såvitt ej därigenom ackordet kommer att stå i strid mot bestämmelsen i 4 § 1. eller hans möjlighet att efter ackordet reda sig äventyras.

6 §.

Om den av jordbruksutredningen föreslagna hjälpaktionen skall hava avsedd verkan, nämligen att möjliggöra för jordbrukare, som till följd av jordbrukskrisen blivit insolventa, att sitta kvar på sina gårdar, får man ej ordna så, att den jordbrukare, som erhåller ackord med hjälp av ackordslån, efter ackordets genomförande har en alltför svag ekonomisk ställning. Ackordet skulle i så fall otvivelaktigt vara förfelat och det bör ej ifrågakomma, att staten medverkar till åstadkommande av ackord under sådana förhållanden. Jordbruksutredningen har med hänsyn härtill ansett, att ackordslån ej under alla förhållanden bör återbetalas i sin helhet utan endast om jordbrukets förhållanden framdeles förbättras. Endast härigenom torde jordbrukarna erhålla ett effektivt stöd och de med hjälpaktionen ofrånkomligen förbundna uppoffringarna från det allmännas sida anses motsvarade av en verklig nytta för jordbruket och för det allmänna. Den del av ackordslånet, beträffande vilken ovillkorlig återbetalningsskyldighet skall föreligga, har jordbruksutredningen funnit böra bestämmas till hälften. Resten av lånet skall däremot återbetalas endast om förhållandena inom jordbruksnäringen och därmed värdet å gäldenärens tillgångar och hans betalningsförmåga undergå förändring till det bättre. Det möter emellertid stor svårighet att finna en norm för bedömandet härav. Den enkla norm, som i detta avseende användes i Danmark, nämligen prisutvecklingen på smör och fläsk, är visserligen lämplig för det huvudsakligen på animalisk produktion inställda danska jordbruket och för detta geografiskt likartade land, men är icke användbar i Sverige, där jordbrukets produktion är mera mångsidig och där förhållandena inom landets olika delar äro så skiftande. Det har ifrågasatts, att i stället låta prisindex beträffande jordbru-

kets produkter vara avgörande. Emellertid måste i varje fall en sådan pris-index kombineras med prisindex å jordbrukets förnödenheter och index över jordbrukets arbetslöner. Även om tillförlitliga indexberäkningar av sådan beskaffenhet kunna åstadkommas, är det utomordentligt svårt att åstadkomma en riktig kombination mellan dessa. Men dessutom måste hänsyn tagas till utvecklingen av värdet å skogsprodukter, något som ytterligare komplicerar saken. Jordbruksutredningen har därför icke ansett sig kunna föreslå en sådan norm, även om detta, vid det förhållande att jordbrukarens betalningsförmåga i första rummet är beroende av jordbrukets avkastning, varit önskvärt. En mera användbar norm torde utvecklingen av taxeringsvärdena å jordbruksfastigheter vara. Även om taxeringsvärdena ej direkt avspegla jordbrukets avkastningsförmåga, kommer denna dock indirekt till uttryck i dessa. Normerande för taxeringsvärdena skall ju vara saluvärdet, och det är uppenbart, att detta i främsta rummet är beroende av fastigheternas räntabilitet d. v. s. avkastningsförmåga. Om avkastningsförhållandena förbättras under tiden från 1933 års fastighetstaxering till 1938 års fastighetstaxering, måste detta antagas komma till uttryck i en höjning av genomsnittstaxeringsvärdena 1938 i förhållande till genomsnittstaxeringsvärdena 1933. Visserligen är ej heller en sådan grund för återbetalningsskyldighetens bestämmande fullt tillfredsställande. Då annan grund emellertid icke stått att finna, har jordbruksutredningen måst föreslå denna.

Taxeringsvärdena äro som bekant inom olika delar av landet i viss mån ojämna. Vidare kunna uppenbarligen förhållandena inom olika delar av landet komma att utveckla sig olika. Återbetalningsskyldigheten synes därför böra regleras länsvis med hänsyn till genomsnittstaxeringsvärdet inom länet. Vid uträkningen av nämnda värde läser ej böra medtagas jordbruksfastigheter, som ägas av svenska aktiebolag och bankbolag; dylik jord upptages vid taxeringen i särskild taxeringslängd. Då man kan antaga, att en förbättring av jordbrukets räntabilitetsförhållanden icke genast till fullo kommer att avspegla sig i höjda fastighetsvärden och sålunda icke heller i höjda taxeringsvärden, torde den av utredningen för full återbetalningsskyldighet föreslagna ökningsprocenten i taxeringsvärdena, eller tio procent, icke få betraktas såsom för låg. Det kan, för erhållande av en tillförlitlig uppfattning om förändring av taxeringsvärdena, bliva nödvändigt att företaga vissa korrektioner i utgångsvärdena. Föreskrift härom synes, i fall av behov, böra meddelas av Kungl. Maj:t. Det bör jämväl ankomma på Kungl. Maj:t, att sedan 1938 års fastighetstaxering blivit avslutad, för varje län bestämma i vad mån återbetalning av ackordslån utöver hälften bör äga rum.

Den frihet från ränta å ackordslånen under de två första åren, som jordbruksutredningen föreslår, är föranledd dels av hänsyn därtill att de krisartade förhållandena inom jordbruksnäringen åtminstone i huvudsak måste befaras föreligga ännu någon tid och verka försvårande på gäldenärens möjlighet att förränta sina skulder och dels för att gäldenären skall få tillfälle stärka sin ställning. Den föreslagna tiden är enligt utredningens mening den kortaste, som bör fastställas för räntefriheten.

Räntesatsen å ackordslån bör vara fast, så att gäldenären kan veta, vilka ränteutgifter han har att räkna med. Vidare bör den vara så låg som möjligt, men den bör å andra sidan ej medföra ränteförlust för staten. Med hänsyn här-till har räntesatsen ansetts böra bestämmas till fem procent.

En följd av jordbruksutredningens förslag rörande återbetalningsskyldig-heten för ackordslån torde vara, att gäldenären icke skall vara skyldig erlägga ränta å den hälft av ackordslånet, beträffande vilken ovillkorlig återbetalnings-skyldighet ej föreligger, förrän det i föreskriven ordning blivit bestämt, att sagda hälft eller en del därav skall återbetalas.

Återbetalningsskyldigheten bör ej inträda alltför snart. Gäldenären bör för att kunna fullgöra densamma få god tid på sig att förbättra sin ställning. Då det dessutom av praktiska skäl är att föredraga, att återbetalning skall ske först sedan det blivit fastställt, huru stort belopp, som sammanlagt skall åter-betalas, synes man lämpligen böra bestämma tidpunkten för återbetalningsskyl-dighetens början till år 1939. Amorteringstiden bör ej bestämmas så kort, att gäldenären därigenom råkar i svårigheter. Å andra sidan bör den ej vara längre än som är oundgängligen nödvändigt. Jordbruksutredningen har ansett, att återbetalningarna lämpligen kunna fördelas på fem år. Sista inbetalningen skulle i så fall ske under år 1943.

7 §.

Frågan om den säkerhet, som skall ställas för ackordslån, erbjuder stora svarigheter. Beträffande låntagare, som själv äger den brukade fastigheten, lärer ej sällan fastigheten redan vara intecknad upp till sitt nuvarande värde, och något fullt effektivt skydd för ackordslånet torde endast mera undantags-vis kunna erhållas genom fastighetsinteckning. Det skulle då ligga nära till hands att fordra säkerhet i form av inventarieinteckning.¹ Jordbruksutred-ningen anser sig emellertid ej böra förorda detta, enär inventarieinteckning icke så väl lämpar sig såsom säkerhet under andra förhållanden än då borgenären är i tillfälle att i viss mån följa gäldenärens verksamhet, vilket givetvis i före-varande fall icke kan ske. Ej heller har det ansetts lämpligt att i dylika fall fordra borgenssäkerhet, då ett allmänt önskemål är, att inskränka det alltför mycket utbredda borgenssystemet bland jordbrukarna. Jordbruksutredningen har ansett, att beträffande den hälft av ackordslånet, som ovillkorligen skall återbetalas, visst skydd ligger däri, att denna hälft jämte återstående skulder täckas av värdet å tillgångarna, och att man hellre än att tillgripa inventarie-inteckning eller borgen, bör nöja sig med att såsom säkerhet för ackordslån till självägande jordbrukare godtaga fastighetsinteckning, genom vilken ackords-lånet i varje fall blir i viss mån säkerställt i händelse av stigande fastighets-värde. Denna inteckning bör uppenbarligen medföra rätt närmast efter den intecknade gäld, som efter ackordet skall kvarstå. I den mån för dylik gäld

¹ Jordbruksutredningen har här ovan förutsatt, att Kungl. Maj:ts proposition till inne-varande riksdag med förslag till lag om inteckning i jordbruksinventarier blir antagen och att lagen sålunda träder i kraft den 1 juli 1932.

finnes överhypotek av någon betydelse, bör länsnämnden ombesörja, att dödning eller nedsättning sker beträffande sådana äldre inteckningar.

Vad åter angår låntagare, som ej äro självägande jordbrukare, kunna dessa ju icke ställa fastighetsinteckning såsom säkerhet för lånet. Då emellertid någon säkerhet bör ställas, har jordbruksutredningen måst föreslå, att dylika låntagare skola ställa borgen eller annan säkerhet för lånets halva belopp. Man måste räkna med att i sådana fall borgen blir den vanligaste säkerheten. Av skäl, som nyss nämnts, torde inventarieinteckning ej utgöra lämplig säkerhet för lånet. Då borgen begränsas till lånets halva belopp eller den del av lånet, som efter ackordet täckes av tillgångarna, synes det ej bliva alltför svårt att anskaffa sådan, särskilt som inventarie- eller förlagsinteckning skall få ställas som säkerhet för borgensförbindelsen. Värdet av erbjuden borgen eller annan säkerhet måste uppenbarligen prövas av länsnämnden.

Då inventarieinteckning ansetts ej böra fordras som säkerhet för ackordslån, måste tillses, att låntagare ej till förfång för kronan gynnar annan fordringsägare med dylik inteckning. Det har därför synts nödvändigt fordra, att låntagare gentemot kronan förbinder sig att ej utan vederbörligt samtycke låta meddela dylik inteckning i sin egendom. Detsamma har synts böra gälla om förlagsinteckning i sådana fall, då gäldenären såsom binäring till jordbruk eller eljest bedriver rörelse, i vilken dylik inteckning kan meddelas.¹ Samtycke till uttagande av inteckningar av ifrågavarande slag bör dock kunna meddelas av Kungl. Maj:t, då särskilda skäl härför föreligga, t. ex. för upplåning av penningar till förbättring å egendomen, varigenom jordbrukets avkastningsförmåga väsentligen förstärkes. Det bör ej heller vara uteslutet, att då ackordslån till större delen inbetalts och fastighetens värde stigit, låntagare kan medgivas större frihet i nämnda hänseende. Påföljden av att låntagare handlar i strid mot förbindelse av nu ifrågasatt slag, bör vara, att ackordslånet genast skall vara förfallet till betalning. Det har icke synts jordbruksutredningen nödvändigt föreslå kontrollåtgärder till förhindrande att inventarie- eller förlagsinteckning meddelas i strid med nu ifrågavarande bestämmelser.

Från förbudet att uttaga inventarie- eller förlagsinteckning har dock synts böra göras ett undantag. I syfte att för arrendatorer underlätta anskaffande av borgen å ackordslånet har det nämligen ansetts böra medgivas gäldenär att såsom säkerhet för borgen å ackordslån lämna inventarie- eller förlagsinteckning å lånets halva belopp.

I det föregående har omnämnts, att ackordslån genast bör vara förfallet till betalning, om låntagaren i strid mot åtagen förbindelse låter meddela inventarie- eller förlagsinteckning i sin egendom. Samma påföljd har synts böra stadgas, om låntagaren låter väsentligt dröjsmål komma sig till last med erläggande av amortering eller räntebetalning å lånet, om han gör sig skyldig till vanskötsel av jordbruket, om genom hans förvållande den för lånet ställda säkerheten märkligt försämras eller om han upphör att driva jordbruk. I de

¹ Jordbruksutredningen utgår härvid från att Kungl. Maj:ts proposition till innevarande riksdag med förslag till vissa ändringar i förlagsinteckningsförordningen blir bifallen.

fall, då ackordslån sålunda förfaller till betalning, skall hela ackordslånet inbetalas, såvida ej dessförinnan blivit bestämt, att återbetalningsskyldighet föreligger endast beträffande en del därav.

8 §.

Ansökan om ackordslån bör ingivas till stödlånenämnden i den ort, där jordbruket drives, även om jordbrukaren själv är bosatt inom annan stödlånenämnds område.

Om en person, som driver jordbruk inom olika stödlånenämnders områden, vill söka ackordslån, bör länsnämnden giva anvisning, till vilken stödlånenämnd han har att vända sig. I dylika fall kan det för inhämtande av upplysningar om sökandens förhållanden vara erforderligt att samverkan kommer till stånd mellan den stödlånenämnd, som får ärendet om hand, och annan nämnd, inom vars område sökanden även driver jordbruk.

9 §.

Stödlånenämnden bör, innan andra åtgärder vidtagas, preliminärt undersöka, huruvida de allmänna förutsättningarna för ackordslån föreligga, och sålunda söka bilda sig en uppfattning om bland annat, huruvida gäldenären är på obestånd, om orsaken till obeståndet och om gäldenären har nödiga förutsättningar för självständig jordbruksdrift. I de flesta fall torde stödlåneombudet eller annan ledamot av nämnden kunna lämna de uppgifter, som erfordras för denna prövning.

Därest stödlånenämnden kommer till den uppfattningen, att förutsättningar för beviljande av ackordslån icke föreligga, skall nämnden besluta att icke upptaga ansökningen till behandling och underrätta sökanden därom. Beslutet bör innehålla kort motivering. Då viss klagotid över sådant beslut är stadgad, är av vikt, att den dag, då gäldenären erhållit del av beslutet, kan fixeras, och stödlånenämnden bör därför begära mottagningsbevis å det rekommenderade brev, varigenom gäldenären erhåller del av beslutet. Att det ålagts nämnden att, för den händelse ansökningen ej finnes böra avvisas, meddela formligt beslut om ansökningens upptagande till behandling, beror därpå, att det är nödvändigt få tidpunkten för upptagandet bestämd, enär därefter skall gälla viss inskränkning i borgenärs möjlighet att mot gäldenären vidtaga exekutiva åtgärder eller att göra ansökan om hans försättande i konkurs.

10 §.

För uppgörande av en riktig förteckning över gäldenärens tillgångar och skulder eller för erforderlig kontroll av bouppteckning, som upprättats av gäldenären, eller för prövning av de värden, vartill tillgångarna upptagits i bouppteckning, som upprättats i samband med ackordsförhandling utan konkurs eller i konkurs, torde det vara nödvändigt, att de personer, som skola upprätta eller kontrollera förteckningen, besöka gäldenärens jordbruk. Detta synes ock vara nödvändigt för att de skola erhålla erforderlig inblick i gäldenärens förhållan-

den. — För att säkerställa likformighet vid förteckningarnas upprättande eller kontrollerande bör en av uppteckningsförrättarna vara stödlånenämndens ordförande eller sådan ledamot av nämnden, som deltagar i handläggningen av alla ärenden. Den andre uppteckningsförrättaren kan vara stödlåneombudet eller annan lämplig person i orten. Det synes nämligen icke nödvändigt, att båda uppteckningsförrättarna äro ledamöter av nämnden; genom tillkallande av annan person i orten kunna nämligen ofta inbesparas besvär och kostnader. Förteckningen bör emellertid sedan granskas av nämnden i sin helhet.

Till grund för värderingen av tillgångarna skall läggas saluvärdet. Härmed avses icke det pris, som, i händelse gäldenären blir försatt i konkurs, kan beräknas inflyta, utan det pris, som vid ifrågavarande tidpunkt skall kunna erhållas vid icke förcerad försäljning under hand, eller, med andra ord, marknadspriset. Då värdena å jordbruksfastigheter under nuvarande förhållanden äro ytterst svävande och det ofta kan möta stor svårighet att avgöra saluvärdet å en jordbruksfastighet, har jordbruksutredningen för att undvika alltför stora ojämnheter i tillämpningen funnit sig böra bestämma en viss gräns för tillåten avvikelse från taxeringsvärdet. Denna gräns har ansetts böra fastställas till tjugo procent.

Vid beräkning av värdet å tillgångarna böra ej medtagas de tillgångar, som i händelse av utmätning eller konkurs enligt gällande bestämmelser skola undantagas, ehuru även dylika tillgångar givetvis böra angivas i förteckningen. — Om ändamålet med ackordslånet, nämligen att rädda gäldenärens existens såsom självständig jordbrukare, skall kunna ernås, måste gäldenären efter ackordet vara i sådant läge, att han kan fortsätta sin jordbruksdrift till dess nästa skörd är färdig och giver honom inkomster. Man kan nämligen icke beräkna, att de inkomster, som dessförinnan inflyta från jordbruksdriften, skola räcka till mer än oundgängliga löpande utgifter för avlöningar etc. Med hänsyn härtill bör gäldenären av gårdens produkter få behålla så mycket, som intill nästa skörd åtgår till utsäde, foder åt kreatur och uppehälle åt gäldenären och hans husfolk ävensom till statförmåner åt anställda. Värdet av vad sålunda kan anses åtgå torde därför vid beräkningen av tillgångarnas värde ej böra medräknas, ehuru även denna del av gårdens förråd skall upptagas i förteckningen. Då ackordslånets storlek är beroende av bland annat tillgångarnas förhållande till skulderna, skulle för övrigt med ett annat förfaringsätt gäldenären allt efter den tid på året, då ackordslån sökes, kunna erhålla lån till olika belopp.

11 §.

Om nämnden finner, att gäldenären är insolvent, skall nämnden söka åvägbringa sådant ackord, att ackordslån kan erhållas. Härvid bör nämnden vara gäldenären behjälplig med upprättande och utsändande av ackordsförslag och med genomförandet av ackordet, för vilket ändamål nämnden i mån av behov bör vid sammanträde med borgenärerna eller eljest biträda gäldenären. Det är av stor vikt, att nämnden icke allenast handlägger låneärendet såsom en

administrativ myndighet utan vinnlägger sig om att lämna gäldenären verklig hjälp för genomförande av ackord. I de allra flesta fall lär nämligen gäldenären själv sakna förutsättningar för att med framgång förhandla med sina fordringsägare därom och i regel torde han även sakna medel för anskaffande av sakkunnigt biträde. I den hjälp, stödlänenämnden sålunda bör lämna gäldenären, ser jordbruksutredningen en av stödlänenämndens mest betydelsefulla uppgifter.

Stödlänenämnden bör uppenbarligen icke försöka genomdriva ackord, då detta från början synes hopplöst, eller medverka till ackord, som skulle innebära en oskäligen förmån för gäldenären på borgenärernas bekostnad. Avgörandet av frågan, om ackordsuppgörelse synes möjlig eller icke och om stödlänenämnden sålunda bör arbeta på genomförandet av ackord eller icke, måste stanna hos stödlänenämnden själv. Att härvidlag införa ett besvärösförfarande torde ej vara lämpligt och knappast möjligt. Någon risk att lägga avgörandet i stödlänenämndens hand anser jordbruksutredningen icke föreligga. Med hänsyn till det intresse för uppdraget, som måste förutsättas hos nämndens ledamöter, torde man ej hava anledning befara, att nämnden underlåter att söka hjälpa gäldenären, då ackordsuppgörelse synes möjlig. — Enligt 37 § åligger det nämnden att lämna jordbrukare biträde med ordnande av uppkomna betalningssvårigheter i allmänhet. Härav följer att nämnden bör lämna hjälp för åstadkommande jämväl av högre ackord än sextio procent under förutsättning, att gäldenären har utsikt att anskaffa för ackordets genomförande nödiga medel, och att ackordet, bortsett från ackordsprocenten, står i överensstämmelse med de principer, som ligga till grund för ackord med hjälp av ackordslån. I dylikt fall kan emellertid, såsom förut framhållits, ackordslån ej erhållas.

Om nämnden finner, att frivilligt ackord icke kan åstadkommas, men att ackordsförslaget synes kunna bli godkänt av en så stor majoritet bland fordringsägarna, att utsikter finnas att genomföra tvångsackord, bör nämnden råda gäldenären att ingiva ansökan om offentlig ackordsförhandling utan konkurs och därvid lämna honom biträde med uppsättande av ansökan ävensom vid ärendets handläggning. Vad nu är sagt gäller även, då gäldenären är i konkurs men möjligheter synas föreligga för erhållande av ackord på sådana villkor att ackordslån kan beviljas.

12 §.

Det synes lämpligt, att formulär utarbetas för den under 3:o föreskrivna uppställningen över gäldenärens ställning före ackordet, sättet för ackordets genomförande samt ställningen efter ackordet. Av denna handling skall med full tydlighet framgå huru ackordet skall genomföras såväl med avseende å prioriterade som oprioriterade fordringsägare. — Stödlänenämndens eget ytt-
rande bör innefatta uttalande, huruvida gäldenären är svensk undersåte, den tidpunkt, då gäldenären tillträtt sitt nu drivna jordbruk, orsaken till obeståndet, vidare angående gäldenärens förutsättningar för självständig jordbruksdrift och hans möjligheter att framdeles göra rätt för sig samt rörande de

villkor, som betingats för, utöver ackordslånet, till ackordets genomförande erforderlig försträckning. Stödlånenämnden bör givetvis till- eller avstyrka beviljande av ackordslån samt i förra fallet angiva det belopp, varmed lån synes böra lämnas.

13 §.

Då frågan om ackordsuppgörelse skall avgöras genom offentlig ackordsförhandling samt då det gäller ackord i konkurs, är det vid borgenärernas avgörande av frågan, huruvida ackordet skall antagas eller icke, nödvändigt för dem att veta, huruvida gäldenären är i stånd att betala ackordet. Då fråga är om ackordslån, bör därför vid borgenärernas prövning av ackordsförslaget besked i sådant avseende föreligga. Med hänsyn härtill lär det i sådana fall böra åligga stödlånenämnden att till länsnämnden överlämna ärendet i så god tid, att besked i nyssnämnda hänseende kan föreligga före ackordsförslagets prövning å borgenärssammanträde. Ifrågavarande beslut av länsnämnden är avsett att såtillvida vara definitivt, att om ackord kommer till stånd enligt ackordsförslaget och om icke under ackordsärendets behandling tillkommer borgenärer med väsentliga fordringar, vilka ej upptagits i förteckningen över gäldenärens tillgångar och skulder, ackordslån enligt beslutet erhålles, sedan ackordsfrågan blivit avgjord.

14 §.

Länsnämnden skall slutligt avgöra, om ackordslån beviljas eller icke. Att inrymma möjlighet till besvär över länsnämndens beslut i en dylik fråga av mera praktisk än rättslig natur och som för ett riktigt avgörande fordrar ingående kännedom om lånesökandens förhållanden, bör enligt jordbruksutredningens mening ej ifrågakomma.

Det under nästföregående paragraf omförmälda beskedet av länsnämnden i ackordslånefrågan i fall av offentlig ackordsförhandling eller ackord i konkurs kan icke vara fullt definitivt. Länsnämnden måste nämligen pröva, att det av borgenärerna antagna och av rätten fastställda ackordet överensstämmer med ackordsförslaget och att icke tillkomsten av dittills okända borgenärer med väsentliga fordringsbelopp förrycker detsamma; först därefter kan länsnämnden meddela även i formellt avseende definitivt beslut. Det bör icke vara uteslutet, att länsnämnden, om under ackordsfrågans behandling mindre förändringar i ackordsvillkoren företagits eller borgenärer tillkommit med ej för stort fordringsbelopp, med eventuell jämkning i sitt tidigare beslut likväl beviljar ackordslån.

15 §.

Uppenbarligen bör biträde med ackordsförhandling ej lämnas åt den, som kan anses hava gynnat någon borgenär till förfång för andra eller handlat otillbörligt mot sina borgenärer. Önskvärt är därför, att i dylikt fall nämndens befattning med ärendet upphör så snart som möjligt, och därmed även det anstånd med exekutiva åtgärder, som gäldenären åtnjuter. Emellertid har

ansetts, att prövningen huruvida gäldenären låtit komma sig till last förhållande av sådan art icke bör ankomma på stödlånenämnden utan på länsnämnden.

16 §.

Jordbruksutredningen har föreslagit lagbestämmelser i syfte att inskränka möjligheten att erhålla utmätning å gäldenärens egendom eller göra ansökan om hans försättning i konkurs sedan ansökan om ackordslån upptagits och till dess ärendet slutbehandlats. I anledning härav har det ansetts lämpligt ålägga nämnderna att till konkursdomare, överexekutor och utmätningsman sända meddelande om beslut av nämnderna, som äro av betydelse med hänsyn till nyssnämnda bestämmelser. Eftersom jordbrukare för erhållande av ackordslån måste hava tillträtt sitt jordbruk senast den 1 maj 1931, torde han så gott som alltid vara mantalsskriven i den ort, där jordbruket drives.

17 §.

Länsnämnden skall ombesörja att för ackordslånets utbetalande erforderliga handlingar föreligga. Statskontoret skall i formellt avseende granska handlingarna. Det är däremot icke avsett, att denna granskning skall innefatta prövning av de materiella förutsättningarna för beviljandet av ackordslånet.

I fråga om lånets utbetalning synes det lämpligaste tillvägagångssättet vara, att statskontoret översänder lånebeloppet till länsnämnden, som enligt av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser omhänderhaver utbetalningen till borgenärerna. Kungl. Maj:t torde jämväl utfärda föreskrifter angående bokföring och redovisning. Utbetalning till borgenärerna bör givetvis ske, så snart lånebeloppet blivit tillgängligt.

För ackordslån utfärdade skuldebrev synas jämte ställd säkerhet böra förvaras och förvaltas av statskontoret enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t därom meddelar.

Om förbättringslån.

18 §.

Samma skäl, som anförts i fråga om ackordslån, tala för att den, som först efter jordbrukskrisens inträde tillträtt sitt jordbruk, icke bör erhålla förbättringslån.

Såsom i den allmänna motiveringen anförts är avsikten med förbättringslån att bereda hjälp åt mindre jordbrukare. Grunden för bestämmandet, huruvida en jordbrukare skall kunna komma i åtnjutande av förbättringslån, måste enligt jordbruksutredningens mening i regel vara taxeringsvärdet å den brukade jordbruksfastigheten. I anledning av taxeringsvärdenas ojämnhet i olika delar av landet kan denna grundvisserligen leda till i viss mån ojämna resultat, men denna olägenhet synes icke kunna undgås. Vilket taxeringsbelopp, som bör utgöra gräns, kan vara svårt att avgöra, bland annat med hänsyn till de skiftande förhållandena i landets olika delar. Att fastställa olika belopp för

olika delar av landet synes dock icke böra ifrågakomma. Jordbruksutredningen har ansett sig böra föreslå, att den brukade fastigheten ej får hava högre taxeringsvärde än 15,000 kronor för att förbättringslån skall kunna erhållas. Hän-syn bör därvid tagas till det under 1932 gällande taxeringsvärde, enär i annat fall vid 1933 års fastighetstaxering inträffade förändringar skulle kunna för-anleda, att en person, som under 1932 ej kan få förbättringslån, skulle kunna under år 1933 erhålla sådant. Från regeln att fastighetens taxerings-värde är av avgörande betydelse i förenämnda hänseende har ett undantag ansetts böra göras; då en del av en fastighet är utarrenderad, och denna del ej är åsatt särskilt taxeringsvärde, skall i stället för taxeringsvärdet den odlade jordens areal vara avgörande. Överstiger i dylika fall arealen tio hektar får förbättringslån ej utlämnas.

19 §.

Avsikten med förbättringslån är att hjälpa sådana mindre jordbrukare, som på grund av trängande förfallen skuld hotas av ekonomiskt sammanbrott. I den mån det rör sig om annan skuld än skatter och räntor, måste denna vara upp-kommen före författningens ikraftträdande, enär missbruk eljest skulle kunna förekomma. I princip bör hjälp lämnas allenast för betalning av skulder, uppkomna i och för jordbruksdriften och icke för sådana skulder, som jord-brukaren ådragit sig för sitt och sin familjs uppehälle eller andra ändamål. Ett undantag från denna regel har dock ansetts böra medgivas. I vissa delar av landet, särskilt i Norrland, förekomma talrikt mindre jordbrukare, vilkas ekonomi regelmässigt är beroende, förutom av jordbruket, av vissa biförtjänster (skogsarbete eller körslor), och som på grund av rådande förhållanden icke kunna erhålla sådana. Dessa jordbrukare torde därför ofta i brist på medel till sitt uppehälle hava nödgats sätta sig i skuld. Beträffande sådan jordbrukare tala starka skäl för att medgiva förbättringslån även för betalning av skuld, som han måst ikläda sig för sitt och sin familjs uppehälle.

Staten bör icke träda emellan för avhjälpande av annat penningbehov än sådant, som vederbörande icke är eller varit i stånd att själv tillgodose. Den, som har möjlighet att annorledes, t. ex. med hjälp av välbärgade släktingar, erhålla lån, bör vara utesluten från möjligheten att erhålla förbättringslån, likaså den, som icke tillvaratagit alla de möjligheter, som stått honom till buds för att genom arbete åt annan eller annorledes bereda sig inkomst. Icke heller bör den kunna erhålla förbättringslån, som själv vållat sitt penning-behov, t. ex. genom oklok hushållning eller lättsinnigt ingångna ansvarsför-bindelser; ej heller den, som vid sidan av jordbruket drivit affärsverksamhet, vilken huvudsakligen kan antagas vara orsaken till penningbehovet.

Förbättringslån bör ej ifrågakomma, om det synes antagligt, att sökanden i allt fall blir tvungen lämna sitt jordbruk. Vid bedömandet härav får man emellertid icke vara alltför sträng. En minimifordran lär emellertid vara, att sökanden, om han erhåller förbättringslån, kan reda sig åtminstone till 1933 års skörd. — Förbättringslån kan bliva till avsedd nytta, allenast om jord-

brukaren ej har skulder överstigande tillgångarna. Tvekan kan härvidlag uppstå beträffande den, som fått ackord, men ännu ej betalt ackordet. I sådant fall böra skulderna beräknas till deras genom ackordet ned-satta belopp, såvitt icke ackordet genom dröjsmål med betalningen är förfallet. Det är icke uteslutet, att en person samtidigt kan söka så-väl ackordslån som förbättringslån. Han bör kunna erhålla bådadera, om där-igenom hans ställning blir sådan, att han framdeles kan göra rätt för sig. Särskilt då sökanden har stora prioriterade skulder, som vid ackordet skola betalas och som taga väsentlig del av ackordslånet i anspråk, torde i nu avsedda fall möjligheten att erhålla förbättringslån vara av betydelse.

Då beträffande egnahemslåntagare i annat sammanhang föreslagits särskilda hjälpåtgärder, avseende bland annat utlämnande av stödlån liknande förbättringslånen, synas egnahemslåntagare böra vara uteslutna från möjligheten att erhålla förbättringslån. I detta sammanhang vill jordbruksutredningen fram-hålla önskvärdheten av, att i fråga om förutsättningar och villkor för å ena sidan stödlån till egnahemslåntagare och å andra sidan förbättringslån icke kommer att föreligga större olikhet än som av de särskilda förhållandena be-träffande egnahemsverksamheten är ofrånkomlig.

20 §.

Den tanke, som ligger bakom förslaget rörande förbättringslånen, är, att det stöd, som bör beredas de mindre jordbrukarna, icke skall lämnas i form av gåva utan att viss motprestation skall krävas, nämligen utförande av arbete å låntagarens jordbruk, avseende viss förbättring av detsamma. Utöver i författningstexten uppräknade arter av sådant arbete kunna ifrågakomma bland annat följande arbeten: anläggning för trädgårdsodling, grusning eller jordkörning av mosse, reparation av åbyggnader, gödselvårdsanläggning, brunns-grävning eller vattenledningsanläggning. Om flera arbeten kunna komma i fråga, bör hänsyn tagas ej blott till jordbrukets behov av förbättring i olika avseenden utan ock därtill, att kostnaderna för redskap och materialier till arbetet samt för arbetsbeskrivning bliva i möjligaste mån begränsade. — Arbetet får icke kräva, att väsentliga belopp behöva utgivas för anskaffande av redskap och materialier. För att möjliggöra även arbeten, där viss sådan utgift är ofrån-komlig, föreslår emellertid jordbruksutredningen, att i lån utöver andel av arbetskostnaden må utgå ett belopp av högst 50 kronor. Hinder torde ej böra föreligga för beviljande av lån i sådana fall, då visserligen arbetet kräver t. ex. materialier för mer än 50 kronor, såvida sökanden kan anskaffa sådana på kredit. Men i sådana fall bör lån ej beviljas, om sökanden, då dylik varu-kredit skall betalas, åter kan förväntas komma i beträngt ekonomiskt läge. — Det bör kunna förekomma, att sökanden såsom motprestation för förbättrings-lån utför förbättringsarbeten av två eller flera olika slag.

En förutsättning för erhållande av förbättringslån är uppenbarligen, att sökanden är i stånd att själv eller med biträde av sitt husfolk på tillfreds-ställande sätt utföra arbetet.

21 §.

Då förbättringslånen avse ett visst slags nödhjälp, synas lån icke böra få lämnas till så stort belopp, att låntagaren under tiden för arbetets utförande kan sägas åtnjuta full arbetslön efter ortens förhållanden. Jordbruksutredningen har därför föreslagit, att lån må utgå med högst två tredjedelar av den uppskattade arbetskostnaden, vartill, såsom ovan nämnts, må läggas högst femtio kronor för anskaffande av redskap och materialier. Jordbruksutredningen förutsätter dock, att dylikt tillägg mera undantagsvis skall förekomma. Förbättringsarbete, som icke kräver dylika utlägg, bör därför i första hand komma i fråga.

Jordbruksutredningen har av statsfinansiella skäl ansett nödvändigt bestämma en maximigräns för förbättringslånens storlek, vilken gräns föreslagits till fyrahundra kronor. Det bör emellertid uttryckligen framhållas, att lånen ingalunda alltid böra utgå med maximibeloppet, utan att lånesumman bör rättas efter förhållandena i det särskilda fallet, därvid hänsyn särskilt bör tagas till storleken av de förfallna skulder, som låntagaren har att betala, och omfattningen av hans jordbruk.

Med bestämmelsen att en jordbrukare endast kan erhålla ett förbättringslån har jordbruksutredningen åsyftat den tid, under vilken författningen föreslås skola gälla. Skulle framdeles bestämmelsernas giltighet bliva utsträckt därutöver, torde böra tagas i överbägande om och i vad mån den ifrågavarande bestämmelsen bör jämkas.

Säkerhet bör enligt jordbruksutredningens mening ej fordras för förbättringslån. Dessa hava ju huvudsakligen karaktären av en hjälpåtgärd, och dessutom torde i de allra flesta fall låntagaren sakna möjlighet att ställa säkerhet.

22 §.

Förbättringslånen skola icke återbetalas, om det föreskrivna förbättringsarbetet blivit på vederbörligt sätt utfört. I motsatt fall är låntagaren skyldig återbetala lånet jämte ränta, såvida han icke kan till sin ursäkt åberopa sjukdom, olyckshändelse eller annan omständighet, varöver han ej kunnat råda och som måste antagas hava hindrat honom att utföra arbetet. Uppenbart är också, att återbetalningsskyldighet bör föreligga, om lånebeloppet icke använts på avsett sätt utan missbrukats. Likaså lär följande av allmänna rättsregler, att låntagaren blir återbetalningsskyldig, om han lämnat falsk uppgift av beskaffenhet, att väsentligen inverka på lånefrågans prövning.

23 §.

För ansökningar om förbättringslån torde böra utarbetas formulär att tillhandahållas av stödlåneombuden och andra ledamöter av stödlånenämnden. — Vid den undersökning, som ordföranden eller ledamot av stödlånenämnden har att verkställa, så snart ansökan om förbättringslån inkommit till honom, bör sökandens jordbruk besökas för vinnande av uppfattning om hans förhållanden och hans förmåga att utföra föreslaget förbättringsarbete samt för kon-

trollerande av lämnade uppgifter om sökandens ställning. Om möjlighet befinnes föreligga för beviljande av förbättringslån, bör han även skaffa sig kännedom om det föreslagna förbättringsarbetet och, såvitt möjligt, göra för upprättande av beskrivning över förbättringsarbetet erforderliga anteckningar.

24 §.

Stödlånenämnden skall i första hand pröva, om de allmänna förutsättningarna för beviljande av förbättringslån föreligga. Därest icke omständigheterna föranleda till annat, bör nämnden godtaga sökandens uppgift om tidpunkten, då han tillträtt sitt jordbruk, i fråga om förekomsten av lån eller bidrag av allmänna medel samt huruvida han har egnahemslån. Erforderlig kontroll å sökandens uppgifter härutinnan torde kunna vinnas genom stödlåneombudets kännedom om förhållandena. Om förutsättningarna för förbättringslån ej föreligga, skall ansökningen avvisas. Då viss klagotid är medgiven i fråga om beslut, varigenom ansökan avvisats, bör stödlånenämnden för erhållande av uppgift om vilken dag sökanden erhållit del av beslutet begära mottagningsbevis rörande det rekommenderade brev, varigenom sökanden under rättats om beslutet.

25 §.

Om ansökningen upptages, skall enkel beskrivning över förbättringsarbetet med uppskattning av arbetskostnaden upprättas. Den utredning, som ordföranden eller ledamot av stödlånenämnden gjort vid sitt besök å sökandens jordbruk, torde oftast vara tillräcklig såsom underlag härför. Men stundom kan givetvis ytterligare undersökning erfordras, och härför får, om så är erforderligt, anlitas sakkunnig person. Härvid bör komma i fråga allenast sådana som vandringsrättare, dikningsförmän, länsskogvaktare, länsträdgårdsmästare eller annan person, vars medverkan icke drager väsentlig kostnad utöver vad upprättandet av beskrivning genom nämndens försorg skulle medföra. Om det i ansökningen föreslagna förbättringsarbetet icke lämpligen kan ifrågakomma men däremot annat sådant, bör nämnden lämna sökanden tillfälle att ändra ansökningen. Nämnden skall granska den upprättade beskrivningen över förbättringsarbetet, därvid särskilt bör tillses, att till grund för kostnadsberäkningen lagts i orten gängse dagsverkspriser.

Stödlånenämndens yttrande till länsnämnden bör innefatta uttalande i fråga om envar av de betingelser, som utgöra förutsättning för erhållande av förbättringslån, sålunda om sökanden är att hänföra till självständig jordbrukare i författningens mening, om taxeringsvärdet å den brukade fastigheten, när sökanden tillträtt densamma, om beloppet av de förfallna skulderna och om de uppkommit i och för jordbruksdriften, huruvida sökanden utnyttjat andra lånemöjligheter ävensom sökt i möjligaste mån skaffa sig inkomst, huruvida hans beträngda läge kan anses härflyta från eget vållande eller jordbruket ovidkommande omständigheter, om sökandens förmåga att framdeles göra rätt för sig, hans förutsättningar som självständig jordbrukare och hans möjlighet att utföra

förbättringsarbetet på tillfredsställande sätt samt slutligen angående behov av och tillgång på redskap och materiel. Särskilda formulär till dylikt yttrande synas böra utarbetas.

27 §.

Vid bestämmande av den tid, inom vilken arbetet bör vara utfört, bör naturligen hänsyn tagas till att jordbrukaren till äventyrs endast under vissa delar av året kan få tid till arbetets utförande och att vissa arbeten endast kunna utföras under vissa årstider. Emellertid bör tillses, att tiden ej blir längre än som kan anses erforderligt.

Länsnämnden bör i regel föreskriva, att skatter och räntor skola utbetalas direkt till vederbörande uppbördsman eller borgenär. Även beträffande andra skulder torde direkt utbetalning till borgenären ofta böra förekomma.

28 §.

Förbättringslånen lära lämpligen kunna utbetalas av länsstyrelsen, som ock bör förvara skuldförbindelserna. I skuldebrev, vilka böra avfattas å formulär, skola lånevillkoren upptagas; och sålunda uppgift lämnas om förbättringsarbetet och påföljden av att detta icke vederbörigen fullgöres. Å den avskrift av skuldebrevet, som tillställas låntagaren, bör lämnas tydlig anvisning om sättet för erhållande av bevis att arbetet utförts.

29 §.

Sådan kännedom om arbetet, som erfordras för utfärdande av bevis att det samma utförts och godkänts, lærer stödlånenämndens ordförande i regel själv kunna inhämta vid besök å platsen eller annorledes. Endast om sådant är oundgängligen nödvändigt, får han härför anlita särskild sakkunnig person. Om begärt bevis ej kan lämnas, måste sökanden erhålla skriftligt besked därom på sådant sätt, att det är bevisligt, när han erhållit beskedet. Klagotid är nämligen medgiven. Om besvär anförts, måste länsnämnden underrätta länsstyrelsen för att denna, till dess besvären avgjorts, skall låta anstå med indrivningsåtgärder. Därest det för prövning av besvärfrågan är oundgängligt, må länsnämnden föranstalta om besiktning av arbetet genom lämplig person inom eller utom nämnden.

31 §.

Kungl. Maj:t synes böra utfärda närmare föreskrifter om redovisning av förbättringslånemedel samt om indrivning och avskrivning av förbättringslån.

Om stödlånenämnder, länsnämnder och stödlåneombud.

32 §.

Jordbruksutredningen har tagit i övervägande, huruvida icke ärenden angående stödlån skulle kunna handläggas av redan befintliga myndigheter eller organisationer, men funnit detta icke vara möjligt. Sålunda synes det jordbruksutredningen uteslutet att härmed betunga de lokala administrativa myn-

digheterna länsstyrelserna och landsfiskalerna, vilka för övrigt icke heller torde lämpa sig härför. Hushållningssällskapen hava redan många och skiftande uppgifter och kunna knappast vid sidan därav åtaga sig jämväl befattningen med ärenden angående stödlån. En sådan ordning bleve troligen icke heller billigare än en särskild organisation. Egnahemsnämnderna hava en speciell uppgift, och det synes ovissst, om de kunna förväntas vara villiga och i allo fullt lämpliga att åtaga sig arbetet med stödlånen, vilket kan taga ganska stor omfattning. Dessutom torde större förutsättningar föreligga för att lånen skola lända till effektiv hjälp och för att de från statens sida gjorda uppoffringarna skola bliva till avsedd nytta, om handhavandet av ifrågavarande angelägenheter anförtros åt därtill särskilt utsedda personer. Jordbruksutredningen har därför, trots starka betänkligheter, ansett sig böra föreslå tillskapandet av särskilda organ för handläggning av ärenden rörande stödlån och beviljande av dylika lån.

Den sålunda föreslagna organisationen skall bestå av dels en nämnd i varje tingslag, stödlånenämnden, vilken skall i första hand behandla ansökningarna om stödlån samt göra den förberedande utredningen, och dels en nämnd i varje län, länsnämnd, som skall verkställa den slutliga prövningen och bevilja lånen. Det kan givetvis ifrågasättas huruvida beviljande av lån av statsmedel kan anförtros å dylika lokala nämnder eller om detta icke bör förbehållas Kungl. Maj:t eller redan bestående eller särskilt inrättad central myndighet. Genom lånens beviljande av en central myndighet skulle givetvis vinnas större garanti för en fullt likformig tillämpning av bestämmelserna. En dylik ordning synes också vara mera överensstämmande med i liknande fall hittills tillämpade principer. Emellertid torde det vara oundvikligt, att en sådan ordning skulle medföra ej obetydlig tidsutdräkt vid frågornas avgörande. Det ligger i sakens natur, att ett snabbt avgörande av lånefrågorna är synnerligen angeläget. I samband härmed kan även framhållas, att det skydd mot exekutivåtgärder, som under ärendenas behandling måste beredas, naturligen bör vara av så kort varaktighet som möjligt. Jordbruksutredningen har med hänsyn härtill ej ansett sig böra föreslå, att det slutliga avgörandet i lånefrågorna förläggas till en central myndighet utan till länsnämnderna. Erforderlig kontroll å likformig tillämpning av givna föreskrifter rörande lånens beviljande lär kunna vinnas genom att nämndernas verksamhet följes och deras beslut kontinuerligt granskas av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t därtill förordnar.

33 §.

Då i länsnämnden förekommande frågor ofta kräva juridisk sakkunskap, bör ordföranden i regel hava juridisk utbildning. Jordbruksutredningen har dock ej ansett sig böra såsom ovillkorlig förutsättning uppställa krav härå. I länsnämnden bör givetvis en jordbrukare hava säte. Vid behandling av ackordslånefrågor bör även borgenärsintresset vara representerat i nämnden. Detta lär kunna ske därigenom, att i handläggning av dylika frågor skall deltaga ledamot, som är föreslagen av vederbörande handelskammare och äger

praktisk erfarenhet rörande jordbrukets kreditförhållanden. Denne ledamot synes lämpligen kunna vara en inom bank eller sparbank verksam person eller ock en affärsman med erfarenhet angående kreditgivning till jordbrukarna och därmed sammanhängande förhållanden. Genom att fordringsägarna i dylika frågor äro representerade i länsnämnden, lärers denna vinna ökad auktoritet. Vid behandling av ärenden angående förbättringslån bör i stället för nyssnämnda ledamot en person med jordbruksteknisk sakkunskap — t. ex. jordbrukskonsulent hos hushållningssällskap — vara ledamot av nämnden. — Sekreterare, som förutsättes vara jurist, synes böra förordnas endast då behov av sådan föreligger. Ofta torde ordföranden själv kunna tjänstgöra såsom sekreterare. Sekreteraren eller ordföranden måste givetvis i fall av behov tillhandagå stödlånenämnderna med upplysningar t. ex. angående juridiska spørsmål, som kunna uppkomma.

34 §.

Mer än en stödlånenämnd bör inrättas allenast i mycket stora tingslag eller om arbetsbördan visar sig bliva för stor för endast en nämnd. Till en början lærer därför som regel endast en nämnd böra inrättas i tingslag.

Vad beträffar nämndens sammansättning anser jordbruksutredningen, att man å ena sidan måste fasthålla vid en viss kontinuitet i nämndens arbete och att å andra sidan den lokala sakkunskap, som kan vinnas genom särskilda ombud för varje kommun eller för en grupp av kommuner, är av stor betydelse. Utredningen har ansett sig kunna tillgodose båda dessa synpunkter genom att föreslå, att, utom ordföranden, en ledamot skall deltaga i alla förekommande ärenden och den andre ledamoten endast i ärenden från ett mindre område.

Det är av stor vikt, att till ledamöter i nämnden utses personer med praktisk läggning och erfarenhet. Jordbruksutredningen föreställer sig, att särskilt bland dem, som äro allmogen behjälpliga med auktioner eller bouppteckningar, lämpliga personer stå att finna.

35 §.

I vissa trakter lærer det ofta vara tillräckligt, åtminstone till en början, att ett stödlåneombud utses för en grupp av angränsande kommuner. Å andra sidan kunna kommunerna stundom vara så stora, att för en kommun måste utses två eller flera stödlåneombud, vilka i så fall böra hava en var sitt distrikt. Överhuvud bör iakttagas, att ej flera stödlåneombud utses, än behovet visar sig kräva, men att å andra sidan stödlåneombuden ej bliva så få, att deras arbete blir alltför betungande. — Förslag å stödlåneombud synes med fördel kunna avgivas av de ledamöter i stödlånenämnden, som skola deltaga i handläggningen av alla ärenden. Dessa torde bäst känna till för uppdraget lämpliga personer, och genom en sådan anordning skapas även särskilda förutsättningar för gott samarbete mellan dessa ledamöter och stödlåneombuden.

36 §.

Bestämmelser om jäv mot ledamot av länsnämnd och stödlånenämnd hava icke ansetts erforderliga. Givetvis förutsättes emellertid, att ledamot, som exempelvis har intresse av sakens utgång, icke deltagar i handläggning av ärendet utan i stället inkallar sin ersättare.

Protokollen hos stödlånenämnderna böra vara enkla och huvudsakligen innehålla anteckningar om fattade beslut, avgivna utlåtanden samt anmälda avvikande meningar.

37 §.

Såsom i motiveringen till 11 § omnämnts, bör stödlånenämndernas verksamhet ej inskränka sig till att behandla frågor rörande stödlån. I författningstexten har därför angivits, att det åligger stödlånenämnderna att tillhandagå jordbrukarna med upplysningar rörande stödlån och att även eljest lämna råd och biträde i fråga om ordnande av uppkomna betalningssvårigheter.

38 §.

Instruktion för länsnämnderna och stödlånenämnderna ävensom bestämmelser angående arvoden och reseersättningar till dem synes böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

Arbetet inom nämnderna bör utföras under så litet betungande former som möjligt. Vid behandling av ärenden torde det ofta vara lämpligt att lånenämnd och stödlånenämnd stå i förbindelse med varandra. Vid arbetets planläggning inom nämnderna bör särskilt tillses, att onödiga kostnader ej uppkomma. Sålunda böra ärenden, däri samma stödlåneombud skall deltaga, såvitt möjligt, sammanföras till samma dag.

Ledamöterna i stödlånenämnderna, särskilt stödlåneombuden, lära huvudsakligen böra erhålla ersättning i form av dagtraktamente. Ytterligare ersättning kan möjligen bestämmas för viss tid och åtminstone delvis rättas efter de under tiden handlagda ärendenas antal och omfattning. Liknande förfaringssätt lär i viss mån kunna tillämpas även beträffande ersättningen till länsnämnderna. Jordbruksutredningen har icke ansett sig böra härom framlägga detaljerade förslag.

39 §.

Stödlåneombudens verksamhet bör kunna upphöra, då tiden för beviljande av stödlån utgått. Enahanda är förhållandet beträffande den av hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedda ledamoten av stödlånenämnden. Ordförandena i stödlånenämnderna samt deras suppleanter ävensom länsnämnderna måste däremot vara i funktion ända till dess samtliga förbättringslån inom vederbörandes område avvecklats.

Särskilda bestämmelser.

41 §.

Tillsyn över nämnderna, särskilt med avseende därå att tillämpningen av bestämmelserna blir någorlunda likformig lärer, såsom förut antytts, utövas på sätt Kungl. Maj:t bestämmer. Närmare bestämmelser rörande beviljande av stödlån — därunder även inbegripna de ytterligare stadganden, som sedan författningen börjat tillämpas kunna visa sig behöfviga — bör Kungl. Maj:t äga utfärda.

*Bilaga 3.***Förslag till lag angående tillämpning av vissa bestämmelser i lagen
den 13 maj 1921 (nr 227) om ackordsförhandling utan konkurs
å förhandling om underhandsackord åt jordbrukare.**

Härigenom förordnas som följer:

Sedan stödlänenämnd eller länsnämnd enligt vad därom är särskilt stadgat beslutat upptaga jordbrukares ansökan om ackordslån till behandling och intill dess frågan härom blivit avgjord, dock högst under tre månader, skall beträffande ansökan om jordbrukarens försättande i konkurs, som göres av borgenär, vars fordran uppkommit innan nämndens beslut meddelats och icke är förenad med förmånsrätt, samt i fråga om utmätning till gäldande av fordran, som uppkommit innan samma beslut meddelats, vad i 12 § första punkten och 13 § lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs finnes stadgat äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den

och gäller till den

Motivering till förslag till lag angående tillämpning av vissa bestämmelser i lagen den 13 maj 1921 (nr 227) om ackordsförhandling utan konkurs å förhandling om underhandsackord åt jordbrukare.

Jordbruksutredningen har i annat sammanhang föreslagit, att staten under budgetåret 1932—1933 skall lämna viss medverkan därtill, att jordbrukare, vilkas ekonomiska ställning på grund av jordbrukskrisen blivit så försämrad, att skulderna överstiga värdet av tillgångarna, erhålla ackord.¹ Genom statens försorg skulle sålunda inrättas särskilda nämnder, stödlånenämnder och läsnämnder, vilka skulle vara dylika gäldenärer behjälpliga med åvägabringande av ackord, varjämte gäldenärerna skulle kunna för ackordets genomförande erhålla lån av statsmedel (ackordslån). Bortsett från de fall, då gäldenären är i konkurs, skulle i första hand göras försök att åstadkomma underhandsackord och först om hinder härför mötte, inledas ackordsförhandling utan konkurs för vinnande av tvångsackord, där så funnes lämpligt.

För ett lyckligt genomförande av ackordsförhandling är av vikt, att möjligheten att mot gäldenären företaga exekutiva åtgärder eller att göra ansökan om hans försättande i konkurs inskränkes medan ackordsförhandlingen pågår. Härvid kommer företrädesvis i betraktande angelägenheten av att oprioriterad borgenär förhindras att erhålla utmätning eller att under hot om konkursansökan söka bereda sig förmåner på övriga borgenärers bekostnad.

För den händelse ackordsförhandling utan konkurs inledes för vinnande av tvångsackord blir genom redan gällande bestämmelser gäldenären tillförsäkrad ett visst skydd mot utmätning och konkursansökan. Sålunda är han genom bestämmelserna i 13 § lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs i ganska vidsträckt omfattning skyddad mot utmätning för fordran, som uppkommit innan beslut meddelats om ackordsförhandlingens inledande, i det att utmätning för sådan fordran får ske allenast i egendom, som på grund av panträtt eller, med vissa undantag, retentionsrätt häftar för fordringen. Och enligt 12 § samma lag får konkursansökan, som göres av oprioriterad borgenär, vars fordran uppkommit innan beslutet meddelades om inledande av ackordsförhandling, beviljas, allenast om sökandens fordran uppgår till mer än en femtedel av samtliga dylika borgenärers före nämnda tid uppkomna fordringar, såvitt de vid tiden för ansökningens prövning äro kända. Sedan ackordsförslaget antagits av borgenärerna eller eljest hänskjutits till rättens prövning, gäller beträffande konkursansökan av oprioriterad borgenär än strängare bestämmelse. Att inskränkning ej föreskrivits i fråga om prioriterade borgenärers rätt att söka gäldenären i konkurs sammanhänger därmed, att dylika borgenärer ej kunna tvingas till ackord. Oprioriterade borgenärer hava

¹ Se jordbruksutredningens förslag till kungörelse angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

ej ansetts kunna helt uteslutas från möjligheten att söka gäldenären i konkurs, enär under förhandlingen sådana omständigheter kunna inträffa, som minska sannolikheten för att gäldenären skall bliva i stånd att framdeles fullgöra ackordet, såsom att gäldenären själv vidtagit illojala transaktioner eller att gäldenärens egendom utmätts för gäld, som han åsamkat sig under förhandlingens fortgång.

Jordbruksutredningen har, såsom i annat sammanhang framhållits, icke ansett sig böra ifrågasätta ändring i gällande lagstiftning i syfte att bereda möjlighet till genomförande av tvångsackord även mot förmånsberättigad borgenär. Vid sådant förhållande och då genom nyssnämnda bestämmelser i regel torde beredas tillräckligt skydd mot oprioriterade borgenärer, har jordbruksutredningen ej heller funnit sig böra ifrågasätta meddelande av strängare bestämmelser rörande borgenärs rätt att erhålla utmätning eller göra ansökan om konkurs för sådana fall, då jordbrukare under medverkan av nämnd fått förhandling om tvångsackord inledd vid domstol.

Emellertid bereder gällande lagstiftning icke någon möjlighet att hindra borgenär att söka utmätning eller göra konkursansökan, medan förhandlingar om underhandsackord genom dylik nämnds förmedling pågå. Såsom förut nämnts skulle nämnden i första hand söka åstadkomma underhandsackord. Inledande av förhandling om tvångsackord kan för övrigt icke ske förrän av rätten förordnad godman förrättat uppteckning över gäldenärens bo samt avgivit redogörelse över boets tillstånd och orsakerna till obeståndet ävensom yttrande över antagligheten av gäldenärens ackordsförslag och, efter det att dessa handlingar delgivits borgenärerna, viss del av de oprioriterade borgenärerna avgivit förklaring, att de anse ackordsförslaget antagligt. Därför måste i varje fall en ej alltför kort tid beräknas förflyta, innan rättens beslut om inledande av dylik ackordsförhandling kan föreligga. Men härtill kommer, att tvångsackord kan genomföras allenast om oprioriterade borgenärer i ackordet erhålla minst femtio procent av sina fordringar. Ofta torde jordbrukarens ekonomiska ställning vara sådan, att tvångsackord icke kan genomföras. Jordbruksutredningen har med hänsyn härtill ansett sig böra upptaga frågan huruvida icke lagstiftningsåtgärder borde vidtagas för beredande av skydd åt gäldenär i nu ifrågavarande hänseenden redan medan förhandlingar om underhandsackord pågå under medverkan av nyssnämnda nämnder. Euru det kan förekomma, att nämnderna även utan samband med ansökan om ackordslån äro jordbrukare behjälpliga med ordnande av ackord, torde dock bestämmelser i förevarande avseenden böra ifrågasättas allenast då förhandlingar om underhandsackord ske i anledning av ansökan om ackordslån.

Vid den kristidslagstiftning å samma område, som skett i Danmark, har behovet av bestämmelser av ifrågavarande art beaktats, i det stadgande meddelats att, sedan vederbörande nämnd upptagit till behandling ärende angående ackord och till dess behandlingen avslutats, dock högst under tolv veckor, utmätning icke får ske i gäldenärens egendom för fordran, som skall omfattas av ackordet.

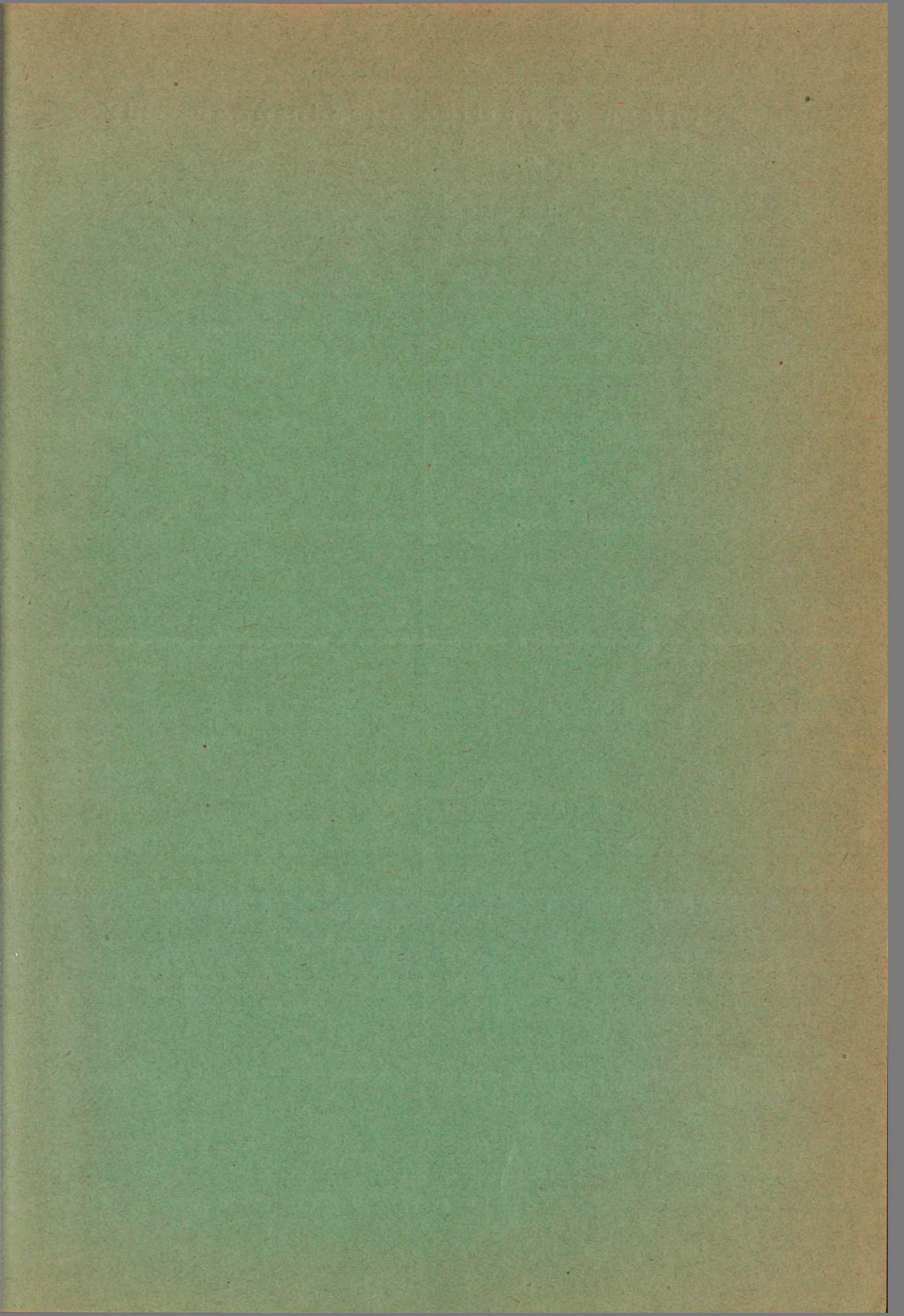
Vidkommande borgenärs rätt att erhålla utmätning medan förhandlingar om underhandsackord pågå synes enligt jordbruksutredningens förmenande motsvarande inskränkning utan olägenhet kunna ske som enligt ackordslagens bestämmelser gäller medan förhandling pågår om tvångsackord. Detta innebär, såsom förut framhållits, att — bortsett från under ackordsförhandlingen tillkomna borgenärer, i vilkas rätt att vinna utmätning ej lärer böra göras någon inskränkning — utmätning kan erhållas endast i egendom, som på grund av panträtt eller, i vissa fall, retentionsrätt svarar för fordringen. En dylik bestämmelse, vilken lärer i stort sett motsvara vad i detta hänseende gäller i Danmark, torde ock bereda tillräckligt skydd mot utmätning under denna tid. Emellertid anser jordbruksutredningen erforderligt, att inskränkning jämväl sker i rätten att söka gäldenären i konkurs under nyssnämnda tid. Någon inskränkning i förmånsberättigade borgenärs rätt ifrågasättes dock ej. Av vikt är däremot, att oprioriterad borgenär, vars fordran uppkommit innan vederbörande nämnd till behandling upptagit frågan om ackordslån, ej utan vidare har möjlighet göra konkursansökan och därigenom försvåra åstadkommande av ackord. Mot att dylika borgenärer helt uteslutas från sådan möjlighet kan uppenbarligen anföras samma skäl, som utgjort hinder för meddelande av dylik bestämmelse i ackordslagen, vartill kommer, att det, då förhandling om tvångsackord icke inletts, med hänsyn till konkurslagens återvinningsbestämmelser kan vara nödvändigt att för bevarande av möjlighet till återvinning få gäldenären försatt i konkurs.¹ Enligt jordbruksutredningens mening torde dock avgörande betänkligheter ej böra hysas mot att uppställa samma förutsättning för att dylik borgenär skall kunna under nu avsedda tid söka gäldenären i konkurs, som gäller under förhandling om tvångsackord, eller att sökanden eller sökandena skola innehava fordran, som uppgår till mer än en femtedel av samtliga dylika borgenärs fordringar. Till grund för bedömande huruvida denna förutsättning föreligger torde i regel kunna läggas den förteckning över gäldenärens tillgångar och skulder, om vars upprättande stödlånenämnden skall föranstalta, så snart den beslutat till behandling upptaga ansökan om ackordslån. De sålunda förordade inskränkningarna i rätten att erhålla utmätning eller göra ansökan om konkurs böra inträda först sedan vederbörande stödlånenämnd efter preliminär undersökning av gäldenärens förhållanden eller, efter besvär över stödlånenämnds beslut, länsnämnd beslutat upptaga gäldenärens ansökan om ackordslån till vidare behandling. Härigenom erhålles viss garanti mot att gäldenär endast i syfte att vinna uppskov med hotande utmätning eller konkurs gör ansökan om ackordslån, ehuru ackord uppenbarligen ej kan erhållas. Det anstånd, gäldenär i nämnda avseenden erhåller, bör fortfara till dess gäldenärens ansökan om ackordslån blivit slutligt avgjord. Emellertid torde dock för anståndet böra bestämmas en viss tid, efter vars utgång det samma i varje fall skall upphöra. Denna tid torde lämpligen kunna bestämmas till tre månader. I detta sammanhang vill jordbruksutredningen erinra, att i

¹ Jfr 35 § konkurslagen.

förslaget till kungörelse angående utlämnande av stödlån till jordbrukare i syfte, bland annat, att förhindra att anståndet länder till kränkning av borgenärers rätt meddelats bestämmelser om avbrytande av nämndernas befattning med förhandling om underhandsackord, om det befinnes, att gäldenären gynnat borgenär till förfång för andra eller förhållit sig otillbörligt mot sina borgenärer. Nämnderna hava vidare i kungörelsen ålagts att till vederbörande konkursdomare, överexekutor och utmättningsman genast sända meddelande om låneansökans upptagande till behandling, om beviljande av ackordslån eller om avslag å ansökan härom ävensom om andra beslut, som äro av betydelse med hänsyn till anståndet.

Emellertid återstår frågan, huruvida bestämmelser böra meddelas rörande exekutiva åtgärder, vilka inletts före upptagandet av ansökan om ackordslån. Enligt gällande bestämmelser i ackordslagen skall verkställigheten av utmätning, som skett innan beslutet om inledande av förhandling om tvångsackord meddelats, fortgå utan hinder av ackordsförhandlingen. I Danmark har, såsom i annat sammanhang framhållits, bestämmelser utfärdats, enligt vilka uppskov kan beviljas med exekutiv försäljning av jordbruksegendom under vissa förutsättningar, bland annat om gäldenären visar att han söker erhålla ackord. Bestämmelser av denna art har jordbruksutredningen ej ansett sig vilja för närvarande föreslå. Dylika bestämmelser, vilka torde bliva till ringa nytta, skulle mindre väl överensstämma med jordbruksutredningens uppfattning att tvång ej bör övas mot speciellt innehavare av fastighetsintekning, mot vilka sådana bestämmelser framförallt skulle rikta sig. Ehuru skäl naturligen kunna anföras för vidtagande av åtgärder i syfte att förhindra att oprioriterad borgenär strax före gäldenärs sökande av ackordslån bereder sig förmånsrätt genom utmätning, har jordbruksutredningen ej heller funnit sig böra föreslå sådana.

I enlighet med vad sålunda anförts har jordbruksutredningen upprättat förslag till lag angående tillämpning av vissa bestämmelser i lagen den 13 maj 1921 (nr 227) om ackordsförhandling utan konkurs å förhandling om underhandsackord åt jordbrukare.

Statens offentliga utredningar 1932

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fängvärd.

Betänkande rörande erkännande och verkställighet av utländsk civildom. [2]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 1. Byggnadsordning för stad, köping och större municipalsamhälle. [6]
2. Byggnadsordning för mindre municipalsamhälle. [7]
3. Byggnadsordningar och utomplansbestämmelser för landsbygden. [8] 4. Bilagor till normalbyggnadsordningar för städer och för landsbygden. [9]
Normalförslag till provisoriska byggnadsföreskrifter. [11]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Sociala jordutredningens betänkande med förslag till vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen. [1]
Jordbruksutredningens betänkanden. 6. Promemoria rörande inkomstutvecklingen inom Sveriges jordbruk i jämförelse med i andra näringsgrenar och dess sammanhang med lönepolitiken. [10] 7. Betänkande ang. åtgärder för hindrande av jordbrukets kreditvärigheter. [12]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande rörande frivilliga sammanslutningar mellan enskilda järnvägar i Skåne m. m. [5]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Dödlighetsantaganden för livränteförsäkring. [4]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Försvarsväsen.

Luftförsvarsutredningens betänkande. Utredning beträffande hemortens och civilbefolkningens skyddande vid luftanfall mot Sverige. [3]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.